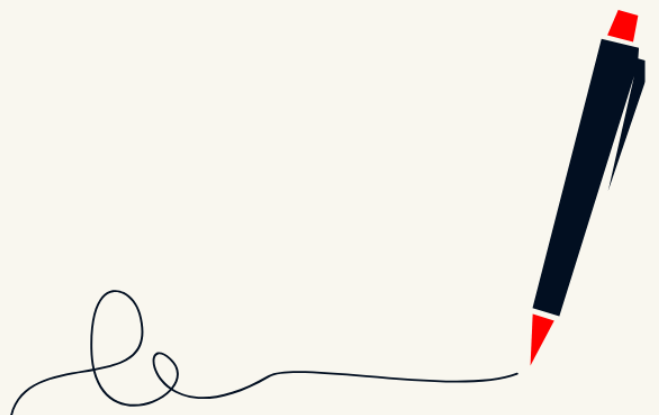

PORTFOLIO

Opdrachtgever: Peter Voortman - UStad
Afstudeer semester: Periode B/C
Afstudeercoach: Caroline Duijndam

Studenten: Amanda Algra, Bente Schonewille, Ilias
Eldawoudy, Sam Brinkman, Sterre Petter en Vera van
Huijstee

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Medialandschapsanalyse UStad	4
Overdracht	6
Onderzoek	13
Publieksanalyse	28
Producties	31
Innovatie	39
Verantwoording	44
Bijlagen	47
Literatuurlijst onderzoek	127
Betrouwbaarheid bronnen	131

Inleiding

Dit portfolio beschrijft het afstudeerproject dat wij (Vera, Sterre, Amanda, Ilias, Sam en Bente) in opdracht van UStad hebben uitgevoerd in het afstudeersemester B/C. Voor ons project stond het organiseren van een symposium centraal, met als overkoepelend thema kansenongelijkheid in het basisonderwijs en met als thema van het symposium: schrijfvaardigheid.

Schrijfvaardigheid is meer dan alleen goed spellen en een leesbaar handschrift hebben. Mensen kunnen hun gedachten formuleren, kennis tonen en goed deelnemen aan het onderwijs en samenleving. Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat juist op dit gebied grote verschillen bestaan tussen leerlingen, mede veroorzaakt door factoren als thuissituatie, taalomgeving en ouderbetrokkenheid. Daarmee raakt schrijfvaardigheid direct aan het bredere vraagstuk van kansenongelijkheid.

In samenwerking met UStad hebben wij onderzocht hoe schrijfvaardigheid wordt beleefd door verschillende betrokkenen; basisschoollerares, ouders/verzorgers en kinderen. Daarnaast hebben we via deskresearch geleerd hoe het onderwerp in elkaar steekt. De uitkomst hiervan is het symposium 'Schrijfvaardigheid in het basisonderwijs', dat op woensdag 21 januari 2026 plaatsvond in Het Huis van Actief Burgerschap in de Bibliotheek Neude in Utrecht. Tijdens deze avond kwamen experts en geïnteresseerden samen om kennis te delen, stellingen te bespreken en met elkaar in gesprek te gaan over de rol van schrijfvaardigheid in het verkleinen van kansenongelijkheid.

Dit portfolio bestaat als overdrachtsdocument voor UStad en verantwoording van het gehele project. Het biedt inzicht in onze werkwijze, keuzes en onderzoeksbasis en bevat praktische handvatten voor een eventuele volgende groep die een vergelijkbaar project wil uitvoeren. Daarnaast zijn alle belangrijke producties, zoals het draaiboek, het onderzoek, de publieksanalyse en de mediaproducties, gebundeld en toegelicht.

Door te werken aan deze opdracht hopen wij niet alleen ons afstudeerproces inzichtelijk te maken, maar ook bij te dragen aan het bredere maatschappelijke gesprek over schrijfvaardigheid en gelijke kansen in het basisonderwijs.

Medialandschapsanalyse UStad

UStad is een journalistiek platform dat zich richt op verbindende verhalen uit de stad Utrecht. Binnen het lokale medialandschap opereert UStad naast traditionele nieuwsmedia, regionale omroepen, community platforms en sociale-mediakanalen. Dit medialandschap wordt gekenmerkt door digitalisering, een groeiende rol van sociale media en een verschuiving naar meer doelgroepgerichte content.

Medialandschap Utrecht

In Utrecht zijn verschillende typen media actief. Regionale en traditionele nieuwsmedia zoals RTV Utrecht, AD Utrechts Nieuwsblad en De Utrechtse Internet Courant (DUIC) richten zich voornamelijk op actualiteit, politiek en snel stadsnieuws. Daarnaast bestaan er community- en niche platforms die zich focussen op specifieke doelgroepen, zoals jongeren, studenten of wijkbewoners. Ook sociale media spelen een steeds grotere rol: lokale creators en online communities delen persoonlijke verhalen en korte nieuws vormen die vooral jongere doelgroepen bereiken.

Door deze diversiteit is het medialandschap sterk gefragmenteerd. Publiek kan kiezen uit snelle nieuwsvoorziening, verdiepende journalistiek of persoonlijke storytelling via sociale media.

Profiel en doelgroep UStad

UStad positioneert zich als een platform voor verhalen die verbinden. Het richt zich op inwoners van Utrecht die geïnteresseerd zijn in maatschappelijke thema's, lokale initiatieven en persoonlijke verhalen van stadsgenoten. In plaats van primair te focussen op breaking news, legt UStad de nadruk op menselijke verhalen, participatieve journalistiek en betrokkenheid vanuit de gemeenschap. Door onderliggende verbinding met RTV Utrecht combineert het platform journalistieke betrouwbaarheid met een toegankelijke en inclusieve benadering.

Positionering in het medialandschap

Binnen het Utrechtse medialandschap neemt UStad een onderscheidende positie in. Waar traditionele nieuwsmedia vooral gericht zijn op actualiteit en snelle berichtgeving, kiest UStad voor verdieping en storytelling. Tegelijkertijd onderscheidt het zich van informele socialemediakanalen door journalistieke normen en samenwerking met een publieke omroep. Hierdoor bevindt UStad zich tussen klassieke journalistiek en community media: professioneel en betrouwbaar, maar dicht bij de leefwereld van bewoners.

Uitdagingen

Een belangrijke uitdaging voor UStad is zichtbaarheid binnen een druk digitaal medialandschap waarin snelle nieuwsplatforms en sociale media veel aandacht opeisen. Daarnaast verandert mediaconsumptie, vooral onder jongeren, richting korte video en interactieve formats. Het platform moet blijven inspelen op deze ontwikkelingen om relevant te blijven voor een diverse stedelijke doelgroep.

Kansen en toekomst

De focus op verbindende verhalen en participatieve journalistiek biedt kansen om een sterke band met lokale gemeenschappen op te bouwen. Door samen te werken met maatschappelijke organisaties, bewonersinitiatieven en jongeren kan UStad zijn rol als brug tussen inwoners en journalistiek versterken. De onderliggende verbindingen met RTV Utrecht bieden bovendien mogelijkheden voor crossmediale verspreiding en een groter bereik. Daarmee kan UStad zich verder ontwikkelen als een relevant en inclusief platform binnen het Utrechtse medialandschap.

Overdracht

Het draaiboek, het bronnenboek, de presentatie en ander materiaal zijn te vinden in de bijlage.

Project: Symposium *GEEN GYM MAAR DICTEE*

Opgesteld door: Projectteam UStad

Datum: Januari 2026

Contactgegevens van de groepsleden

Mochten er vragen zijn, dan staan hieronder onze contactgegevens. Schroom niet, ook niet om een overdracht in te plannen aan het begin van het blok.

Naam	Mailadres	Telefoonnummer
Amanda Algra	amanda.algra@hotmail.nl	06 13 68 16 71
Bente Schonewille	schonewille.bente@gmail.com	06 37 02 76 34
Ilias Eldawoudy	ilielda2001@hotmail.com	06 39 62 03 02
Sam Brinkman	sam_brinkman@icloud.com	06 24 74 79 99
Sterre Petter	sterrepetter1@gmail.com	06 46 54 53 74
Vera van Huijstee	veravanhuijstee@gmail.com	06 36 55 27 68

Opzet en fases

In opdracht van UStad organiseerden wij een symposium waarin mensen uit uiteenlopende disciplines met elkaar in gesprek gingen over een stedelijk vraagstuk. Het doel is om verschillende perspectieven samen te brengen en kennis en ervaringen uit te wisselen. In ons geval bestond de avond uit journalistieke producties, zoals ondersteunende reportages en een explainer, aangevuld met stellingen en een panelgesprek met experts. De avond werd begeleid door een moderator die de gesprekken in goede banen leidde.

Het overkoepelende thema dat wij mee kregen van UStad was kansengelijkheid in het Utrechtse basisonderwijs. Binnen dit brede thema hebben wij uiteindelijk gekozen voor een specifieke focus: 'Schrijfvaardigheid in het Basisonderwijs'.

Het symposium vond plaats op 21 januari 2026 in Bibliotheek Neude in Utrecht, in het Huis van Actief Burgerschap. Dit is dezelfde locatie waar jullie het symposium zullen organiseren. De avond werd gemodereerd door Jasper van Dijk. Aan tafel zat een panel van drie experts en er waren drie discussietafels ingericht. Per tafel namen vijf tot zes deelnemers plaats, waaronder leerkrachten, taalspecialisten, ouders en andere betrokkenen. Naast deze deelnemers was er publiek aanwezig dat actief werd uitgenodigd om mee te denken en te luisteren.

In deze overdracht beschrijven we de verschillende fases die wij hebben doorlopen en delen we wat voor ons goed heeft gewerkt. Gezien de beperkte tijd is het aan te raden dit document zorgvuldig door te nemen. We hebben geprobeerd zoveel mogelijk praktische tips en aandachtspunten te verzamelen om jullie zo goed mogelijk op weg te helpen.

De organisatie van een symposium voor UStad kan grofweg worden onderverdeeld in drie opeenvolgende fases: research, voorbereiding en uitvoering. Hieronder lichten we per fase de belangrijkste stappen en aandachtspunten toe.

Fase 1 – Research

Doel: Het opbouwen van voldoende inhoudelijke kennis om het symposium en de bijbehorende journalistieke producties goed te kunnen onderbouwen.

Stappen:

1. Kies een duidelijk afgebakend thema of maatschappelijk vraagstuk. Zorg dat het onderwerp concreet, actueel en relevant is. Wij kozen voor schrijfvaardigheid in het basisonderwijs, mede omdat de Onderwijsraad in onze eerste week een nieuw rapport hierover publiceerde. Het is belangrijk om deze keuze vroeg te maken; verdieping volgt vanzelf tijdens het proces.
2. Leg zo snel mogelijk de datum van het symposium vast, in overleg met zowel de opdrachtgever als de bibliotheek.
3. Stel een realistische planning op waarin ruimte is voor onderzoek, productie en organisatie.
4. Bestudeer het werk van voorgaande groepen. Vraag Peter Voortman om het dossier van een eerdere groep of neem direct contact met hen op en plan eventueel een gesprek om vragen te stellen.
5. Formuleer een scherpe hoofdvraag en bijbehorende deelvragen en beantwoord deze aan de hand van literatuuronderzoek.
6. Maak een overzicht van relevante bronnen en organisaties die benaderd kunnen worden (zie bijlage: Excelbestand met bronnen).
7. Voer interviews met sleutelfiguren, zoals docenten, beleidsmakers, ouders, jongeren en onderzoekers.
8. Werk de verzamelde informatie uit in persona's en een literatuurverslag. Deze documenten vormen de inhoudelijke basis voor het symposium en de producties en zijn bovendien bruikbaar voor je portfolio.

Nuttige bronnen voor een eventueel onderwerp:

- Onderwijsraad
(De Onderwijsraad publiceert meerdere keren per jaar rapporten. Deze publicaties zijn een goede inspiratiebron of inhoudelijke basis, mits jullie onderzoek binnen het onderwijsdomein valt.)
- Gemeente Utrecht – Onderwijsagenda Utrecht 2023–2026

Fase 2 – Voorbereiding van het symposium

Doel: het vertalen van onderzoek naar een inhoudelijk sterke, goed georganiseerde en aantrekkelijke avond.

Stappen:

1. Bepaal de centrale vraag of het hoofdthema van het symposium.

Bijvoorbeeld: *‘Hoe kan schrijfvaardigheid worden verbeterd zonder dat dit leidt tot een hogere werkdruk?’*

2. Kies een passende vorm voor de avond, zoals:

- Tafeldiscussies
 - Gesprekken of interviews met experts
 - Interactieve onderdelen voor het publiek (stellingen, vragen)
- Tip: doe inspiratie op door andere symposia te bezoeken of online voorbeelden te bekijken.

3. Verdeel de verantwoordelijkheden binnen het team, bijvoorbeeld:

- Communicatie en uitnodigingen
- Journalistieke producties (explainer, reportage, artikelen)
- Contact met sprekers en RTV Utrecht
- Productie, locatie, techniek en catering
- Promotie (posters, sociale media, website)
- Aanvullend en verdiepend onderzoek
- Bronnen blijft iedereen doorlopend benaderen

4. Promotie en werving:

- Ontwerp promotiemateriaal in de huisstijl van UStad (dit kan ook in samenwerking met de vormgever van UStad).
- Richt een aanmeldpagina in via een website of Google Form en houd rekening met een maximum van 40 deelnemers.
- Stuur aangemelde deelnemers tijdig een herinneringsmail, bij voorkeur ongeveer een week voorafgaand aan het symposium.
- Schrijf een artikel en maak een socialmediapost (bijvoorbeeld op Instagram) waarin naar de aanmelding wordt verwezen.
- Benader doelgroepen gericht, zoals ouders, scholen, beleidsmakers en studenten, en kijk ook naar mensen die zich publiekelijk over het onderwerp hebben uitgesproken.
- Maak actief gebruik van je eigen netwerk en vraag experts en deelnemers om het symposium binnen hun netwerk te delen.

5. Productie en praktische organisatie:

- Wijs één teamlid aan dat verantwoordelijk is voor de productie en het contact onderhoudt met de medewerkers van het Huis van Actief Burgerschap (Charly, Iris of Roos). Dit omvat onder andere techniek en afspraken over catering (koffie, thee en frisdrank).

- Wij hebben de gasten na afloop een klein presentje meegegeven, in ons geval een pen met de tekst “*Bedankt voor je waardevolle bijdrage*”. Een klein gebaar, maar erg gewaardeerd.
- Houd rekening met tijdrovende taken zoals het drukken van het draaiboek, smoelenboek, cuecards en naamkaartjes in de juiste huisstijl. Wijs hiervoor tijdig iemand aan binnen het team.

6. In de aanloop naar de avond:

- Stel een duidelijk draaiboek op met een tijdsplanning en taakverdeling voor de avond zelf.
- Maak een aparte checklist voor de dag van het symposium, inclusief praktische zaken zoals het klaarzetten van de ruimte en het regelen van bedankjes.
- Tip: zorg dat alle voorbereidingen uiterlijk om 18:30 zijn afgerond. Gasten komen vaak eerder dan gepland; Last-minute voorbereidingen zorgen voor een onrustige start.

Fase 3 – Uitvoering van het symposium

Doel: Een inhoudelijk sterke, goed gestructureerde en interactieve bijeenkomst realiseren.

Opbouw van de avond (globaal voorbeeld):

- 1. 19:00 – Inloop** (ontvangst, koffie/thee, uitdelen naamkaartjes)
- 2. 19:30 – Opening** (welkom, introductie van de experts en toelichting op het doel van de avond)
- 3. 19:40 – Introductie explainer en eerste stelling**
De stelling werd plenair beantwoord met rode blaadjes (oneens) en groene blaadjes (eens).
- 4. 19:45 – Tafelgesprekken**, begeleid door een host
- 5. 19:50 – Plenaire terugkoppeling van de bevindingen per tafel**
- 6. 20:00 – Innovatie schrijfo opdracht**
Iedereen nam deel aan een dictee dat werd begeleid door de moderator.
- 7. 20:50 – Gezamenlijke afronding en terugblik**
- 8. 21:00 – Informeel napraten en borrel**

Het volledige draaiboek is opgenomen in de bijlage op pagina 106.

Aandachtspunten

- Houd de tijd strak in de gaten; zo nodig is het belangrijk om sprekers en moderator te onderbreken om het programma te kunnen volgen.
- Werk met herkenbare visuele elementen, zoals banners, posters en het UStad-logo. Gebruik een slideshow waarop stellingen, namen van panelleden en andere belangrijke informatie zichtbaar zijn.
- Zorg dat video's ondertiteld zijn en test het geluid vooraf zorgvuldig om technische problemen te voorkomen.
- Wijs iemand aan om foto's te maken voor de website, sociale media en eventuele aftermovie.
- De overige teamleden begeleiden de gesprekken aan tafel.
- Formuleer stellingen die concreet en prikkelend zijn en vermijd abstracte formuleringen. Check bij deskundigen of de formulering van de stelling klopt. Vakmensen interpreteren het anders dan als je net om de hoek komt kijken.
- Betrek het publiek actief bij de avond; interactie vergroot de betrokkenheid en energie in de zaal.

Tips en verbeterpunten

1. Zorg vanaf het begin voor duidelijkheid over de opdracht en de vorm van de avond. Bij ons bleef dit in de eerste fase te vaag, wat later voor onnodige stress en bijsturen zorgde. Check het draaiboek.
2. Zorg dat de experts het draaiboek niet te zien krijgen
3. Maak zo vroeg mogelijk een concreet beeld van hoe de avond eruit ziet: opstelling, rollen, volgorde en kernmomenten. Niet alleen inhoudelijk, maar ook praktisch.
4. Wees strenger tegen de presentator als hij afwijkt van het draaiboek. Als hiervan wordt afgeweken, gaat dit direct ten koste van tijd en inhoud en vallen belangrijke onderdelen weg. Onze presentator week erg af en dit ging ten koste van belangrijke onderdelen. (Kies eventueel een andere presentator dan wij hadden.)
5. Bewaak de tijd actief. Werk met duidelijke tijdsafspraken per onderdeel en per spreker en grijp in als iemand uitloopt.
6. Vroeg beginnen met bronnen zoeken. Houd wel rekening met het aantal mensen dat in de bieb past (max 40 inclusief crew).
7. Maak de rolverdeling helder tijdens de avond
8. Maak je stellingen concreet. Mensen vonden die van ons soms onduidelijk
9. Besteed extra aandacht aan techniek, met name geluid.
10. Plan een doorloop met de presentator op de dag zelf, zodat volgorde, timing en accenten helder zijn en niet ter plekke worden geïmproviseerd.
11. Overweeg om vooraf een vergelijkbaar evenement bij te wonen, bijvoorbeeld bij Pakhuis de Zwijger, om een concreter beeld te krijgen van vorm en dynamiek.

Samenvattend stappenplan

1. Oriëntatie en research
2. Hoofdvraag en deelvragen formuleren
3. Onderzoek uitvoeren
4. Enquête/ diepte-interviews uitvoeren en verwerken
5. Bronnen en sprekers benaderen
6. Persona's maken
7. Promotie
8. Producties
9. Catering en zaalopbouw regelen
10. Draaiboek en tafelopstelling maken
11. Symposium
12. Verslaglegging en nabewerking (evaluatie, sfeerreportage)

Planning per week

Week	Fase	Belangrijkste acties
1	Research	- Thema bepalen - Datum vaststellen symposium - Inlezen opdracht vorige groep
2	Research	- Afspraak met vorig groepje - Hoofdvraag en deelvragen formuleren - Literatuuronderzoek maken
3	Vorbereiding	- Enquetes maken en uitsturen - Interview vragen basisschoolleraren opstellen - Start bronnen benaderen - Basisschoolleraren interviewen voor diepte-interviews - Poster maken
4	Vorbereiding	- Diepte interviews met basisschoolleraren - Voorgesprekken met bronnen - Producties voorbereiden en pitchen
5	Vorbereiding	- Draaiboek maken - Brainstormen voor innovatie - Producties maken
6	Vorbereiding	- Bronnen benaderen - Producties maken - Persona's maken
7	Vorbereiding	- Meeting met Jasper - Opper experts vaststellen - Stellingen vaststellen - Innovatie testen
8	Uitvoering	- Productie taken regelen - Laatste contact met bronnen - Symposium voorbereiden - Evaluatie

Onderzoek

Inleiding

Schrijfvaardigheid is een voorwaarde om succesvol deel te nemen aan onderwijs en samenleving. Leerlingen gebruiken schrijven om kennis te tonen, gedachten te ordenen en nieuwe inzichten te ontwikkelen (Hoogeveen, 2017; Bergh & Meuffels, 2000). Toch blijkt uit verschillende landelijke onderzoeken dat Nederlandse basisschoolleerlingen moeite hebben om het fundamentele niveau van schrijfvaardigheid te behalen. Slechts 73 procent haalt het niveau 1F aan het einde van groep 8 (Ministerie van OCW, 2023), terwijl goede schrijfvaardigheid steeds belangrijker wordt in een kennissamenleving waarin vrijwel alle vakken een beroep doen op schriftelijke taalproductie (Inspectie van het Onderwijs, 2019).

Kansenongelijkheid vormt daarbij een belangrijke achtergrondfactor. Verschillen in thuistaal, sociaaleconomische status, ouderbetrokkenheid en thuisomgeving leiden ertoe dat leerlingen niet met dezelfde ontwikkelingskansen aan school beginnen (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.; Elffers, 2022). Uit onderzoek blijkt dat juist deze verschillen sterk samenhangen met schrijfvaardigheid en taalontwikkeling (Theuerzeit, 2021). Dit betekent dat leerlingen die al kwetsbaar starten, in hun schoolloopbaan verder op achterstand kunnen raken, een proces dat wordt versterkt door het Mattheüseffect, waarbij sterke taalvaardigen sneller groeien en zwakkere leerlingen verder achterblijven (Van Diepen et al., 2024).

Effectief schrijfonderwijs vraagt om meer dan productgericht oefenen. Hoewel scholen vooral aandacht besteden aan spelling en taalverzorging, blijkt uit onderzoek dat procesgerichte aanpakken, zoals plannen, reviseren en strategie-instructie, belangrijk zijn voor duurzame ontwikkeling (Rietdijk et al., 2017; Bonset & Hoogeveen, 2015). Ook motivatie, feedback en leesbevordering spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen van schrijfvaardigheid, vooral voor leerlingen die minder taalrijke ervaringen hebben (Harris et al., 2006; Graham & Hebert, 2010).

Tegelijkertijd laat de Onderwijsinspectie zien dat veel scholen weinig tijd inplannen voor schrijven, dat feedback en differentiatie beperkt worden ingezet, en dat een duidelijke schoolbrede visie vaak ontbreekt (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Dat maakt het moeilijk om structureel aan schrijfvaardigheid te werken.

Dit onderzoek richt zich daarom op de hoofdvraag: *‘Hoe kunnen basisscholen de schrijfvaardigheid van leerlingen bevorderen om verschillen in kansenongelijkheid te verminderen?’*

Aan de hand van vijf deelvragen is onderzocht hoe schrijfvaardigheid wordt gedefinieerd, hoe deze samenhangt met kansenongelijkheid en welke didactische en organisatorische factoren nodig zijn om het schrijfonderwijs structureel te versterken.

Deelvragen

1. Wat is schrijfvaardigheid en hoe staat die er nu voor in het basisonderwijs?
2. Wat is kansenongelijkheid in het basisonderwijs?
3. Hoe hangen schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid samen?
4. Wat werkt om schrijfvaardigheid te bevorderen voor alle leerlingen?
5. Hoe kunnen scholen deze interventies inzetten om kansenongelijkheid te verkleinen?

De literatuurlijst van dit onderzoek is opgenomen aan het einde van dit portfolio op pagina 127.

Deelvraag 1: Wat is schrijfvaardigheid en hoe staat die er nu voor in het basisonderwijs?

1.1 Wat wordt onder schrijfvaardigheid in het basisonderwijs verstaan?

Schrijfvaardigheid wordt in het Nederlandse basisonderwijs gezien als een complexe taalvaardigheid waarbij leerlingen leren om teksten te produceren die begrijpelijk, doelgericht en afgestemd zijn op publiek en situatie (Meijerink, et al., 2009). Het draait niet alleen om taalgebruik, maar ook om cognitieve stappen zoals plannen, formuleren, reviseren en evalueren. Volgens Bergh en Meuffels (2000) is schrijfvaardigheid een hypothetisch construct: het is niet direct observeerbaar, maar wordt zichtbaar door de tekst die een leerling schrijft.

Het Referentiekader Taal en Rekenen (2009) geeft verdere richting aan wat leerlingen in het basisonderwijs moeten beheersen. Schrijfvaardigheid wordt daarin verdeeld in vier domeinen: inhoud, structuur, formulering en taalverzorging. Het niveau 1F beschrijft het fundamentele eindniveau dat elke leerling aan het eind van de basisschool zou moeten beheersen. Leerlingen moeten in staat zijn teksten te maken die begrijpelijk, functioneel en taalkundig verzorgd zijn. Het streefniveau 1S/2F gaat verder en vraagt om meer nuance in formulering, variatie in zinsopbouw en afstemming op doel en publiek.

In de Domeinbeschrijving Schrijfvaardigheid (Hoogeveen, 2017) wordt benadrukt dat schrijven zowel een communicatief als cognitief doel dient. Leerlingen gebruiken schrijven om informatie over te brengen, gedachten te ordenen en kennis te verwerken. Schrijven wordt gezien als een doorlopend ontwikkelproces, waarin leerlingen inzicht ontwikkelen in zowel tekstkenmerken als het eigen schrijfproces. Daarbij leren leerlingen verschillende tekstsoorten zoals informatieve, beschrijvende en betogende teksten, doelgericht inzetten.

In theorie bestaat schrijfvaardigheid uit een combinatie van productkwaliteit (de tekst) en procesvaardigheden (het schrijfproces), wat zichtbaar wordt in zowel de referentieniveaus als de beschrijving van schrijfprocessen (Bergh & Meuffels, 2000).

Hoewel de formele kaders voor schrijfvaardigheid duidelijk zijn, laat de onderwijspraktijk een ander beeld zien. Veel schrijfonderwijs richt zich vooral op technische aspecten zoals spelling en grammatica, waardoor procesmatige en communicatieve schrijfvaardigheden minder aan bod komen. Hierdoor wordt schrijfvaardigheid eerder als een taal oefening aangeboden, wat de ontwikkeling van een bredere schrijfvaardigheid kan beperken (Bonset & Hoogeveen, 2015).

1.2 Welke schrijfvaardigheidsmethodes worden momenteel gebruikt in het basisonderwijs?

Het Nederlandse schrijfonderwijs is sterk methodegebonden. Basisscholen werken voornamelijk met commerciële taalmethodes, waarvan Taal Actief (2^e en 3^e editie), Taal op Maat en Taaljournaal het meest worden gebruikt. Uit PPON-gegevens blijkt dat deze vier methodes samen goed zijn voor ruim twee derde van het totale methodegebruik in het reguliere basisonderwijs (Kuhlemeier et al., 2013).

In het speciaal basisonderwijs is dit beeld anders. Daar worden vooral Taaltrapeze, Taaltijd en Zin in Taal ingezet. Deze methodes sluiten beter aan bij de specifieke onderwijsbehoefte van leerlingen in het speciaal basisonderwijs (Kuhlemeier et al., 2013).

Uit onderzoek blijkt dat de meeste methodes voornamelijk gericht zijn op productgerichte opdrachten, taalverzorging en korte, relatief eenvoudige teksten. Daarentegen wordt er in het basisonderwijs nauwelijks aandacht besteed aan procesgerichte activiteiten zoals schrijfstrategieën, feedbackrondes en expliciete aandacht voor het schrijfproces (Bonset & Hoogeveen, 2015).

De Inspectie van het Onderwijs bevestigt dit beeld. Leerkrachten geven aan schrijven belangrijk te vinden, maar in de praktijk wordt er slechts enkele keren per maand doelgericht aan schrijfvaardigheid gewerkt. De nadruk ligt daarbij vooral op correcte taal in plaats van op communicatieve of procesmatige schrijfvaardigheden (Peil.Schrijfvaardigheid, 2019).

Naast commerciële methodes worden steeds vaker onderzoeksgebaseerde aanpak toegepast. Een voorbeeld daarvan is het schrijfprogramma uit het onderzoek van Rietdijk et al. (2017), dat is gebaseerd op drie internationaal erkende benaderingen:

1. De communicatieve benadering (schrijven voor een echt doel/publiek)
2. De procesbenadering (plannen, schrijven en reviseren)
3. De strategie-instructie (denkstrategieën, genrekenmerken, opbouw strategieën)

Dit programma blijkt de schrijfprestaties van leerlingen significant te verbeteren (Rietdijk et al., 2017). Toch laat vervolgonderzoek zien dat dergelijke effectieve aanpakken in de praktijk nog onvoldoende worden toegepast in basisscholen (Rietdijk et al., 2018).

1.3 Hoe wordt schrijfvaardigheid bij leerlingen gemeten en beoordeeld?

Volgens Bergh & Meuffels (2000) is het meten en beoordelen van schrijfvaardigheid complex, omdat schrijven een vaardigheid is die niet direct te observeren valt. Het is daarom noodzakelijk om schrijfvaardigheid te beoordelen via de analyse van het geschreven product. Het Referentiekader Taal en Rekenen (2009) biedt concrete normen voor wat leerlingen moeten beheersen op niveau 1F en 1S/2F. Deze referentieniveaus vormen de basis voor zowel landelijke peilingen als interne beoordelingen op scholen.

In het basisonderwijs wordt schrijfvaardigheid beoordeeld met behulp van rubrics, beoordelingsmodellen en normeringen. Teksten worden systematisch beoordeeld op inhoud, structuur, formulering en taalverzorging (Meijerink, et al., 2009). Betrouwbare beoordeling vraagt om getrainde beoordelaars, een zorgvuldige procedure en duidelijke criteria (Kuhlemeier et al., 2013).

In landelijke peilingen zoals PPON en Peil.Schrijfvaardigheid worden beoordelaars in meerdere rondes ingezet om schrijfproducten te vergelijken en te normeren. De beoordeling richt zich op aspecten zoals doelgerichtheid, tekstlengte, foutloosheid, coherentie en samenhang (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Naast kwalitatieve beoordeling worden de scores ook kwantitatief verwerkt. Met behulp van psychometrische modellen, zoals OPLM-

modellen, worden scores van verschillende taken samengevoegd tot één vaardigheidsscore die onafhankelijk is van de specifieke schrijfoopdracht (Kuhlemeier et al., 2013).

In de dagelijkse onderwijspraktijk wordt de schrijfvaardigheid minder systematisch beoordeeld. Leerkrachten leggen vooral de nadruk op taalverzorging en minder op inhoudelijke of communicatieve aspecten (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Daarnaast worden procesgerichte elementen, zoals revisie gedrag en strategiegebruik, in de meeste klassen nauwelijks beoordeeld, waardoor het zicht op de ontwikkeling hiervan beperkt blijft (Rietdijk et al., 2018).

Goed kunnen schrijven is voorwaardelijk om zelfstandig deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Daarnaast kunnen schrijven en schrijfonderwijs ten goede komen aan de leesvaardigheid van leerlingen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2025). Toch staat het beheersingsniveau van taal en rekenen onder druk. Internationale onderzoeken naar leerprestaties, zoals PISA, laten zien dat de gemiddelde vaardigheidsscores voor Nederlandse leerlingen al jaren achterblijven bij die van eerdere lichtingen en in sommige gevallen zelfs verder dalen (NIDI, 2024). Ook nationale onderzoeken bevestigen dit: volgens de Onderwijsinspectie verlaten lang niet alle leerlingen het primair onderwijs met het fundamentele niveau om schrijfvaardigheid te beheersen. Slechts 73 procent behaalt aan het einde van groep 8 het niveau 1F (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2023).

Deelvraag 2: Wat is kansenongelijkheid in het basisonderwijs?

2.1 Wat wordt verstaan onder kansenongelijkheid binnen het basisonderwijs?

We spreken van kansenongelijkheid in het onderwijs als leerlingen niet dezelfde kansen krijgen om te leren en zich te ontwikkelen vanwege hun omgeving, achtergrond of sociale uitsluiting (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Leerlingen met dezelfde talenten en capaciteiten kunnen daardoor niet dezelfde resultaten behalen in het onderwijs. Het is een hardnekkig en complex vraagstuk omdat het niet wordt veroorzaakt door één enkele factor, maar door verschillende factoren.

Ieder kind begint op de basisschool namelijk vanuit een bepaalde startpositie. Bijvoorbeeld hoe goed een leerling Nederlands spreekt en hoeveel een leerling al van de wereld weet en heeft gezien. Dit wordt bepaald door de omgeving waarin een kind opgroeit (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Zo hebben bijvoorbeeld de sociaaleconomische positie, achtergrond en het opleidingsniveau van de ouders invloed op de ontwikkelkansen die leerlingen krijgen. En met welke vaardigheden en kennis ze beginnen op het basisonderwijs. Deze verschillen tussen leerlingen kunnen bij de start soms groot zijn.

Tegelijkertijd speelt onderwijs een cruciale rol in het reduceren van kansenongelijkheid in onze samenleving. Het biedt kinderen de kans om kennis en vaardigheden te ontwikkelen die ze van huis uit niet of in mindere mate meekrijgen (Elffers, 2022).

2.2 Welke leerlingkenmerken (zoals SES, thuistaal, meertaligheid) hangen samen met verschillen in schrijfvaardigheid?

Tweede generatie kinderen met een migratieachtergrond beginnen gemiddeld vaker met een taalachterstand in taal en rekenen aan de basisschool dan kinderen zonder migratieachtergrond (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Ook wijzen meerdere studies naar de leerprestaties van kinderen die van huis uit een andere taal dan de nationale taal spreken. Deze studies tonen aan dat een anderstalige opvoeding uitmondt in een taalachterstand van de in het onderwijs gebruikte taal (Theuerzeit, 2021). Uit deze onderzoeken bleek dat hoe minder er thuis de nationale taal gesproken wordt, hoe groter de taalachterstand van het kind bij aanvang van de basisschool zal zijn. Dit zou vervolgens resulteren in een gat tussen kinderen zonder een migratieachtergrond en kinderen met een migratieachtergrond binnen het onderwijs. Waar andere kinderen hun taal en overige vaardigheden vanaf groep 1 verder aan het ontwikkelen zijn, zijn deze kinderen hun gehele schoolloopbaan bezig met het inhalen van hun taalachterstand.

Ook is een stimulerende, educatieve thuisomgeving voor het jonge kind belangrijk. Het is goed voor kinderen om verschillende educatieve materialen te hebben, zoals speelgoed en boeken. Het is belangrijk dat kinderen spelenderwijs leren, met ouders die betrokken zijn bij hun ontwikkeling. Het helpt de taalontwikkeling van kinderen bijvoorbeeld veel als ouders veel met hun kinderen praten en hen voorlezen (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Ouders met een lagere sociaaleconomische status hebben gemiddeld minder educatieve materialen in huis en praten en lezen minder met hun kinderen. Hierdoor ontwikkelen kinderen van welvarende ouders zich gemiddeld sneller (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.).

Bovendien zijn de verwachtingen van leerkrachten over het niveau van hun leerlingen lager wanneer zij de nationale taal minder machtig waren (Theuerzeit, 2021). Deze lagere verwachtingen kunnen leiden tot een 'self-fulfilling' prophecy: een lagere verwachting resulteert in lagere scores terwijl een hogere verwachting tot hogere scores leidt.

Deelvraag 3: Hoe hangen schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid samen?

3.1 Op welke manieren beïnvloedt schrijfvaardigheid de schoolloopbaan en kansen van leerlingen?

Vanuit een sociaal-cultureel perspectief hebben schrijven en spreken dezelfde functie: via taal informatie overbrengen aan een ontvanger (Sperling, 1996). Wanneer een leerling geen goede schrijf beheersing heeft, mist deze dus een belangrijke communicatievorm. Of de leerling bepaalde informatie beheerst of niet, kan dan niet goed tot uiting komen.

Het slechte niveau van schrijfvaardigheid hangt samen met de complexiteit van schrijven als vaardigheid (Vis et al., 2025). Ongeacht het theoretisch perspectief blijkt schrijven een veeleisend proces. Of de aandacht nu uitgaat naar de ontwikkeling van schrijven van knowledge-telling via knowledge-transforming (Bereiter & Scardamalia, 1987) naar knowledge-crafting (Kellogg, 2008), het strategisch inzetten van verschillende cognitieve processen om schrijfproblemen op te lossen (Flower & Hayes, 1981), of het ontwikkelen van kennis tijdens het schrijven volgens het dual-processmodel van Galbraith en Baaijen (2018): in alle gevallen wordt duidelijk dat schrijven geen eenvoudige taak is.

Het niet beheersen van schrijfvaardigheid op niveau in de basisschool heeft bovendien effecten op het niveau van andere vakken die de leerling volgt (Herpt et al., 2024). Het is een vaardigheid die in bijna alle lessen terugkomt. Dit kan ertoe leiden dat docenten een lagere intelligentie bij de leerling inschatten. Leerlingen ontwikkelen tijdens schrijfonderwijs daarnaast vaardigheden die zij breder kunnen inzetten binnen andere vakgebieden. Zo kan inzicht in de structuur van een betoog van pas komen bij geschiedenis, terwijl het helder formuleren van een onderwerp relevant is voor vakken als economie.

De praktische kant van schrijven (handschrift, automatisering) beïnvloedt eveneens hoe goed leerlingen hun kennis kunnen uiten, wat vervolgens invloed heeft op hun prestaties in schooltaken (Van der Lee et al., 2022). Slecht handschrift of weinig leesbare schriftvormen kunnen leiden tot lagere waardering of cijfers op schriftopdrachten (Kooijman-Thomson, 2025).

Naast het belang van goed schrijven voor schoolprestaties is het ook relevant voor de zelfstandigheid in de maatschappij en zegt het iets over de cognitieve vaardigheden van een leerling (Janssen & Van Weijen, 2019). Zelfstandigheid in de maatschappij wordt mogelijk wanneer de schrijfvaardigheden zodanig ontwikkeld zijn dat dit leidt tot het formuleren van meningen, het begrijpen van teksten en het deelnemen aan maatschappelijke discussies (Kooijman-Thomson, 2025).

Slechte schrijfvaardigheid komt voort uit onderontwikkelde executieve functies (Drijbooms et al., 2017), zoals remming, werkgeheugen en planning. Omdat deze functies kernonderdelen zijn van de cognitieve ontwikkeling, betekent een achterblijvende schrijfvaardigheid ook een achterblijvende cognitieve ontwikkeling. Leerlingen hebben daardoor minder cognitieve capaciteit beschikbaar voor hogere-orde schrijfprocessen (zoals plannen, reviseren en zinsopbouw), wat op zijn beurt hun ontwikkeling in het voortgezet onderwijs en hun kansen op school negatief beïnvloedt.

3.2 In hoeverre heeft problemen met schrijfvaardigheid invloed op kansenongelijkheid?

Schrijfvaardigheidsproblemen worden vooral zichtbaar in de opbouw en structuur van teksten. Leerlingen die het referentieniveau 1F niet beheersen, scoren met name lager op het logisch ordenen en structureren van hun tekst (Peil.Schrijfvaardigheid, 2019). Dit tekort zet zich voort in het mbo, hbo en wo, waar grote zorgen bestaan over de schrijfvaardigheid van studenten. In het hoger en wetenschappelijk onderwijs zijn die zorgen zelfs groter dan de zorgen over hun leesvaardigheid (Warps et al., 2021).

Slechte schrijfvaardigheid leidt ertoe dat leerlingen minder spreektijd, denktijd en doorvraag momenten krijgen, en daardoor minder kansen hebben om hun taal- en schrijfontwikkeling te versterken (Van Diepen et al., 2024).

Verschillen in schrijfvaardigheid worden vooral verklaard door kenmerken op leerlingniveau (Peil.Schrijfvaardigheid, 2019). Daarnaast krijgen leerlingen van wie leerkrachten lagere verwachtingen hebben minder taalproductie kansen, wat hun taal- en schrijfontwikkeling remt. De PISA-data laten ook zien dat laaggeletterdheid onder leerlingen met laagopgeleide ouders sterk is toegenomen, wat duidt op een toename van kansenongelijkheid (Gubbels et al., 2019).

Schrijfproblemen dragen in belangrijke mate bij aan het vergroten van kansenongelijkheid, omdat taalvaardigheid, en schrijven in het bijzonder, de basis vormt voor succesvol functioneren in zowel het onderwijs als de samenleving. In de huidige kennissamenleving doen vrijwel alle zogeheten 21ste-eeuwse vaardigheden een beroep op taal. Leerlingen die moeite hebben met schrijven, hebben daardoor minder toegang tot leerinhouden, minder mogelijkheden om hun kennis te laten zien en minder kansen om zich te ontwikkelen tot taalcompetente burgers (SLO et al., 2025).

Een belangrijke factor is de ongelijkheid in taalervaring tussen leerlingen. Kinderen die opgroeien in een taalrijke thuissituatie starten de basisschool met een duidelijke voorsprong, terwijl leerlingen met een taalarme achtergrond of een andere thuistaal vaak al vanaf het begin een achterstand hebben. Door het Mattheüseffect, waarbij sterke taalvaardigheden nog sterker worden en zwakke vaardigheden verder achterblijven, lopen deze verschillen gedurende de schoolloopbaan verder op (Van Diepen et al., 2024). Schrijfproblemen versterken deze kloof, omdat schriftelijke taal een belangrijke toegangspoort is tot leren; leerlingen die minder vaardig zijn in schrijven profiteren minder van onderwijs waarin schriftelijke verwerking centraal staat.

Daarnaast spelen impliciete docent verwachtingen een rol. Leerlingen van wie docenten hogere verwachtingen hebben, meer spreektijd en denkruimte krijgen, terwijl leerlingen met lagere verwachtingen, vaak leerlingen met een taalarme achtergrond, meertalige leerlingen of leerlingen met taalontwikkelingsstoornissen, minder talige interactie ervaren. Omdat interactie een motor is voor taal- en denkontwikkeling, krijgen juist de leerlingen die het

meest afhankelijk zijn van onderwijs om hun taalvaardigheid te ontwikkelen, de minste kansen om hun schrijfvaardigheid te verbeteren (Van Diepen et al., 2024).

Uit de peilingsresultaten Schrijfvaardigheid blijkt bovendien dat verschillen in schrijfprestaties voor het grootste deel samenhangen met leerlingkenmerken. Dat betekent dat leerlingen die al kwetsbaar zijn door hun thuissituatie, taalniveau of motivatie, vaker schrijfproblemen hebben en daardoor in meerdere opzichten op achterstand komen. Aangezien schrijfvaardigheid essentieel is voor het maken van toetsen, het verwerken van leerstof en het functioneren in vervolgonderwijs, beperken deze schrijfproblemen de ontwikkelingskansen van leerlingen verder. Om ervoor te zorgen dat alle kinderen gelijke mogelijkheden hebben om te leren en zich te ontwikkelen, is onderwijs van hoge kwaliteit noodzakelijk. Momenteel voldoet het niveau van het funderend onderwijs echter niet aan deze eisen (Sociaal-Economische Raad, 2021).

Kortom, schrijfproblemen vergroten kansenongelijkheid omdat ze de toegang tot onderwijsinhoud bemoeilijken, bestaande taalachterstanden versterken en zorgen voor verschillen in onderwijskansen. Juist daarom is het versterken van schrijfvaardigheid een belangrijke stap in het creëren van een kansrijke en inclusieve leeromgeving.

Deelvraag 4: Wat werkt om schrijfvaardigheid te bevorderen voor alle leerlingen?

4.1 Welke didactische interventies of methodes bevorderen schrijfvaardigheid van leerlingen met minder taalrijke thuissituaties?

Om de schrijfvaardigheid van leerlingen te verbeteren, moet schrijven naast dat het alleen wordt toegepast bij taal en spelling, ook meer aandacht krijgen in andere vakken. Dit zorgt ervoor dat er tijdens het schrijven niet alleen wordt gelet op spelling, grammatica en correct taalgebruik, maar ook op tekstopbouw, voorbereiding en reflecteren. Dit zorgt ervoor dat het schrijfproces meer in kaart wordt gebracht ("Peil.Schrijfvaardigheid Einde (Speciaal) Basisonderwijs 2018-2019," 2021). Het is voor het schrijfonderwijs nuttig om een volledige context aan te bieden van alle onderdelen van schrijven. Zoals creatief schrijven of een betoog schrijven (Graham et al., 2012). Hierdoor leren leerlingen hun schrijfvaardigheden toe te passen in verschillende situaties (Koster et al., 2015). Dit werkt ook goed voor de schrijfmotivatie. Voornamelijk voor leerlingen die schrijven lastig vinden is het demotiverend om een schrijfp opdracht te maken die ze niet interessant vinden. Door schrijfp opdrachten te maken over eigen ervaringen of thema's wakkert dat de motivatie weer aan (Harris et al., 2006).

Daarnaast spenderen leerkrachten gemiddeld 69 minuten aan schrijven in de week. Volgens de Onderwijsinspectie moeten schrijfoefeningen structureel in de week worden ingebouwd, zodat het onderdeel is van de leeractiviteiten ("Peil.Schrijfvaardigheid Einde (Speciaal) Basisonderwijs 2018-2019," 2021).

Schrijfplezier en in iets mindere mate de eigen inschatting van de schrijfvaardigheid en de mate van schrijven in de vrije tijd, hangen samen met hogere schrijfprestaties. Van alle onderzochte kenmerken, hangen het voorlopig schooladvies en het geslacht van leerlingen het sterkst positief samen met de verschillen in de schrijfprestaties. Leerlingen met een hoger schooladvies en meisjes leveren gemiddeld hogere schrijfprestaties.

De schrijfvaardigheid wordt niet alleen bepaald door het individuele werk van een schrijver, maar ook door de gedeelde omgeving. Deze schrijfgemeenschap bestaat uit verschillende onderdelen. Denk bijvoorbeeld aan het doel van de gemeenschap: wil je met schrijven overtuigen, informeren of juist reflecteren? Ook de leden van de gemeenschap spelen een rol, zoals medeleerlingen of leerkrachten. Daarnaast is er de sociale omgeving: hoe gaan de verschillende leraren en leerlingen met elkaar om? Tot slot speelt ook de geschiedenis van de gemeenschap mee, bijvoorbeeld eerdere ervaringen of gewoontes die er al waren. (Janssen et al., 2017).

4.2 Welke rol spelen differentiatie, feedback en leesbevordering daarbij?

In het onderwijs zijn lezen en schrijven met elkaar verweven. Beiden zijn twee kanten van schriftelijke communicatie. Door te lezen leren leerlingen hoe een tekst in elkaar zit en wat werkt. Deze kennis kunnen ze weer meenemen tijdens het schrijven (Rijlaarsdam, 2025).

Ook moet er meer zicht komen op de schrijfontwikkeling van leerlingen, zodat achterblijvende resultaten zichtbaar worden en gericht verbeterd kunnen worden (Graham & Hebert, 2010). Zo kunnen leraren dagelijks terugblikken, kinderen laten samenwerken en

afwisselen tussen ICT en werken op papier (Van Der Vegt et al., 2019). Door kennis te hebben van de verbeterpunten van leerlingen, kunnen leraren differentiëren in het aanbod. Zodat alle leerlingen les kunnen krijgen op een manier die werkt (Hoogeveen & Van Gelderen, 2016).

Deelvraag 5: Hoe kunnen scholen deze interventies inzetten om kansenongelijkheid te verkleinen?

5.1 Welke maatregelen kunnen basisscholen nemen om schrijfonderwijs toegankelijker en effectiever te maken voor diverse leerlinggroepen?

Het is dus duidelijk dat er methodes bekend zijn om het niveau te bevorderen van de schrijfvaardigheid. Als deze methodes bekend zijn en het schrijven van de kinderen niet op niveau is, waarom worden deze dan niet toegepast? Er wordt aangeraden om evenveel tijd te besteden aan schrijven als aan lezen, maar aan lezen wordt aanzienlijk meer tijd aan besteed (Onderwijsinspectie, 2019).

Opvallend is dat verschillende onderzoeken laten zien dat schrijven niet alleen een vaardigheid op zichzelf is, maar ook een merkbaar positief effect heeft op de leesvaardigheid van leerlingen. Dat komt doordat schrijven leerlingen dwingt om actief met taal bezig te zijn. Daardoor versterken ze automatisch dezelfde processen die nodig zijn om teksten goed te kunnen lezen (Graham & Hebert, 2010).

Een van de oorzaken dat schrijfonderwijs onvoldoende effect heeft, is dat het voor een groot deel van de leerlingen niet goed aansluit op hun niveau of onderwijsbehoefte. Veel lessen zijn algemeen en richten zich op spelling en grammatica, terwijl juist het leerproces nauwelijks wordt begeleid. Het blijkt dat leerlingen met een taalachterstand, beperking of andere ondersteuningsbehoefte juist het meest profiteren van gerichte feedback en extra tijd om opdrachten af te ronden (Bouwer, 2022).

Kortom, als basisscholen de schrijfvaardigheid willen verbeteren, moeten er systematisch een aantal veranderingen plaatsvinden. Denk hierbij aan meer tijd voor schrijven binnen het curriculum, methodes die het schrijfproces centraal stellen en ruimte voor gerichte begeleiding van leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften (Schuelka, 2018).

5.2 Welke randvoorwaarden (tijd, expertise, materialen, ouderbetrokkenheid) zijn nodig om schrijfvaardigheid structureel te versterken?

Het moeilijke hieraan is dat er veel druk staat op het onderwijs. Denk hierbij aan te volle klassen, het lerarentekort en de daar bijkomende hoge werkdruk. Hierdoor hebben basisscholen vaak niet de tijd om deze extra begeleiding te geven (TNO, 2023).

Toch hoeft effectief en inclusief schrijfonderwijs niet automatisch te betekenen dat er grote investeringen nodig zijn. Het blijkt dat het niet zozeer draait om meer middelen, maar om de manier waarop het onderwijs is ingericht. In een onderzoek van de University of Birmingham werd duidelijk benadrukt dat succesvolle inclusie vooral komt door leraren die weten hoe ze met verschillen in de klas kunnen omgaan. Ook flexibiliteit in het curriculum en schoolleiders die hun visie actief uitdragen, leken goed te werken. Dit ging over educatie in het algemeen maar zou ook toegepast kunnen worden op schrijven specifiek (Schuelka, 2018).

In het eerdergenoemde rapport van de Onderwijsinspectie (2019) wordt dan ook benadrukt dat veel scholen nog geen duidelijke visie hebben op schrijfonderwijs. De aandacht voor

schrijven mist vaak structurele verankering in het onderwijsbeleid. Een belangrijke maatregel is daarom dat scholen schrijven als vast onderdeel opnemen binnen hun kwaliteitszorg en beleid. Zoals leerplanontwikkelaar Anke Herder stelt: “Elke school zou een deskundige taalcoördinator moeten hebben, die vanuit doorlopende leerlijnen voor schrijfvaardigheid zorgt voor een breed gedragen beleid voor schrijven.” Een heldere visie, gedragen door het hele team, helpt scholen om het schrijfonderwijs structureel te versterken en verschillen tussen leerlingen beter op te vangen (Onderwijsinspectie, 2019).

Ook zou voldoende expertise op een school om met die verschillen om te gaan volgens de Onderwijsinspectie de schrijfvaardigheid kunnen bevorderen (Onderwijsinspectie, 2019). Deze oplossingen zouden een stap kunnen zijn in de goede richting en zo de kansenongelijkheid verminderen (Janssen & Van Weijen, 2017).

Conclusie

Uit het literatuuronderzoek komt duidelijk naar voren dat schrijfvaardigheid een bepalende rol speelt in de onderwijskansen van leerlingen. Leerlingen die moeite hebben met schrijven, kunnen hun kennis minder goed laten zien, presteren zwakker op vakoverstijgende opdrachten en ontwikkelen minder sterke cognitieve vaardigheden (Janssen & Van Weijen, 2019; Van der Lee et al., 2022). Omdat schrijfvaardigheid zo verweven is met vrijwel alle aspecten van leren, draagt een tekort op dit gebied direct bij aan verschillen in onderwijsresultaten en vervolg kansen (Herpt et al., 2024).

Verschillen in schrijfvaardigheid blijken sterk samen te hangen met individuele achtergrondkenmerken zoals SES, thuistaal en educatieve thuisomgeving (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.; Theuerzeit, 2021). Deze factoren beïnvloeden niet alleen het startniveau, maar ook de snelheid waarmee leerlingen zich ontwikkelen. Wanneer scholen onvoldoende inzetten op effectieve didactiek, zoals procesgerichte begeleiding, feedback, strategie-instructie en motivatie verhogende activiteiten, ontstaat een situatie waarin bestaande ongelijkheden zich verdiepen (Rietdijk et al., 2018; Graham et al., 2012).

Tegelijkertijd is bekend wat wel werkt: systematisch en procesgericht schrijfonderwijs, gekoppeld aan lezen, duidelijke strategie-instructie, gerichte feedback, differentiatie en het creëren van betekenisvolle schrijfsituaties (Koster et al., 2015; Hoogeveen & Van Gelderen, 2016). Deze aanpakken zijn vooral effectief voor leerlingen met minder taalrijke ervaringen, waardoor ze een belangrijke hefboom vormen voor het verkleinen van kansenongelijkheid (Bouwer et al., 2022).

Randvoorwaarden blijven ook belangrijk. Scholen geven aan dat werkdruk, gebrek aan expertise en een ontbrekende schoolbrede visie het structureel versterken van schrijfonderwijs bemoeilijken (TNO, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2019). Oplossingen liggen daarom niet alleen in didactiek, maar ook in organisatie: tijd vrijmaken voor schrijven, deskundigheidsbevordering van leraren, en het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn met een taalcoördinator als spil (Herder, 2021).

De hoofdvraag kan daarom worden beantwoord:

Basisscholen kunnen de schrijfvaardigheid van leerlingen verbeteren, en daarmee kansenongelijkheid verkleinen, door schrijfonderwijs vast te leggen als een procesgericht, strategisch en vakoverstijgend onderdeel van het curriculum, ondersteund door een schoolbrede visie en voldoende tijd en expertise. Wanneer effectief schrijfonderwijs structureel wordt ingezet, profiteren alle leerlingen, maar vooral de leerlingen die thuis minder taalrijke mogelijkheden hebben.

Investeren in schrijfvaardigheid is daarmee geen detail van het curriculum, maar een voorwaarde voor kansengelijkheid.

Publieksanalyse

Aan het begin van dit project was het de bedoeling om ons te richten op de Utrechtse krachtwijken Zuilen, Overvecht en Kanaleneiland. Dit was ook de wens van de opdrachtgever. Deze wijken zijn divers samengesteld en hebben relatief veel inwoners met een migratieachtergrond. Vanuit dit uitgangspunt wilden we onderzoeken of het basisonderwijs daar extra onder druk staat.

Na het afbakenen van ons onderwerp naar schrijfvaardigheid in het basisonderwijs en het uitvoeren van literatuuronderzoek, kwamen wij tot de conclusie dat schrijfvaardigheid geen probleem is dat zich beperkt tot specifieke wijken. Het blijkt een landelijk probleem te zijn dat voorkomt op vrijwel alle basisscholen, ongeacht locatie of populatie. Daarom hebben wij ervoor gekozen het wijkperspectief los te laten en ons te richten op het basisonderwijs in het algemeen. Het thema kansenongelijkheid hebben wij daarbij wel behouden, omdat verschillen in thuissituatie, taalomgeving en sociaaleconomische positie wel van invloed zijn op de ontwikkeling van schrijfvaardigheid.

Doelgroep

Binnen deze opdracht maken wij onderscheid tussen twee soorten doelgroepen:

1. Doelgroep van het symposium

De doelgroep van het symposium zijn mensen in de regio Utrecht. Het symposium heeft als doel deze groepen samen te brengen, zodat zij elkaar kunnen informeren, inspireren en met elkaar in gesprek kunnen gaan over schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid in het basisonderwijs.

2. Inhoudelijke betrokkenen

Daarnaast richten wij ons op de drie groepen die in de praktijk dagelijks met schrijfvaardigheid te maken hebben:

- Basisschoolleerkrachten, die verantwoordelijk zijn voor het schrijfonderwijs in de klas
- Ouders/verzorgers, die een belangrijke rol spelen in de taalontwikkeling en het schrijfgedrag van kinderen thuis
- Kinderen, bij wie de schrijfvaardigheid achteruitgaat en dit dagelijks ervaren

Deze groepen zijn niet alleen betrokken bij ons onderzoek, maar hebben ook een zichtbare plek gekregen binnen het symposium, bijvoorbeeld door tafel lid te zijn, in de stellingen of in reportages.

Om de inhoudelijke betrokkenen beter te begrijpen, hebben wij zes persona's opgesteld: twee van ouders/verzorgers, twee van leerkrachten en twee van kinderen. Deze persona's zijn gebaseerd op enquêtes onder ouders/verzorgers en kinderen en op twaalf diepte-interviews met basisschoolleraren. Zo kregen we een goed beeld van de mensen die in de praktijk dagelijks met schrijfvaardigheid te maken hebben en werd het voor ons duidelijk wat zij belangrijk vinden als het gaat om schrijven en ook waar zij tegenaan lopen.

Verantwoording keuze onderzoeksafbakening

In het begin van het project lag het voor de hand om tijdens het onderzoek onderscheid te maken tussen zogenoemde laag-, midden- en hoge SES-wijken, of om ons specifiek te richten op de krachtwijken Zuilen, Kanaleneiland en Overvecht. Maar we hebben ervoor gekozen om deze wijkindeling los te laten en om ons te richten op hoe het landelijk gaat. Dit sluit beter aan bij zowel de aard van onze onderzoeksvraag als de manier waarop schrijfvaardigheid en curriculum in het basisonderwijs georganiseerd zijn. Het probleem stellen we landelijk vast en tijdens het symposium willen we dat mensen uit Utrecht een dialoog met elkaar aangaan over het onderwerp en samen kunnen kijken naar hoe nu verder in Utrecht?

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat schrijfvaardigheid een landelijk vastgesteld onderdeel van het curriculum is, met uniforme kerndoelen en referentieniveaus die voor alle scholen gelden. De centrale vraag in ons onderzoek is daarom niet hoe wijk eigenschappen verschillen bepalen, maar wat leraren vinden van schrijfvaardigheid en hoe zij dit vormgeven in hun onderwijspraktijk. Leraren zijn immers de primaire actoren in het schriftelijke curriculum, en hun inzichten en verwachtingen vormen een directe sleutel tot het begrijpen van verschillen in schrijfprestaties.

Daarnaast blijkt uit de verzamelde bronnen dat verschillen in schrijfvaardigheid vooral samenhangen met leerlingkenmerken op individueel niveau, zoals thuistaal, SES of motivatie, en minder met de wijk als geografische eenheid.

Een wijkperspectief zou daarom de complexiteit van kansenongelijkheid eerder verkleinen dan verduidelijken. Door nationaal te kijken, kunnen we patronen herkennen die breder zijn dan de Utrechtse krachtwijken en die relevant zijn voor het publieke gesprek dat UStad wil voeren.

De publieksanalyse en het literaire onderzoek hebben we met de leraren, ouders/verzorgers en kinderen vervolgens ook nationaal ingestoken, omdat het te bereiken publiek, ouder/verzorgers, leraren, schoolleiders en andere betrokkenen, niet primair wordt bepaald door hun woonwijk, maar door hun rol binnen het onderwijs. Ook functioneren zowel de maatschappelijke discussie over schrijfvaardigheid als de beleidskaders waar scholen aan gebonden zijn op landelijk niveau. Een te sterke geografische inperking zou de toepasbaarheid en herkenbaarheid van onze bevindingen beperken, denken wij.

Verantwoording methode publieksanalyse

Voor de publieksanalyse onder ouders/ verzorgers hebben we een enquête uitgezet waarop we 121 reacties hebben gekregen. In deze enquête hebben we bewust vragen gesteld die een duidelijk profiel kunnen schetsen van de ouders/verzorgers, inclusief betrokkenheid, thuissituatie en houding ten opzichte van schrijfvaardigheid. Hierdoor konden we laten zien dat schrijfvaardigheid niet alleen een onderwerp is voor school, maar ook samenhangt met de thuissituatie van een leerling. Zie bijlage 1 op pagina 47 voor de enquêtevragen.

Voor de publieksanalyse onder leerkrachten hebben we diepte-interviews gehouden. Zij hebben immers elke dag te maken met de praktijk in de klas. Door deze diepte-interviews kregen we een beter beeld van hoe schrijfonderwijs wordt gegeven, maar ook hoe de leraren het ervaren. Hierdoor kregen we een goed inzicht vanuit de ervaringsdeskundigen. Zie bijlage 2 op pagina 51 voor de diepte-interview vragen.

Voor de publieksanalyse onder kinderen hebben we een vragenlijst opgesteld die rond is gebracht in een paar klassen op basisschool De Regenboog. In deze vragenlijst hebben we vragen gesteld over of zij schrijven leuk vinden, of ze het moeilijk of makkelijk vinden, of de juf of meester ze helpt en wat voor schrijfoopdrachten ze leuk vinden. Zie bijlage 3 op pagina 52 voor de enquêtevragen voor leerlingen.

De persona's zijn opgenomen in bijlage 6 op pagina 103.

Producties

Nieuwsartikel UStad

[Schrijfvaardigheid centraal op Utrechts symposium over kansenongelijkheid](#)

[Home](#) [Uitgelicht](#) [Over ons](#) [U in de Wijk](#) [Bingo FM](#) [Kijk](#)

Schrijfvaardigheid centraal op Utrechts symposium over kansenongelijkheid

 Student productie 18 december 2025, 14:37 • Aangepast 22 december 2025, 16:53 • 3 minuten leestijd

© Pexels

De vaardigheden van kinderen in het basisonderwijs gaan achteruit blijkt uit onderzoeken van de inspectie van het onderwijs, en zo dus ook de schrijfvaardigheid. Tijdens een symposium over kansenongelijkheid in het basisonderwijs in Utrecht, op woensdag 21 januari van 19.30 tot 21.00 uur, wil UStad het gesprek openen over schrijfvaardigheid, want hoe kunnen we dit verbeteren?

Dit artikel is geschreven door Bente Schonewille als onderdeel van een samenwerking tussen UStad en Hogeschool Utrecht.

Na eerdere avonden over ongelijkheid in het basisonderwijs onder meer meertaligheid, richt dit symposium zich op een urgent thema: schrijfvaardigheid. De aanleiding is het recente onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs over het voortgezet onderwijs, waarin opnieuw grote verschillen zichtbaar worden tussen leerlingen, verschillen die vaak al in de basisschool ontstaan en hardnekkig blijken.

Verantwoording nieuwsartikel

Het artikel is geschreven als onderdeel van de samenwerking met UStad, met als doel het aankondigen van ons symposium, informatie te verspreiden over ons onderwerp en mensen te werven (experts en publiek).

In eerste instantie wilde ik een achtergrondverhaal schrijven, maar Peter liet al snel weten dat dit niet past bij UStad als medium. In overleg is het een nieuwsartikel geworden. De keuze voor een nieuwsartikel sluit goed aan bij UStad omdat ze maatschappelijke thema's toegankelijk maken voor een breed Utrechts publiek en betrokkenheid bij de inwoners stimuleren.

Het artikel combineert feitelijke informatie uit inspectierapporten en het advies van de Onderwijsraad om het probleem op een feitelijke manier te onderbouwen. Daarnaast

interviewde ik twee sleutelfiguren die meer over kansenongelijkheid in het Utrechtse basisonderwijs en schrijfvaardigheid konden vertellen vanuit hun perspectief.

Voor het artikel sprak ik directrice van de Overvechtse basisschool Op Dreef: Annelies Bakker, om haar perspectief op kansenongelijkheid in het basisonderwijs in Utrecht en schrijfvaardigheid te verwerken in het artikel. Op Dreef is een protestantse christelijke basisschool en zij volgen dus een traditionele formule voor hun onderwijs. Om een contrast in het artikel te verwerken sprak ik ook Esmeralda Conijn van de Heerhugowaardse basisschool De Nieuwe Draai, omdat zij een onconventionele manier (geen toetsing en minder stamp onderwijs) gebruiken om les te geven en omdat het een school is in een rijkere omgeving met minder diversiteit.

Explainer schrijfvaardigheid

[Explainer](#)

Verantwoording explainer

Voor ons symposium hebben we gekozen om te starten met een explainer. Op deze manier konden we iedereen in de zaal op een visuele en informatieve manier op de hoogte brengen van het thema van de avond. In korte tijd wordt duidelijk gemaakt wat schrijfvaardigheid inhoudt, waarom het een complexe vaardigheid is en hoe het huidige schrijfonderwijs is ingericht.

De explainer legt de link tussen schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid. Hierdoor wordt het maatschappelijk belang van goed schrijfonderwijs benadrukt. De explainer maakt met uitleg van Leonie Wulftange van Taalunie duidelijk dat deze achterstanden gevolgen hebben op de ongelijke kansen binnen en buiten het onderwijs.

We hebben bewust gekozen om de explainer niet langer dan twee minuten te laten duren, zodat het een korte introductie was voor het symposium. Aan de hand van visuals werd de tekst extra benadrukt.

Reportage 'Digitale geletterdheid in de klas'

Reportage: [Digitale geletterdheid in de klas](#)

In deze reportage nemen we een kijkje op de Openbare Bredero Basisschool in Groningen, waar digitale geletterdheid een vaste plek heeft in het onderwijs. We lopen mee in de klas bij groep 4 van Bas Hummel, leerkracht digitale geletterdheid, en ontdekken hoe jonge leerlingen hier kennismaken met laptops, robots en kunstmatige intelligentie.

De Brederoschool staat bekend als voorloper op het gebied van digitale vaardigheden en beschikt zelfs over een eigen e-lab. Leerlingen van groep 1 tot en met 8 krijgen hier wekelijks les in digitale geletterdheid. In deze video zie je hoe dat er in de praktijk uit ziet en hoe technologie wordt ingezet om leren leuk, toegankelijk en toekomstgericht te maken.

Verantwoording reportage

Voor deze reportage hebben wij gekozen om digitale geletterdheid in de praktijk te laten zien. De video is bedoeld als inleiding op de derde stelling van het symposium:

‘Schrijfvaardigheid is overbodig, AI neemt alles over’. Met de reportage wilden wij zichtbaar maken wat digitale geletterdheid in het basisonderwijs inhoudt en hoe kinderen hier dagelijks mee werken.

We bezochten de Openbare Bredero Basisschool in Groningen, omdat deze school een voorloper is op het gebied van digitale geletterdheid en beschikt over een eigen e-lab.

Leerlingen krijgen hier wekelijks les in digitale vaardigheden.

Door mee te kijken in groep 4 laten we zien hoe technologie, zoals laptops, robots en AI, wordt ingezet in de klas. De reportage biedt zo een concreet uitgangspunt voor het gesprek over de rol van schrijven in een digitale toekomst.

Reportage ‘Wat vinden de kinderen?’

Reportage: [Wat vinden de kinderen?](#)

De schrijfvaardigheid van basisschoolkinderen gaat achteruit. Panelleden Els Stronks, Wineke van Muiswinkel en Maartje Vermeulen vinden schrijven uiteraard heel belangrijk. Maar wat vinden de kinderen eigenlijk van schrijven?

Verantwoording reportage

Met deze reportage wilden wij kinderen een stem geven binnen het symposium, omdat het uiteindelijk om hen draait. Omdat het symposium pas om half acht ’s avonds begon, konden kinderen hier niet zelf bij aanwezig zijn. Daarom hebben wij hun perspectief via een video tijdens het symposium laten zien. We stelden eenvoudige vragen, passend bij hun leeftijd (ongeveer 8 jaar), zoals wat ze van schrijven vinden en hoe vaak ze het doen. Daarbij kozen we bewust voor balans: niet alle kinderen vinden schrijven leuk, en juist dat maakt hun antwoorden waardevol.

Sfeerreportage

[Sfeerreportage: Geen gym maar dictée: hoe verbeteren we schrijfvaardigheid in het basisonderwijs](#)

Verantwoording sfeerreportage

Deze sfeerreportage is gemaakt voor de website van UStad, zowel als nieuwsitem als ter inspiratie voor de volgende afstudeergroep. De video brengt de sfeer van de avond in beeld en biedt verdieping via interviews met twee bronnen. Ik heb bewust gekozen voor een reportage zonder achtergrondmuziek om de focus volledig op de inhoud van het item te leggen.

De video duurt 1,5 minuut. Om de sfeer volledig te vangen, is gebruikgemaakt van een afwisseling tussen wide shots van de ruimte, close-ups en beelden van pratende/bezige aanwezigen.

Voor de sfeerreportage is Wineke van Muiswinkel (Geheime Schrijfschool van Overvecht) geïnterviewd. Als panellid kon zij goed verwoorden waarom schrijfvaardigheid belangrijk is voor kinderen en wat de avond haar persoonlijk heeft gebracht. De sfeerreportage sluit af met een interview met middelbare scholier Dolly van Dijk. Als iemand die pas twee jaar van

de basisschool af is, ervaart zij als van de minderen die avond goed de gevolgen van schrijfonderwijs op de basisschool.

De voice-over begeleidt de kijker en duidt de locatie en de gebeurtenissen tijdens het symposium.

Verantwoording artikel

Om de sfeerreportage op de website van UStad te plaatsen is er een begeleidend artikel geschreven. Het doel van dit artikel was om het symposium samen te vatten en de inhoud te delen voor lezers die niet bij de avond aanwezig konden zijn. In het artikel is gekozen voor een informatieve insteek.

Het artikel schetst kort de aanleiding en opzet van het symposium en onderbouwt het belang van schrijfvaardigheid met cijfers van de Inspectie van het Onderwijs. Door quotes van de moderator en onderwijsprofessionals op te nemen, zijn verschillende perspectieven uit de praktijk belicht. Waar de sfeerreportage vooral de beleving van de avond laat zien, biedt het artikel inhoudelijke context en verdieping.

Mediaverantwoording

Voor het symposium hebben wij bewust gekozen voor meerdere producties omdat elke vorm een eigen functie vervult voor zowel de voorbereiding als op de avond zelf. Door verschillende soorten producties te maken konden we de avond aankondigen en tijdens de avond voor afwisseling zorgen.

Artikel

Het nieuwsartikel op de site van UStad is ingezet als aankondiging en promotie van het symposium. Dit artikel had als doel om lezers van UStad te informeren over het onderwerp van de avond, het maatschappelijke belang ervan te duiden en een concreet beeld te geven van wat bezoekers konden verwachten. Zo was het niet alleen een aankondiging maar ook een introductie van het onderwerp.

Video's

De explainer is gebruikt als inhoudelijke start van het symposium. We merkten dat veel mensen denken bij schrijfvaardigheid vooral aan spelling en grammatica, terwijl uit ons onderzoek ook bleek dat het om een combinatie van taal - en denkvaardigheden gaat. Met de explainer hebben we deze verwarring weggenomen en een gezamenlijk startpunt gecreëerd voor de rest van de avond. Door in korte tijd uit te leggen wat schrijfvaardigheid inhoudt, waarom het onder druk staat en hoe het samenhangt met kansenongelijkheid, konden alle aanwezigen het gesprek goed volgen.

Daarnaast hebben we twee videoproducties ingezet tijdens het symposium. De voxpop waarin kinderen aan het woord komen, had als doel om het perspectief van de doelgroep zelf zichtbaar te maken. Omdat kinderen niet aanwezig konden zijn bij de avond, bood deze vorm ruimte voor hun stem. De vorige groep was dit niet gelukt en hierdoor waren we gebrand om degene met zo'n cruciale rol in dit onderwerp een stem te geven.

De tweede video was een reportage over digitalisering en AI in het basisonderwijs was verbonden aan een van de centrale stellingen van de avond, namelijk de vraag of schrijfvaardigheid nog relevant is in een tijd waarin technologie steeds meer taken overneemt. Door deze reportage te laten zien voor de stelling konden de experts een concreet beeld krijgen hoe digitalisering wordt toegepast in het basisonderwijs. Tegelijkertijd dienden beide reportages als inhoudelijke afwisseling binnen het programma, waardoor de avond niet uitsluitend bestond uit statische gesprekken en discussies, maar juist een dynamisch verloop kreeg.

Na afloop van het symposium is een sfeerreportage gemaakt. Enerzijds bood het een terugblik op de avond, waarin de belangrijkste indrukken werden vastgelegd. Anderzijds diende deze reportage promotie en inspiratie voor een volgende editie van het symposium. Zo kon er na deze editie doorgeborduurd worden tot de volgende.

Crossmedialiteit

Al deze producties hadden een specifieke rol in het symposium en hebben deze ook inhoudelijk aangevuld. Dit was zowel op het gebied van promotie, introductie als het toevoegen van een extra laag aan het symposium. In die zin kan het symposium als geheel worden gezien als één crossmediale productie, waarbij verschillende soorten media, zoals geschreven artikelen en videoproducties, samenkomen en de afzonderlijke producties gezamenlijk het geheel vormen.

Aanmeldformulier symposium

[Praat mee over schrijfvaardigheid!](#)

Praat mee over schrijfvaardigheid!

Op 21 januari organiseren U-Stad en Bibliotheek Utrecht een live-journalistiek evenement over het belang van schrijfvaardigheid in het basisonderwijs. Tijdens deze avond gaan leerkrachten, ouders, experts en beleidsmakers met elkaar in gesprek over vragen als: hoe gaat het nu met de schrijfvaardigheid van kinderen, waarom loopt het terug en wat kunnen we daaraan doen?

Ben je leerkracht, schoolleider, ouder, student, bestuurder of anderszins betrokken bij het basisonderwijs en geïnteresseerd? Meld je dan hieronder aan voor evenement.

Locatie: Bibliotheek Neude, Neude 11, 3512 TA Utrecht
Datum: 21 januari 2026
Inloop: 19:00–19:30
Programma: 19:30–21:00 + aansluitende borrel

Deelnemen is gratis, maar aanmelden is verplicht in verband met de beschikbare plaatsen.

sterreppet1@gmail.com [Ander account](#)

 Niet gedeeld

*** Verplichte vraag**

Wat is uw voor- en achternaam? *

Jouw antwoord

Bent u ouder, beleidsmaker of betrokken bij dit thema vanuit school? *

☐ Ouder

☐ Beleidsmaker

☐ Expert

☐ Vanuit school (leraar, directeur etc)

☐ Anders: _____

Wat is uw telefoonnummer of e-mailadres? *

Jouw antwoord

Opmerkingen en/of vragen

Jouw antwoord

[Verzenden](#) [Formulier wissen](#)

Verzend nooit wachtwoorden via Google Formulieren.

Deze content is niet gemaakt of goedgekeurd door Google. - [Contact](#)

Poster en flyer symposium

PRAAT MEE!

over schrijfvaardigheid in het basisonderwijs

Het Live-Journalistiek evenement georganiseerd door lokale Utrechtse media. Geniet van een divers programma, gevuld met sprekers en ruimte voor gesprek.

GEEN GYM MAAR DICTEE

Moet schrijven terug de klas in? Praat mee!

Onder andere Maartje Vermeulen, Els Stronks, Wineke van Muiswinkel en Jasper van Dijk gaan met elkaar én met het publiek in gesprek over het schijfonderwijs van nu.

Voor iedereen die het schijfonderwijs aan het hart gaat!

Verantwoording poster

Om het symposium te promoten hebben we ervoor gekozen om een poster te maken. Hier was al een ontwerp voor, dus in eerste instantie hebben we deze passend gemaakt voor deze editie over schrijfvaardigheid. Deze wilden wij zo snel mogelijk verspreiden om veel publiek te trekken en bovendien mee te gaan flyeren. De eerste versie van de poster hebben we in A4-formaat opgehangen in de bibliotheek en op de Marnix Academie in Utrecht. Bovendien stond deze ook bij de aankondiging op de [website](#) van het Huis van Actief Burgerschap.

Een aantal weken van tevoren, nadat we voor de eerste keer met Jasper om de tafel gingen, hebben we ervoor gekozen om de poster aan te passen. We wilden een prikkelende titel die mensen zou aanspreken en hebben gekozen om 'Geen gym maar dictee' op de poster neer te zetten. Ook vonden we het belangrijk om de QR-code te belichten aangezien deze wegviel door het monochrome design. Deze hebben we in A4 en A5 formaat uitgeprint om er ook mee te kunnen flyeren bij ouders van basisschoolkinderen.

Verantwoording promotie

De promotie van het symposium is opgebouwd uit een combinatie van een artikel, sociale media posts en persoonlijke netwerken. Het doel was niet om een zo groot mogelijk publiek te bereiken, maar om mensen te trekken die inhoudelijk betrokken zijn bij onderwijs en taal.

In het begin was er ook een angst dat er te weinig mensen zouden komen opdagen. Die mondde uiteindelijk in het tegenovergestelde, namelijk dat het te vol zou worden.

Poster

Als basis is gebruikgemaakt van een bestaande UStad-poster. Deze poster is door Amanda aangepast en toegespitst op ons thema schrijfvaardigheid. Daarbij is gekozen voor de titel Geen gym maar dictee. Die titel komt uit een van de stellingen van de avond en moest op een prikkelende manier duidelijk maken waar het symposium over ging. Na publicatie van het artikel is de poster fysiek verspreid. De poster is onder andere opgehangen op de Marnix Academie (pabo-opleiding) en de bibliotheek. Deze locaties zijn specifiek gekozen omdat dit locaties zijn waar veel belanghebbende vaak zijn. Basisschoollerares in opleiding op de Marnix Academie en kinderen met ouders in de bibliotheek.

Artikel

Het UStad artikel was het eerste middel dat is ingezet. Dit artikel diende als aankondiging van het symposium en gaf een inhoudelijk beeld van het onderwerp en de insteek van de avond. Het artikel functioneert daarmee als introductie voor potentiële bezoekers en als startpunt van de verdere promotie. Zie hier het artikel:

<https://www.ustad.nl/nieuws/3982462/schrijfvaardigheid-centraal-op-utrechts-symposium-over-kansenongelijkheid>

Daarnaast is het symposium aangekondigd via de kanalen van het Huis van Actief Burgerschap en de Bibliotheek Utrecht, waaronder een Instagram-post over het evenement. Daarmee is het symposium zichtbaar gemaakt binnen het bestaande publiek van de bibliotheek.

Netwerk

Een groot deel van de promotie liep via het netwerk van experts. In de aanloop zijn veel deskundigen benaderd en zijn met een deel van hen voor gesprekken gevoerd. Meerdere experts hebben mensen uit hun eigen netwerk meegenomen naar het symposium. Dit resulteerde in een publiek dat actief deelnam aan de gesprekken. Ook hebben veel mensen uit de groep vrienden of familie meegevraagd.

Verschil in werkwijze vorige groep

De vorige groep koos ervoor om zich te richten op krachtwijken, met name Overvecht en koppelde hun doelgroep ook aan die buurten. Dat was zichtbaar in zowel hun publieksanalyse als in de manier waarop promotiemateriaal werd verspreid, onder andere via wijkgerichte locaties en netwerken. Voor ons symposium hebben we ervoor gekozen om ons niet tot deze wijken te beperken. Hierdoor konden we verschillende mensen bereiken met hun expertise of ervaring, niet omdat ze uit Utrecht komen.

Innovatie

Naast de invulling van het symposium hebben we een aantal nieuwe ideeën in de avond geïmplementeerd ten opzichte van de vorige edities. Deze innovaties waren er om de ervaring van alle betrokkenen zo optimaal mogelijk te maken en een extra laag aan de avond te geven. De innovaties zijn onder andere gebaseerd op ingevingen van het vorige groepje, de deskresearch en onze publieksanalyse.

Posters

De innovaties bestonden uit drie onderdelen. Om te beginnen hebben we posters gemaakt met quotes van kinderen om zo de kinderen een stem te geven tijdens het symposium. We zagen dat het vorige groepje niet was gelukt om de kinderen een stem te geven. Dat terwijl zij natuurlijk een cruciale rol in het onderwerp spelen. Dit onderdeel bleek in de praktijk lastig door toestemming en copyright. Om dit toch te kunnen uitvoeren hebben wij gebruikgemaakt van een creatieve oplossing, namelijk onze eigen kinderfoto's. Hierdoor konden we de posters wel plaatsen zonder risico's op copyright problemen. Voor het maken van deze posters hebben we een enquête afgenomen die specifiek was gericht op kinderen. Deze enquête is uitgezet op een basisschoolklas uit ons netwerk. De antwoorden die hieruit naar voren kwamen, hebben we gebruikt als basis voor de quotes op de posters. Deze quotes hebben we hetzelfde als de kinderen die het hebben opgeschreven op de posters gezet.

Buiten de posters, hebben we de mening van de kinderen tijdens het symposium laten zien door middel van een voxpop. Deze zijn opgenomen tijdens het maken van de reportage.

Kaartjes

Verder hebben we ook kaartjes op tafel neergelegd met woorden die direct verband hielden met de stellingen die we voor het symposium bedacht en daar werden besproken door de experts. Deze kaartjes, die wisselden per stelling, waren bedoeld om de experts en andere deelnemers te prikkelen en alvast aan het denken te zetten over de inhoud van de stellingen, nog voordat deze plenair werden besproken.

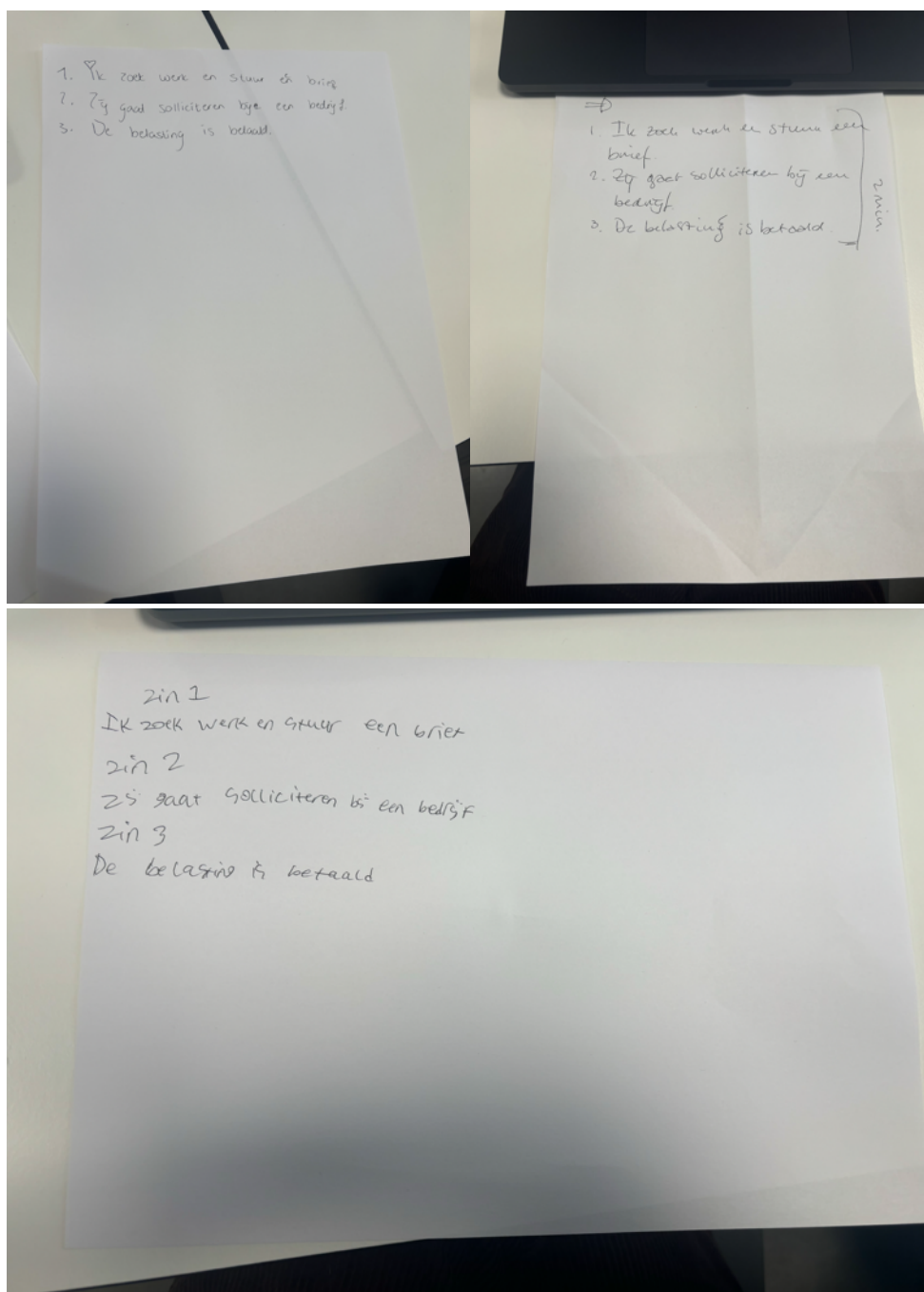

Schrijfo opdracht

Als laatste hebben we een schrijfo opdracht in de vorm van een dictee bedacht. Uit het rapport van de Onderwijsinspectie bleek dat 17% van de leerlingen van de middelbare school het gewenste 1F-niveau niet haalt. Op basis van deze bevinding wilden we initieel een eenvoudige zin gebruiken van 1F-niveau, om te laten zien hoe laag het basisniveau is en dat zelfs dit niveau door een grote groep niet wordt gehaald.

Test

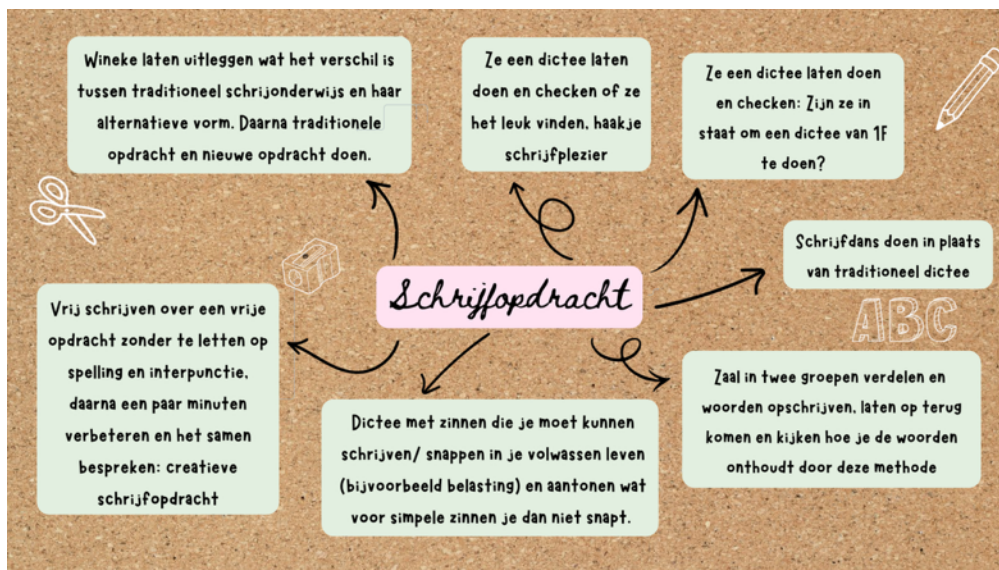
Gaandeweg zijn we gaan twijfelen over de manier waarop we deze boodschap het beste konden overbrengen. Daarom is de opdracht vooraf getest in twee vormen bij een groep van twaalf volwassenen. In de eerste test werden een 1F-niveau zinnen gebruikt. Deze opdracht duurde ongeveer tien minuten en vrijwel iedereen kon de zin zonder moeite schrijven en lezen. Juist die simpelheid zorgde voor de realisatie. De deelnemers gaven aan dat zij schrokken van hoe laag het niveau was en hoe confronterend het was dat dit als basisniveau geldt.

Vervolgens hebben we dezelfde opdracht getest met een 4F-niveau zinnen, wat het hoogst haalbare niveau is voor taal in Nederland. Deze test duurde ongeveer vijftien minuten en verliep rustiger omdat deelnemers zich duidelijk meer moeten concentreren. De opdracht werd als lastiger ervaren, vooral door de lengte en moeilijkheidsgraad van de zinnen. Bij sommige deelnemers bleef onzekerheid bestaan over of zij de zin volledig correct hadden opgeschreven. Hoewel meerdere deelnemers aangeven dat de 1F-variant inhoudelijk meer impact had, bood de 4F-variant een andere ervaring, waarin moeite, concentratie en prestatiedruk centraal stonden.

Op basis van deze testervaringen hebben we na overleg met Caroline en Jasper besloten om de schrijfo opdracht uiteindelijk anders in te steken. In plaats van een makkelijke zin

kozen we voor één moeilijke zin op 4F-niveau. Met deze keuze wilden we niet alleen het niveauverschil laten zien, maar ook de spanning en druk oproepen die veel mensen herkennen van het klassieke dictee van vroeger.

De zin die we gebruikten had betrekking op kansengelijkheid en maatschappelijke participatie, omdat we uit ons research konden stellen dat het ontbreken van 1F-vaardigheden directe gevolgen heeft voor het dagelijks leven. Als je dit niveau niet beheerst, worden alledaagse taken ingewikkeld en wordt het lastiger om volwaardig mee te komen in de samenleving.

De 4F-zin:

“De ogenschijnlijk eenduidige formulering van de belastingaanslag maskeert een reeks impliciete veronderstellingen, waarvan de consequenties zich pas manifesteren nadat bezwaar aantekenen niet langer opportuun is.”

Het plan was om deze ervaring te vergelijken met een 1F-zin, om duidelijk te maken hoe laag het basisniveau eigenlijk ligt en dat een groot deel dit niveau niet haalt.

De 1F-zin:

“De brief van de Belastingdienst lijkt duidelijk, maar dat is hij niet. De gevolgen merk je pas als je geen bezwaar meer kunt maken.”

Als contrast op deze meer “traditionele” schrijfofdracht wilden we de blik één van onze opperexperts, Wineke van Muiswinkel. Zij werkt juist veel met alternatieve leermethoden. Door haar perspectief direct na de schrijfofdracht te betrekken, wilden we laten zien dat er andere manieren zijn om met schrijfvaardigheid om te gaan. In de uitvoering week de presentator deels af van het oorspronkelijke schema, waardoor dit contrast minder werd uitgewerkt dan gepland. Het doel van de opdracht bleef uiteindelijk wel, laten ervaren hoe het is om moeite te hebben met schrijven.

Conclusie

Kortom hebben de innovaties bijgedragen aan het verdiepen van het symposium en het concreet maken van het onderwerp schrijfvaardigheid. Door kinderen een plek te geven in de zaal, deelnemers actief te laten nadenken over de stellingen en hen zelf te laten ervaren hoe het is om onder druk te schrijven, hebben we het onderwerp dichterbij laten komen en de experts veel meer kunnen laten inleven in dit proces. Niet alle onderdelen zijn uitgevoerd zoals vooraf bedacht, maar toch waren ze allemaal een waardevolle toevoeging aan de avond.

Verantwoording

Verantwoording deskundigen

Tijdens het symposium wilden we deskundigen vanuit verschillende hoeken hebben, aangezien zij allemaal een eigen visie hebben op schrijfvaardigheid. Deze deskundigen hebben we onderverdeeld in categorieën:

- Docenten basisonderwijs/ middelbaar onderwijs
 - Helen van den Eertwegh
 - Loes Bus
 - Naomi Smits
 - Jamila Yahyaoui
- Ouders
 - Jamila Yahyaoui (dubbele rol)
- Pabodocenten
 - Andrea Visser
 - Eveleien Burema
- Pabostudenten
 - Liselot van Maanen
- Kansenongelijkheid experts
 - Babette van Harselaar
 - Mamoun Loukili
- Digitaal onderwijs/ AI experts
- Directie basisschool
 - Saskia Krocké
- Neuroloog
- Socioloog
- Onderwijsonderzoekers
 - Monica Koster
- Onderwijsontwikkelaars
 - Gert Rijlaarsdam
- Utrechtse schrijf initiatieven
 - Mustafa Al-Ramadan (ziek)
- Beleidsmakers
 - Maartje Vermeulen
 - Francisca Wagenmakers
- Schrijfspecialisten
 - Petra de Lint
 - Marjolein van Buuren
- Valesca van Diejen

We hebben geprobeerd om uit al deze categorieën experts te regelen. Dat is bij de meeste gelukt, maar helaas niet bij allemaal. Toch zijn we achteraf tevreden met de selectie die we aan tafel hadden.

Tafelindeling

Oppeer-experts:

1. Els Stronks: Hoogleraar letterkunde Universiteit Utrecht
2. Wineke van Muiswinkel: Initiatiefnemer de Geheime Schrijfschool van Overvecht
3. Maartje Vermeulen: Raadslid onderwijscommissie Utrecht

Tafel 1 (links) - Journalist: Sam

1. Helen van den Eertwegh: Basisschooldocent Drie Koningen
2. Mustafa Al-Ramadan: Coördinator de Geheime Schrijfschool van Overvecht
3. Valesca van Diejen: Projectleider Bibliotheek Utrecht en docent creatief schrijven
4. Jamila Yahyaoui: Docent Burgerschap Welzijn College
5. Gert Rijlaarsdam: Onderwijsontwikkelaar
6. Babette van Harselaar: Beleidsadviseur kansenongelijkheid Vereniging Openbaar Onderwijs (VOO)

Tafel 2 (midden) - Journalist: Vera

1. Loes Bus: Basisschooldocent Drie Koningen
2. Mamoun Loukili: Coach diversiteit en inclusie en sleutelpersoon Utrecht
3. Monica Koster: Onderzoeker en uitgever Tekster
4. Liselot van Maanen: Pabo-student Marnix Academie Utrecht Pabo leerling
5. Evelien Burema: Docent Marnix Academie Utrecht
6. Marjolein van Buuren: Docent Handschriftontwikkeling Hogeschool Utrecht

Tafel 3 (rechts) - Journalist: Ilias

1. Naomi Smits: Basisschooldocent Drie Koningen
2. Saskia Krocké: Schoolleider De Ontdekkingsreis
3. Nadia Schadenberg: Student jeugdontwikkeling Universiteit Utrecht
4. Petra de Lint: Specialist schrijfonderwijs
5. Francisca Wagenmakers: Bestuurslid Beter Onderwijs Nederland (BON)
6. Mark Molenaar: Vrijwilliger en bestuurslid Buurtblinkers
7. Andrea Visser: Docent Marnix Academie Utrecht

Verantwoording tafelindeling

Bij de samenstelling van het panel en de tafelindeling stond het samenbrengen van meerdere perspectieven rondom schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid centraal. Het doel van het symposium was om een inhoudelijke dialoog te starten waarin deskundigen uit de praktijk, van beleidsfuncties en uit de wetenschap elkaar aanvullen en bevragen. Het was belangrijk dat de gesprekken niet gedomineerd werden door een invalshoek.

Voor het panel hebben wij drie panelleden gekozen die elkaar inhoudelijk aanvullen en samen een breed beeld geven van het onderwerp. Samen zorgden deze drie panelleden voor een balans tussen wetenschap, praktijk en beleid.

1. Els Stronks is hoogleraar letterkunde aan de Universiteit Utrecht. Zij is gekozen vanwege haar wetenschappelijke en historische kennis over taal en schrijven. Tijdens het symposium kon zij het onderwerp in een bredere context plaatsen en

laten zien hoe er door de jaren heen naar schrijfvaardigheid is gekeken. Haar bijdrage zorgde voor verdieping en nuance in het gesprek.

2. Wineke van Muiswinkel is initiatiefnemer van De Geheime Schrijfschool Overvecht en werkt in de praktijk met creatief schrijfonderwijs voor kinderen. Zij vertegenwoordigt een andere benadering van schrijven, waarin plezier, creativiteit en inclusie centraal staan. Haar perspectief vormde een tegenhanger van meer traditioneel schrijfonderwijs en liet zien dat schrijven ook op andere manieren kan worden aangeleerd.
3. Maartje Vermeulen is raadslid in de onderwijscommissie van de gemeente Utrecht. Zij is gekozen om het bestuurlijke en politieke perspectief aan tafel te brengen. Omdat kansengelijkheid en schrijfvaardigheid ook samenhangen met beleid en besluitvorming, vonden wij het belangrijk om te laten zien welke rol de gemeente hierin speelt en wat er op beleidsniveau mogelijk is.

Naast het panel hebben wij gewerkt met drie discussietafels. De tafelindeling is zo gemaakt dat per tafel verschillende soorten deskundigen zaten, zoals basisschoolleraren, onderwijsontwikkelaars, beleidsadviseurs, inclusiedeskundigen en studenten. Door deze mix wilden wij voorkomen dat gesprekken te eenzijdig zouden worden en juist zorgen voor uitwisseling tussen mensen met verschillende achtergronden en ervaringen.

Aan iedere tafel zat een journalist uit ons team als gespreksleider. Deze had de taak om het gesprek te begeleiden, iedereen aan het woord te laten en de belangrijkste inzichten terug te koppelen tijdens de plenaire discussies. Op deze manier probeerden wij de inhoudelijke kwaliteit van de gesprekken te bewaken en het publiek actief bij het symposium te betrekken.

Evaluatie

Hoewel de gesprekken inhoudelijk sterk waren en de deskundigen niet uitgepraat raakten, bleek achteraf dat er per tafel te veel deskundigen aanwezig waren. Hierdoor kwam niet iedereen voldoende aan bod en konden sommige experts hun kennis niet volledig delen. Dit ging soms ten koste van de diepgang van individuele bijdragen.

Daarnaast merkten wij dat het perspectief van ouders ondervertegenwoordigd was. Ouders zijn een belangrijke schakel in de schrijfvaardigheid van kinderen, maar het bleek in de praktijk lastig om hen te betrekken bij een symposium op een doordeweekse avond. Ondanks pogingen om ouders uit te nodigen, is dit helaas niet gelukt. Wel zaten er deskundigen aan tafel die naast deze rol ook ouders zijn.

Voor een volgende editie zouden wij adviseren om per tafel minder deskundigen te plaatsen. Ook zou het waardevol zijn om extra aandacht te besteden aan het betrekken van ouders of andere ervaringsdeskundigen, zodat het gesprek over schrijfvaardigheid en kansengelijkheid nog completer wordt.

Bijlagen

Bijlage 1: Enquêtevragen - ouders/verzorgers

Enquête schrijfvaardigheid basisonderwijs - ouders/verzorgers

Voor een persona onderzoek van UStad voor een symposium/activiteit willen we inzichtelijk maken hoe ouders/verzorgers naar schrijfvaardigheid kijken. De duurtijd van de enquête is 5 min. Alvast bedankt voor het invullen!

Wat is je gender?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders
- ☐ Zeg ik liever niet

Wat is de leeftijd van je kind(eren)?

- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10
- ☐ 11
- ☐ 12
- ☐ 13

In welke groep zit je kind(eren)?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7

☐ 8

Welke vorm van onderwijs volgen je kind(eren)?

- ☐ Katholiek
- ☐ Protestants
- ☐ Islamitisch
- ☐ Joods
- ☐ Hindoeïstisch
- ☐ Montessori
- ☐ Dalton
- ☐ Jenaplan
- ☐ Vrijeschool
- ☐ Speciaal basisonderwijs (mbo)
- ☐ Openbare school

Wat is de voertaal thuis?

- ☐ Nederlands
- ☐ Engels
- ☐ Turks
- ☐ Spaans
- ☐ Arabisch
- ☐ Duits
- ☐ Mandarijn
- ☐ Pools
- ☐ Roemeens
- ☐ Frans
- ☐ Italiaans
- ☐ Sranan Tongo
- ☐ Papiamentu
- ☐ Indonesisch
- ☐ Berbers
- ☐ Portugees

- ☐ Somalisch
- ☐ Russisch
- ☐ Tigre
- ☐ Fries
- ☐ Anders:...

Wat is de afkomst van je (kind)eren?

- ☐ Nederlands
- ☐ Surinaams
- ☐ Turks
- ☐ Marokkaans
- ☐ Syrisch
- ☐ Indonesisch
- ☐ Pools
- ☐ Brits
- ☐ Frans
- ☐ Duits
- ☐ Russisch
- ☐ Anders:...

Ben je thuis bewust bezig met de schrijfvaardigheid van je kind(eren)?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders:...

Wanneer je bewust bezig bent met de schrijfvaardigheid van je kinderen: hoe doe je dat?
... (Open vraag)

Hoe vaak schrijft je kind(eren) thuis op papier? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde).

- ☐ 0 tot 2 uur per week
- ☐ 2 tot 5 uur per week
- ☐ 5 tot 8 uur per week
- ☐ 8 tot 13 uur per week

☐ 13+ uur per week

Vindt je kind(eren) schrijven leuk? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde).

Niet leuk 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Heel leuk

Hoe beoordeel je de schrijfvaardigheid van je kind(eren)? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde).

Slecht 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Goed

In hoeverre voel je je verantwoordelijk voor de schrijfvaardigheid van je kind(eren)?

Niet 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Heel erg

Voel je jezelf vaardig genoeg om je kind(eren) te leren schrijven?

☐ Ja

☐ Nee

Voel je je betrokken bij de school van je kind(eren) op het gebied van taal en schrijven?

Slecht 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Goed

Gemiddeld besteden scholen 60 min per week aan schrijven. Vind je dit genoeg?

☐ Ja

☐ Nee

Bijlage 2: Enquêtevragen schrijven in de klas - kinderen

Ben je een jongen of een meisje?

☐ Jongen

☐ Meisje

Vind je schrijven leuk?

☐ Ja

☐ Een beetje

☐ Nee

Is schrijven makkelijk voor jou?

☐ Ja

☐ Soms

☐ Nee

Wat is soms lastig bij schrijven?

☐ Mooie letters maken

☐ Spelling

☐ Weten wat ik wil schrijven

☐ Niets

Wat schrijf je het liefst?

... (Open vraag)

Helpt de juf of meester je met schrijven?

☐ Ja

☐ Soms

☐ Nee

Schrijf je ook thuis weleens?

☐ Ja

☐ Soms

☐ Nee

Bijlage 3: Diepte-interview vragen leraren

Diepte-interviews vragenlijst leraren

Introductie

- Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?
- Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?
- Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?
- Hoe lang zit je al in het onderwijs?

Schrijfvaardigheid in de klas

- Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?
- Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen etc.)?
- Binnen de schrijfvaardigheid; hoeveel tijd wordt er gestopt in de spelling en hoeveel in het verhalende/ creatieve schrijven?
- Wat vind je van deze verdeling?

Niveau en beleving van leerlingen

- Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?
- Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas?
- Hoe is dit niveau tot stand gekomen?
- Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheid lessen?
- Wat werkt om ze te motiveren?

Beleid en organisatie

- Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?
- Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?
- Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?
- Als je zelf wat zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen/ toevoegen?
- In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?
- Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel dragen de ouders/verzorgers (in procenten)?
- Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

- Wat zou er volgens jou structureel anders moeten zijn om schrijfonderwijs te verbeteren?

Toetsing

- Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?
- Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

Digitalisering

- Vinden kinderen schrijven belangrijk? (Denkend aan de komst van mobieltjes en tablets)
- Zien jullie de digitalisering als voor- of nadeel op de schrijfvaardigheid?

Kansenongelijkheid

- Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?
- Hoe sluit je schrijfoefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?
- In hoeverre spelen ouders/verzorgers & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen? -> vragen naar sociaal economische invloed
- Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen of omgeving hebben om aan hun schrijfvaardigheid te werken?

Symposium

- We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?

Bijlage 4: Resultaten enquête vragen ouders/verzorgers

121 antwoorden

[Bekijken in Spreadsheets](#)

Overzicht

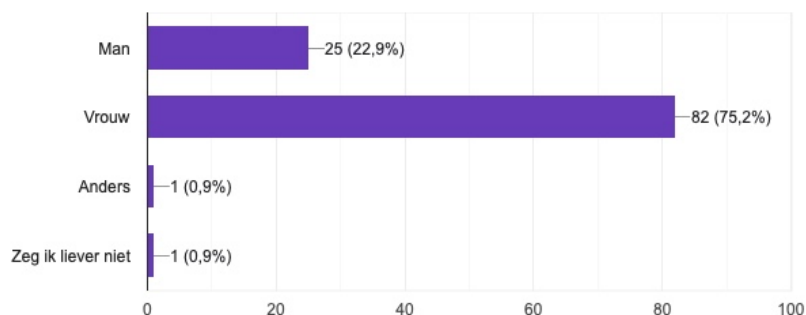
Vraag

Individueel

Wat is je gender?

109 antwoorden

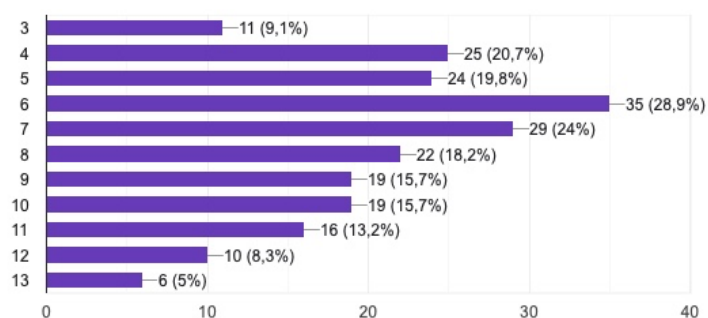
[Diagram kopiëren](#)

Wat is de leeftijd van je kind(eren)?

121 antwoorden

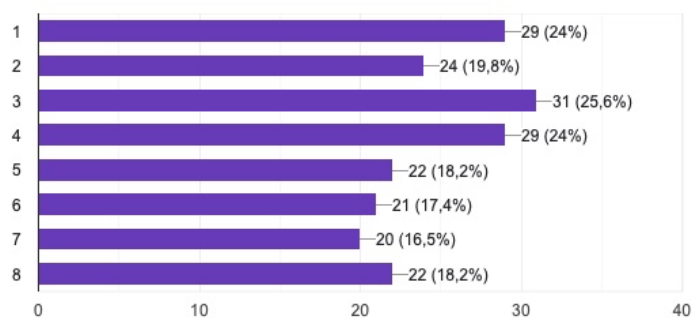
[Diagram kopiëren](#)

In welke groep zit je kind(eren)?

121 antwoorden

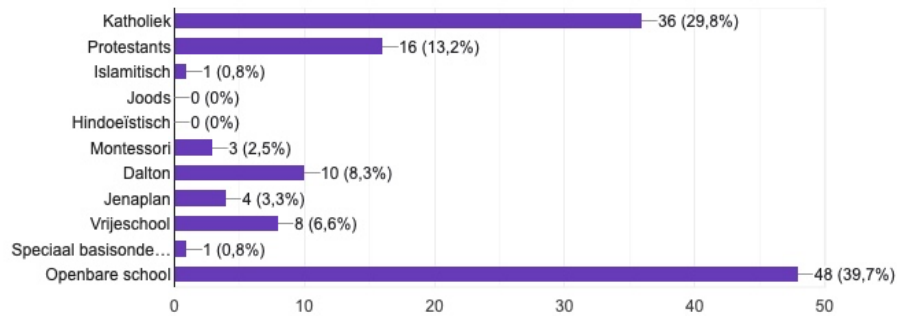
[Diagram kopiëren](#)

Welke vorm van onderwijs volgen je kind(eren)?

[Diagram kopiëren](#)

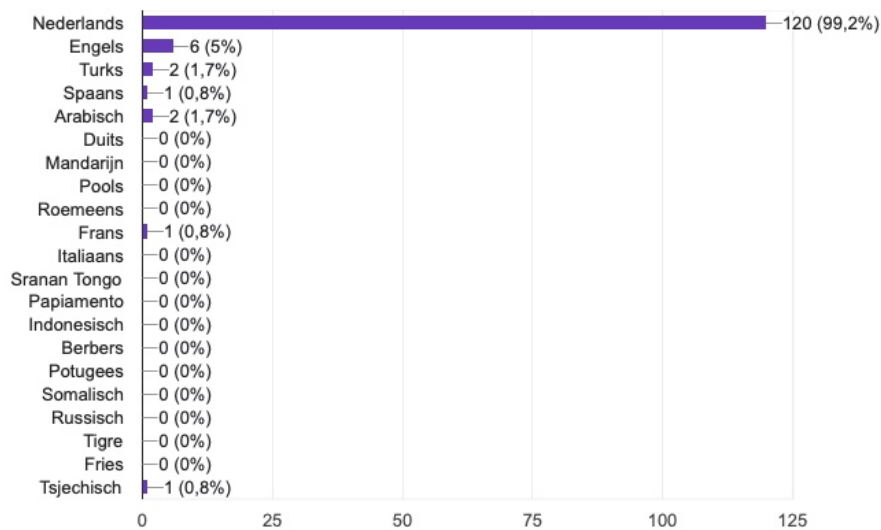
121 antwoorden

Wat is de voertaal thuis?

[Diagram kopiëren](#)

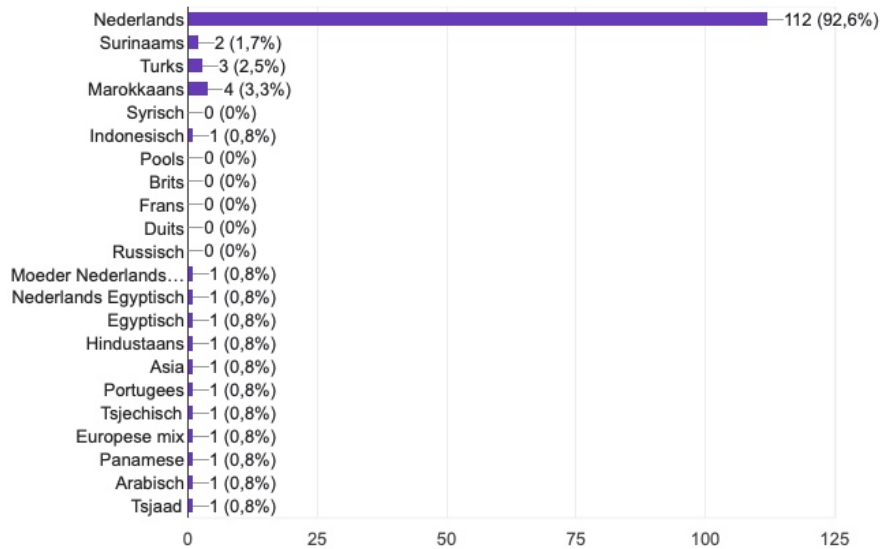
121 antwoorden

Wat is de afkomst van je kind(eren)?

[Diagram kopiëren](#)

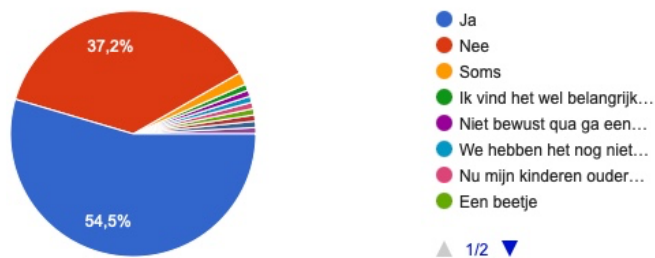
121 antwoorden

Ben je thuis bewust bezig met de schrijfvaardigheid van je kind(eren)?

[Diagram kopiëren](#)

121 antwoorden

▲ 1/2 ▼

Wanneer je bewust bezig bent met de schrijfvaardigheid van je kinderen: hoe doe je dat?

81 antwoorden

Oefenen

Meekijken met huiswerk of andere momenten waarbij ze moet schrijven

Niet

Spelenderwijs

Verhalen schrijven, schrijven als onderdeel van fantasiespel (bv. menukaart van restaurant), tekst bij tekeningen, stripverhalen maken, (Sinterklaas-)gedichten schrijven :)

Tekenen en dan lussen en golfjes laten maken. Oefenen om naam te schrijven in schrijfletters

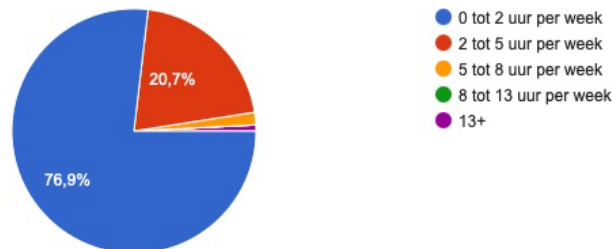
Bijv samen thuis de Bobo of Okki doen

Samen verhaaltjes schrijven, in hun schriften kijken

Hoe vaak schrijft je kind(eren) thuis op papier? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde)

[Diagram kopiëren](#)

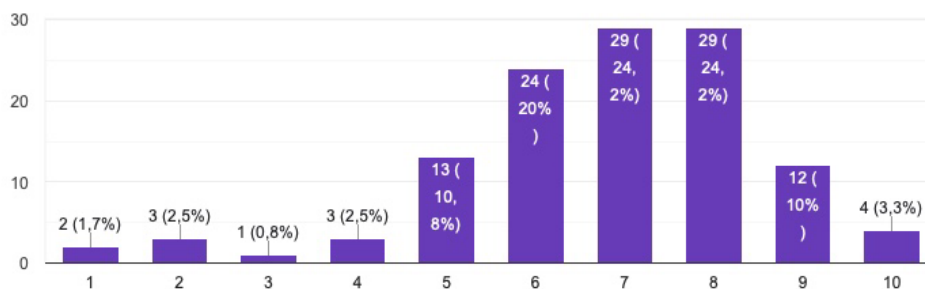
121 antwoorden

Vindt je kind(eren) schrijven leuk? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde).

[Diagram kopiëren](#)

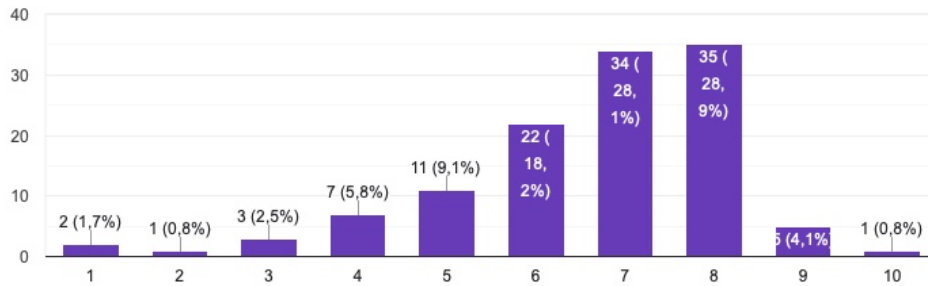
120 antwoorden

Hoe beoordeel je de schrijfvaardigheid van je kind(eren) op dit moment? (Als je meerdere kinderen hebt, noteer dan het gemiddelde)

[Diagram kopiëren](#)

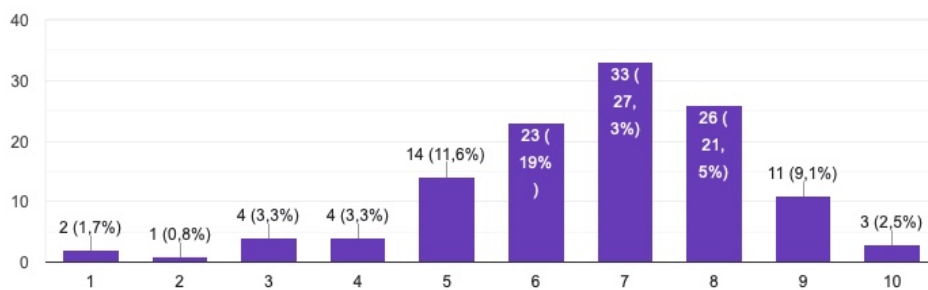
121 antwoorden

In hoeverre voel je je verantwoordelijk voor de schrijfvaardigheid van je kind(eren)?

[Diagram kopiëren](#)

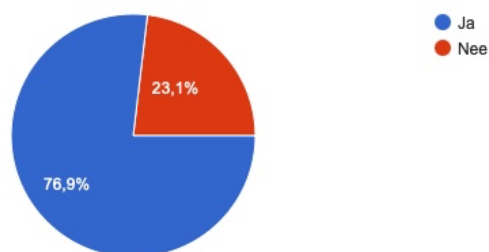
121 antwoorden

Voel je jezelf vaardig genoeg om je kind(eren) te leren schrijven?

[Diagram kopiëren](#)

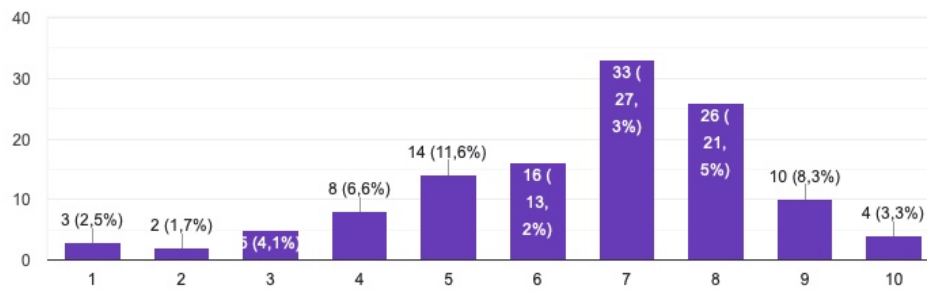
121 antwoorden

Voel je je betrokken bij de school van je kind(eren) op het gebied van taal en schrijven?

[Diagram kopiëren](#)

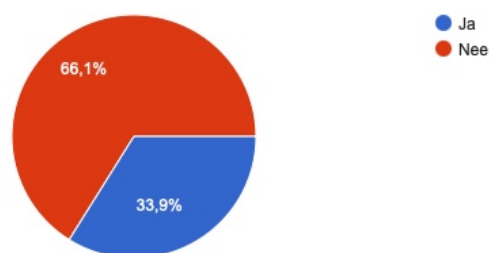
121 antwoorden

Gemiddeld besteden scholen 60min per week aan schrijven. Vind je dit genoeg?

[Diagram kopiëren](#)

121 antwoorden

Bijlage 5: Transcripties diepte-interviews leraren

Diepte-interview – Hava Sincil

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Mijn naam is Hava. Hava Sincil. Ik ben 21 en ik woon in Weesp.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les in Diemen-Zuid op het OBS Atelier. En ik ben officieel onderwijsassistent, maar gezien het leerkrachten tekort sta ik ook voor de klas. En ik sta voor de klas voor zowel groep 1, 2 als voor groep 5.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Het is openbaar onderwijs.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Bijna twee jaar. Vorig jaar (2024) ben ik daar begonnen. Ben ik wel officieel begonnen als onderwijsassistent, maar op een gegeven moment lukte het allemaal niet qua leerkrachten en ben ik overgegaan met klassen overnemen. En toen heb ik ook gezegd, ja, ik vind het ook gewoon veel fijner. Dus zet me maar gewoon voor de klas. Dus vandaar dat ik ook alleen voor de klas sta.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Oké, in groep 1 en 2 zijn we vooral bezig met het klaarmaken met de fijne motoriek. Het is vooral het voor oefenen ervan. Dus we hebben vaak circuits. Zeker één keer in de week doen we een motorlab. Een motorlab is een motoriek circuit waarbij ze zowel met handen als hun lichaam motorische spelletjes doen. En dat bereidt hun eigenlijk voor op het starten schrijven in groep 3. En de leerlingen in groep 2 moeten eind groep 2 hun naam kunnen schrijven. En een aantal letters kunnen doen. Dus in ieder geval een start kunnen maken. Er moet sprake zijn van een voorkeurshand. Dus daar beoefenen wij ook mee. Dus door de kinderen de juiste schrijftechniek, zeg maar, als vingertechniek aan te leren. Zijn wij daar al met de groep 2'ers mee bezig. Dat start ook al in groep 1, maar dat is geen verplichte voor de groep 1 leerlingen. Wij zijn vooral inderdaad bezig met het voorbereiden. Dus echt het voelen van hoe is het om zo'n beweging te maken. Je hebt tegenwoordig van die hele mooie potloden waarmee je bijvoorbeeld op tafel kan tekenen. En daarmee doen we vaak van die schrijfritmes. Dus hoekig en lijnen. Dus echt voor het gevoel van hoe het nou is om te schrijven ergens op. En om de basis dus op te bouwen. Dat doen we vooral in groep 1 en 2.

En in groep 5 is het echt de schrijflessen. Ze krijgen schrijflessen vanuit de methode Pennenstreken. Tijdens mijn stage had ik de methode Pak je Pen. En dan Pennenstreken is weer wat anders.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen etc.)? / Binnen de schrijfvaardigheid; hoeveel tijd wordt er gestopt in de spelling en hoeveel in het verhalende/ creatieve schrijven?

‘Bij de kleuters is het natuurlijk een andere indeling dan bij groep 5. Bij de kleuters wordt er elke dag één à twee keer voor gelezen. Dat is een minimum bij ons. En hoeveel uur wordt er dan ingestoken per dag? We zeggen altijd tegen onze duo's en leerkrachten bij de kleuters een boek wat zeker wel 15 minuten duurt. En als je er twee doet mag die iets korter duren. Maar het moet minimaal 15 minuten zijn qua voorlezen. Het mag altijd langer en ik weet van mijn collega's dat we altijd een veel langer boek kiezen. Dus echt dat het een leuk verhaal

is. Maar je moet natuurlijk nadenken over de aandachtspan van een kleuter. En verder maken we doelen per twee weken. En in die doelen zitten vijf à zes taallessen en vijf à zes rekenlessen. Dat is ook een minimum. En in die taallessen behandelen we dus ook weer de letters, het rijmen, alle kleuterdoelen wat met taal te maken heeft. Dat doen wij trouwens van de methode Voornemisch Bewustzijn.

En we behandelen de doelen van digikeuzeboord. Dus de taaldoelen van digikeuzeboord, maar de lessen van Voornemisch Bewustzijn. Dan naast die lessen doen wij ook in de kleine kring, dat is één à twee keer per dag, verdiepende lessen. En dat verschilt dan dus ook tussen taal en rekenlessen. En daarin differentiëren wij tussen de leerlingen die nog meer hulp nodig hebben en meer uitdaging nodig hebben.

Dan hebben wij ook dagelijks een logoles, dat is een woordenschapsles. Bij de kleuters is dat veel meer dan bij de hogere klassen. Ik weet wel vanuit het leerteam dat ze daar meer op in aan het spelen zijn bij de hogere klassen, maar ze zijn gestart bij de lagere klassen. Dat komt omdat wij gewoon ontzettend veel NT2-leerlingen hebben. En sommigen zelfs niet eens Nederlandse taal. Met nul basis komen ze op school en dan moeten ze dus Nederlands gaan leren. Zo'n logo les is zo'n 15 minuten.

Ik denk dus dat we er per week vijf á zes uur aan besteden bij de kleuters. Daarnaast doen we ook heel veel met muziek bij kleuters. Dat is natuurlijk ook veel taal en woorden schatten en ritme en dat soort dingen. Dus ik denk zeker wel zes uur in een week bij de kleuters.'

Wat vind je van deze verdeling?

'Ik vind dat bij de kleuters wel heel goed geregeld bij ons. Je merkt het echt wel, zeker als je ook kijkt naar de leerlingen die binnen komen stromen en die al de Nederlandse taal nog niet eens beheersen. Dat zij aan het einde van groep 2 door kunnen met een goede basis en kunnen schrijven. Dat is echt heel mooi. Dus dat betekent dat wat wij doen echt wel effect heeft. Dus ik ben echt wel tevreden met hoeveel wij doen.'

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

'(Groep 1/2:) Ja, ik denk dat het toch wel lastig is en ik denk dat daar de thuissituaties ook bij komen kijken. Als ik dan bijvoorbeeld kijk naar mijn groep 2 van vorig jaar. Dus van de 12 groep 2'ers waren er 15 met fysio bezig aan het einde van het jaar, fysio voor motoriek. Voor het schrijven en het knippen en dat soort dingen. Dus ik zou zeggen dat 70% van de leerlingen echt wel op het juiste niveau om naar groep 3 te gaan is aan het einde van groep 2. Maar dat er aan die 30% echt nog wel gewerkt wil worden.'

Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas? / Hoe is dit niveau tot stand gekomen?

'(Groep 1/2:) Wij op school doen er dan dus echt alles aan om het weer op niveau te brengen. En dan merk je eigenlijk dat er dan thuis te kort komt. Dus dat er thuis te weinig wordt getekend of geknipt, geknutseld, met de handen gespeeld wordt. Dus ik denk dat wij op school de kinderen proberen op het juiste niveau te krijgen, maar het niet helemaal lukt. (Groep 5: Persoonlijk vind ik dat echt heel laag. Ik weet dat aan het begin van het jaar heb ik het er met Jaylinn (de andere groep 5 juf) over gehad. Zij had er een andere mening over. En ik heb gewoon echt een hele sterke mening over schrijfvaardigheid. Het is ontzettend belangrijk. En ik denk dat de computers daar op school, nou hebben wij best wel weinig schermtijd. Ik denk toch dat het een enorm verschil zou maken als dat weg zou zijn. Want je ontnemt de kinderen echt van het oefenen.

Want ze schrijven niet alleen maar in hun schrijfstift. Ze schrijven ook in hun taalschrift en in hun rekenschrift. Appen, lossen, knutselopdrachten. Overal. Creatieve opdrachten doen, geschiedenis en dat soort dingen. Het is gewoon zo ontzettend belangrijk. En ze onthouden alles gewoon veel beter als ze aan het schrijven zijn. Dat weet iedereen. Maar je merkt ook dat kinderen best wel slordig zijn. In hun schrijfstift proberen ze echt hun best te doen.

Maar op het moment dat ze dan bijvoorbeeld in hun taalschrift schrijven. Dan moet ik vaak wel zeggen van schrijf dit even opnieuw. Want dit kan ik echt niet lezen. Terwijl ik weet dat ze wel netjes kunnen schrijven. Maar als dat net wat meer gestimuleerd wordt. En als de kinderen daar net wat meer aan denken. Buiten de schrijfles om. Dan wordt het ook wel wat beter automatisch. Want dan automatiseer je dat je dus netjes schrijft. En duidelijk vooral. Duidelijk en netjes vind ik niet het grootste van mee. Gewoon het duidelijk kunnen schrijven. Qua zinsopbouwen wil je dan nog. Ja, en dat letters duidelijk zijn. Dat je echt ziet dat het een A is. En niet een U of een O. Er is een verschil tussen gewoon een lelijk handschrift. En gewoon echt onleesbaar. Ja. Dat gewoon de basistechniek van de vormen er niet in zit. (Groep 5:) Er zitten een paar NT2'ers in onze groep 5. Die zijn echt een stuk beter in Spelling en hun zinsopbouw dan onze volle Nederlanders in de klas. Ik denk dat het voor onze mix echt wel op niveau ligt.'

Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheid lessen?

'(Groep 1/2:) Het voorlezen. Ja, ik denk wel superleuk. Wij stimuleren sowieso het voorlezen door ook elke week de kinderen een biebboek te laten wisselen. En dan zijn het gewoon prentenboeken die de kinderen mogen uitkiezen. En daar lezen wij dan ook uit voor. En ze zijn over het algemeen allemaal heel erg enthousiast over lezen. Ze vinden het superleuk. Ze vinden het ook altijd heel erg jammer als een verhaaltje is afgelopen. En hebben ontzettend veel aandacht als je aan het lezen bent. En het is natuurlijk ook kleuter eigen. Maar ik denk dat door hoe positief wij spreken over lezen. En dat de kinderen ook zelf mogen bladeren in de boeken. En mogen experimenteren met een nep verhaaltje voorlezen als ze met elkaar aan het spelen zijn. Ik denk dat dat ook heel veel doet. Qua schrijven denk ik ook dat de kinderen het best wel leuk vinden.

(Groep 5:) Naar mijn ervaring vinden ze het leuk. Ze zijn erg enthousiast.'

Wat werkt om ze te motiveren?

'(Groep 5:) Ik koppel de belevingswereld aan de lessen. Dus als ik in een les een uitleg aan het geven ben. En er komt een voorbeeld in mij voor. Wat ik kan koppelen aan hun belevingswereld. Dan pak ik dat erbij. En op die manier schud ik ze eigenlijk een beetje wakker. En trek ik ze in de stof. In plaats van dat ik gewoon uitleg. Je moet dit en dit en dit doen. Zo moet je het doen. Ga je gang. Ze vinden het allemaal heel interessant. Wat er gezegd wordt. Omdat het denk ik zo aan de belevingswereld gekoppeld wordt. Dus ik denk dat dat het grootste is. Vooral de belevingswereld erbij betrekken. Dus niet gewoon platte stof. Precies. Echt een les ervan maken. Dat is wat wij doen. Wat het zo extra leuk maakt voor ze.'

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Geen handschriftlessen geven, ik zou zeggen dat dat een verplicht is. Je ontnemt best wel veel van het oefenen en herhalen van schrijven. Door het op een computer te doen. Ze leren natuurlijk wel de letters in de stof. Maar het schrijven is gewoon heel essentieel. Het trekt ook een beetje de concentratie meer erin. Ik ben van mening dat als leerlingen een opdracht schrijven. Ik ben van mening dat als leerlingen de opdracht fysiek schrijvend doen. Dat dan de concentratie ook veel beter is. Zeker een gemiste kans.'

Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Ik vind Pennenstreken net wat minder. Ik vind Pak je Pen wat fijner. Pak je Pen heeft in de methode dus ook van die creatieve lessen. En Pennenstreken heeft vooral de lessen van een bladzijde, daar staan woorden en letters die jij gaat herhalen en schrijven. En je moet het zo netjes mogelijk doen. En creatieve schrijflessen dat sluit gewoon ook veel beter aan.'

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?

‘(Groep 1/2:) Vooral bij de kleuters zijn wij heel vrij. In het aanpassen van hoe wij de les willen geven. We gebruiken dan wel. De lessen van fonemisch bewustzijn. Maar als er ergens een hele leuke taalles voor rijmen bijvoorbeeld is, dan mogen wij daar zeker van afwijken. Ik denk dat dat bij de hogere klassen wat lastiger is. Je hebt gewoon een leerlijn in een methode.’

(Groep 5:) Er zijn leerkrachten die volgen echt alleen de lesplannen volgens de methodes. En vullen daarmee hun roosters. En er zijn leerkrachten die willen echt gaatjes zoeken waar ze dus van die creatieve lessen in plaatsen. Ik ben af en toe niet tevreden met welke lessen wij moeten geven. Maar wij doen er alles aan om de doelen te halen.’

Als je zelf wat zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen/ toevoegen?

‘(Groep 1/2:) Bij de kleuters zou ik het denk ik laten zoals het nu is. Er is een mooi evenwicht in de lessen en hoe we het aanpakken. En het is net goed genoeg voor de leerlingen om uitdaging te krijgen voor de standaard les.’

(Groep 5:) En ik denk in groep vijf dat ik dan wel toch weer naar de computers ga. Dat ik daar weer naartoe ga. Ik ben er gewoon echt geen fan van. Ik vind mediawijsheid wel goed voor kinderen. Dat ze daarmee leren omgaan. Want dat is wel belangrijk. Maar als ik dan kijk naar hoe de lessen ingedeeld zijn. Veel methodes werken alleen maar via een computer. En ik vind dat best wel veel. Spelling en taal zijn bijvoorbeeld grotendeels online. In groep vier is het nog op papier. Maar in groep vijf is dat bijna helemaal op de computer. Rekenen vooral. En ik vind dat daar echt wel wat aan veranderd mag worden. Ik ben van mening dat als je dat op papier doet, dat kinderen dat dan ook veel sneller zien. Wat hun berekening is en waar ze bijvoorbeeld een foutje maken. En dan dus minder snel het verkeerde antwoord op schrijven. Ik denk dat dat gewoon een keuze is van onze school. Je kan als school zowel digitaal als op papier kiezen. Alleen wij hebben gekozen vanaf groep vijf is het dus digitaal. Maar ik ben zelf persoonlijk van mening dat je beter werkt op papier.’

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

‘Er is een minimum aan bepaalde dingen wat je moet doen. Zoals buiten spelen, een les geven, voorlezen, het fruit eten. Dat zijn gewoon minimumtijden die je moet aanhouden. Maar verder ben je gewoon vrij in het indelen wanneer je wat doet. En dat is voor groep vijf ook. Ik weet dat het dan lastiger is omdat er best wel veel in het rooster moet komen. En bij de kleuters ben je daar wat vrijer in. Dan kan je echt makkelijker kiezen op welke dag je wat doet.’

Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel dragen de ouders (in procenten)?

‘Ik denk voor alle lessen en de basis, denk ik dat school zo'n 80-85 procent verantwoordelijk is daarvoor. En ik vind eigenlijk ook wel dat thuis daar ook aan gewerkt mag worden. Zeker als er bijvoorbeeld een achterstand is. Dan is het al sowieso fijner als je en school en thuis hebt om daaraan te kunnen werken. En dan vooral, dan is er denk ik wel een 80 (school) -20 procent (ouders).’

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

‘Ik heb natuurlijk een onderwijsassistentenopleiding gedaan hiervoor. En daarbij heb ik ook stagegelopen en heb ik het natuurlijk ook kunnen zien. Maar ik zie wel dat het omlaag gaat. Het verschilt ook waar je aandacht aan geeft. Omdat ik wel wat meerdere scholen heb gezien ook. En omdat we het er op de PABO ook wel eens over hebben.’

Als scholen gewoon minder aandacht besteden aan het schrijven, zie je ook gewoon dat de schrijfvaardigheid ontzettend daalt. Maar dat is ook wel lastig weer op te halen. Het is lastig om dat verschil weer in te halen en het weer terug op niveau te krijgen. En als je dan kijkt naar scholen die vanaf het begin erg goed hameren op schrijfvaardigheid. De motoriek en dat soort dingen. Dan merk je dat de kinderen wel weer dichterbij het minimum liggen voor het juiste niveau.'

Wat zou er volgens jou structureel anders moeten zijn om schrijfonderwijs te verbeteren?
'Hoe serieus het genomen wordt. Dat moet echt wel veranderen. Er zijn zo ontzettend veel scholen en leerkrachten die het gewoon niet serieus nemen. En die denken dat schrijven dat kunnen ze wel. Maar het is echt veel meer dan gewoon dat schrijven. Dus ik denk als je bijvoorbeeld denkt aan de SLO-doelen wordt schrijven daar vaak wel in vergeten.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?

'(Groep 5:) De dictee-toetsen doen wij op papier. De andere toetsen doen wij digitaal. Het netje schrijven. Ik weet niet of daar specifiek op getoetst wordt.

(Groep 1/2:) Bij de kleuters toetsen wij daar wel op. Dat is indirect. Ze moeten dan dus... Wat ik al zei eigenlijk. Aan het einde van groep 2 moeten ze hun naam kunnen schrijven. Met de juiste pengreep, naast elkaar, van links naar rechts. Dat.'

Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

'Ik weet nog dat als kind dat ik echt mijn best deed voor schrijven. En niet alleen met schrijfles, maar ook als ik in de tafelschrift aan het schrijven was. Misschien is dat ook meisjes eigen. Jongetjes daar sowieso al minder... Meisjes doen het volgens mij wel beter over het algemeen daarbij. Ja, zeker. Die kanten van onze hersenen staan gewoon veel meer aan. Ja, ik mis dat echt wel in het onderwijs hoor. Dat echt papier dingen moeten schrijven. Het is ook... Makkelijker, want... Je onthoudt woorden gewoon veel beter. En je... Slaat dingen beter op. En je weet wat je opschrijft. Je voelt wat je opschrijft. Dat is denk ik een beetje Montessori in mij, denk ik. Dus als je dan denkt aan de letters, dan voel jij de letters. Je ervaart hoe de letter in jouw hand is. Je ervaart hoe de letter naar binnen komt als je hem opschrijft.'

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk (denkend aan de komst van mobieltjes en tablets)?

'Een paar meisjes in groep 5 vinden het belangrijk omdat het er mooi uitziet. Maar ik heb nog nooit gehad dat een kind tegen mij zegt. Ik doe echt mijn best.

Mijn zusje zit op de middelbare school in de vierde klas en die zegt ook weleens tegen mij. Waarom schrijf jij dat op papier? Je hebt toch je laptop?'

Zien jullie de digitalisering als voor- of nadeel op de schrijfvaardigheid?

'Echt een nadeel voor schrijfvaardigheid. Het heeft echte voordelen hoor. De digitale geletterdheid en kennis. Maar ik vind het ook wel echt een groot nadeel.'

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?

'Ik handel daarin door te betrekken in het gewone schrijfwerk. Ze moeten bijvoorbeeld bij de spellinglessen elke les een kort dictee maken. En als ik de dictees nakijk en ik zie dat het er gewoon echt niet te lezen is. Dan kijk ik ook af en toe even in het schrijfschrift. En betrek ik dat bij de leerling. En dan bespreek ik van kijk eens, je kan het. Laat het ook even hier zien. Dus vaak doe ik het mondeling. Ik handel niet echt in dat hier werkelijk zo'n opdracht gaat oefenen. Maar meer één op één een beetje proberen te enthousiasmeren.'

Hoe sluit je schrijfoefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?

‘Jazeker. We hebben bijvoorbeeld een leerling die moest vanaf groep drie aan elkaar schrijven. Maar het is gewoon heel duidelijk dat dat voor hem niet werkt. En uit elkaar schrijven, dat is wel heel duidelijk bij hem. En dat lukt hem echt wel goed. Los schrijven. Wij hebben er dus nu ook voor gekozen dat hij gewoon los mag schrijven. Als kinderen van een andere school komen en zij hebben daar los leren schrijven. Dan passen wij de boekjes aan en dan krijgen zij een boekje om los te schrijven. En als het echt niet lukt, weet ik dat er wel leerkrachten zijn die extra opdrachten meegeven. Dus er wordt wel gedifferentieerd. Als ze meer uitdaging nodig hebben, dan wordt er ook meer uitdaging gegeven. Als er meer stimulatie nodig is om te verbeteren, dan wordt dat ook gedaan.’

In hoeverre spelen ouders & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen (vragen naar sociaaleconomische invloed)?

‘Ik weet niet helemaal of ik dat moet koppelen aan etnische achtergrond of waar ze vandaan komen. Ik denk dat ik dat meer moet koppelen aan de motivatie van de ouders. Er zijn gewoon sommige gezinnen die het doen gewoon veel meer thuis qua knutselen en schrijven en spelen en dat soort dingen. En er zijn gezinnen waarbij ouders het helemaal niet doen. En de kinderen constant achter de televisie laten of op de iPad laten. Is dat eigenlijk los van... Het staat denk ik wel los van wat voor situaties ze hebben. Als je een ouder bent die heel graag dit wil doen met kinderen maar je hebt bijvoorbeeld geen geld om dat soort dingen te kopen. Denk ik dat dat ook wel een rol speelt. Maar ik denk dat de motivatie een grotere rol speelt.’

Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen of omgeving hebben om aan hun schrijfvaardigheid te werken?

‘Als ik kijk naar bij de kleuters, zeg ik vrijwel altijd ja als ze willen oefenen met schrijven en knutselen en dat soort dingen. Ik zal daar nooit nee op zeggen. Als jij daarmee wil oefenen mag jij daar lekker mee oefenen. Soms dan vraag ik kinderen mag ik dit mee naar huis nemen en dan mogen ze het ook voor mij mee naar huis nemen. Als ik dan bijvoorbeeld kijk naar de surprises, want dat heeft natuurlijk ook met de fijne of motoriek te maken. En dat sluit dan dus ook weer aan op de schrijfvaardigheid. Ben ik van mening dat op het moment dat jij weet dat het niet lukt thuis, ga jij ervoor zorgen dat het op school wel kan. Dus dan zou ik de mogelijkheid geven dat zij dat bij mij kunnen doen. Al is het een half uurtje. Er is wel een grens die je moet trekken. Je mag bijvoorbeeld leerlingen niet zomaar extra in de klas houden aan het einde van de dag. Maar ik weet dat er heel veel buitenschoolse activiteiten zijn die vanuit de school georganiseerd worden of vanuit de gemeente. En op het moment dat ouders aangeven of je merkt dat dat niet kan, bieden we wel altijd aan dat ze daarheen kunnen. Dat is ook bijvoorbeeld knutselclubjes en buitenschools. Die hebben bijvoorbeeld tekenles van de buitenschoolse organisatie. En daar kunnen ze zich voor aanmelden. En er is ook altijd een potje van school en van de gemeente.’

Symposium

We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?

‘Ik denk dat we alles wel een beetje hebben gehad.’

Diepte-interview – Jaylinn Hazel

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Ja, ik ben Jaylinn Hazel, ik ben 22 jaar en ik woon in Amsterdam.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les op basisschool Atelier in Diemen en ik ben daar groepsleerkracht en leescoördinator. Ik geef les aan groep vijf, 22 kinderen.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

Het is gewoon basisonderwijs, dus niks bijzonders eigenlijk.

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Ik ben vorig jaar (2024) april afgestudeerd. En ik ben begonnen met een paar jaar toen ik 16 was en mijn moeder die werkte ook al, zeg maar, ik weet niet, ik ben gewoon een beetje binnen onderwijs opgegroeid omdat mijn ouders allebei op school werken.

Voordat ik afgestudeerd was, werkte ik ook al als groepsleerkracht voor drie dagen en daarna vier dagen in de week, maar toen had ik gewoon mijn diploma nog niet. Ja, dus hoelang zou ik zeggen? Ik denk dat ik nu inmiddels wel drie jaar zelfstandig voor de klas sta.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Bedoel je met schrijfvaardigheid de vormgeving van de letters of de kundigheid van verhalen? Dat is dus een beetje waar het bij ons ook over gaat. Oké, handschrift doen we twee keer per week, met de methode Pennenschrift, Pennengreep of iets. En dat gaat echt vooral over hoe je de letters vorm moet geven. Dat zijn dan ook schrijfletters, tenzij anders is afgesproken, dan kunnen ze ook een blok letterschrift krijgen. En daarbij wordt er heel erg gelet, of ik let dan heel erg op... Stel je voor, de lus letters komen aan de beurt, dus de g, de j, de y, dat soort letters. Dan ga ik expres letten op de lusjes, en daar ben ik dan ook wel streng in. Verder hebben we dan spelling, dat gaat over het goed schrijven van woorden.

En dan heb ik voor de kinderen die al goed zijn in spelling, een verrijkende taak. En dat zijn kaartjes. En op die kaartjes staat dan, stel je eens voor, je wordt wakker en je bent laatst op aarde. Hoe ben je daar gekomen? Hoe is dit gebeurd? Wat gebeurt er daarna? Sinds een tijdje is spelling opgedeeld om categorieën om het goed schrijven van woorden te leren. Dus dan heb je bijvoorbeeld krekel en kikker. Dat gaat over een dubbele of een enkele medeklinker. En dan zeg ik bij het creatieve schrijven, je moet die en die categorieën in het verhaal verwerken.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen etc.)?

‘Oké, daar gaat echt wel heel veel tijd in zitten in de week. Want we hebben twee keer per week schrijven. Dat is twee keer drie kwartier. Dan hebben we elke dag spelling van een half uur.

En ook elke dag taal van 45 minuten. Taal is, dat gaat over van alles eigenlijk. Ze hebben schrijftaken. Dus daar moeten ze bijvoorbeeld een anekdote schrijven. Dus dan leren ze helemaal wat een anekdote is. En dan gaan ze die schrijven of leren keuzes maken bij dilemma's. Nu zijn ze bezig met overtuigende brieven schrijven. Dus hoe overtuig je nou een ander? Wat moet je doen? Je moet argumenten geven, dit en dat. Gewoon echt iets dieper in op het schrijven. Zoals je dat in het echt later gaat doen.

En dat is elke eerste en vijfde les van de week. Dus de maandag en vrijdag gaat daarover. Dan heb je elke dinsdag woordenschat. Waarbij ze vijftien nieuwe woorden aangeleerd krijgen. En dan op woensdag en donderdag hebben ze taal verkennen. En dat gaat echt meer over werkwoorden. Hoe je werkwoorden kan vervoegen. Het leidend voorwerp. Hoe kan je je zinsdelen onderverdelen en benoemen. En woordsoorten en dat soort dingetjes.'

Binnen de schrijfvaardigheid; hoeveel tijd wordt er gestopt in de spelling en hoeveel in het verhalende/ creatieve schrijven?

'Ze lezen bij mij een half uur per dag. Behalve op de dinsdag en woensdag. Ze lezen denk ik ongeveer twee uur per week. Oké. Gewoon uit een leesboek. Dan handschrift is anderhalf uur per week. Oké. Dan taal... Nee, spelling is tweeënhalf uur per week. En taal is... Even uitrekenen. Bijna vier uur per week.'

Wat vind je van deze verdeling?

'Op dit moment ben ik wel tevreden. De lessen zijn niet zo lang dat kinderen hun aandacht verliezen. Dus mijn instructie is nooit langer dan een kwartier. En daarna gaan ze zelfstandig verwerken. Ikzelf hou ontzettend van lezen. En bij ons op school hebben we heel veel NT2'ers. Daarvoor is dat ook heel belangrijk. Kinderen die Nederlands als tweede taal hebben. Dus ze spreken thuis ook geen Nederlands. Dat hebben ze echt alleen op school. Soms is het zelfs derde of vierde taal. Dus lezen is heel belangrijk. Ik lees ook heel veel voor. Ik denk, nou, twintig minuten per dag. Dat ik voor lees. Ook om woordenschat te bevorderen. Dan ga ik ook uitleggen over woorden en dat soort dingen. Dus over het algemeen, ben ik eigenlijk wel tevreden.'

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

'Voor handschrift schommelt het heel erg. Ik heb een aantal kinderen die heel netjes schrijven. En een aantal kinderen die dat totaal niet kunnen. Maar dat heeft ook een beetje te maken met fijne motoriek. Ik zou zeggen dat 65 procent van mijn leerlingen... echt wel een goed handschrift heeft. En de rest wat minder. En daar wordt dan ook aan gewerkt.'

Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas?

'Schrijfvaardigheid, het schrijven van verhalen echt... is lastig te benoemen. Omdat alleen maar verrijkende leerlingen echt verhalen schrijven. Wat ik nog weet van vorig jaar... omdat we toen een verhalenwedstrijd hadden... is dat kinderen het vandaag een dag heel moeilijk vinden... om zelf een verhaal te bedenken. Er zijn kinderen die hebben echt een hele brede fantasie maar er zijn ook kinderen die willen heel graag alles op hun computer. Dus dat blijft een beetje achter. En bij de kinderen die dat lastig vinden... krijg je heel veel en toen en toen en toen en toen verhalen. En bij kinderen die echt wel een rijke fantasie hebben... zie je dat ze heel goed zijn... in het beschrijven van een situatie... zonder daar en toen en daarna. Het verloopt dan heel soepel.'

Hoe is dit niveau tot stand gekomen?

'Ja en waar dat mee te maken heeft. Ik denk ten eerste sowieso met NT2. Van de 22 leerlingen heb ik 10 leerlingen... die niet thuis Nederlands spreken. Dus daar ga je in principe al. Hun zinsopbouw is gewoon anders. Ja, precies. Dus daar is het al in mindere mate. Dan heb je ook intelligentie wat een rol meespeelt. Kinderen die hebben dyslexie... of die kunnen gewoon niet goed op niveau lezen. Dus dan wordt dat ook alweer lastig.'

Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheid lessen?

'M'n handschrift lessen vinden ze wel leuk. Het is ook echt even een rustmomentje voor de kinderen. En taal vinden ze... de woordenschat-les ontzettend leuk. Les vijf, waarbij ze zelf

iets moeten gaan schrijven... vinden ze lastiger. Omdat ze vervallen heel snel in... ik weet het niet. En dan raakt ze motivatie kwijt. Precies. Dus dan moet ze een anekdote schrijven. En dan zeg ik... denk aan iets grappigs wat je hebt meegemaakt. Een leuk verhaaltje. Ik weet het niet. Voor sommige kinderen is dat heel erg lastig. En daardoor vinden die kinderen dat ook minder leuk.'

Wat werkt om ze te motiveren?

'Meehelpen. Een opzetje maken. Dus je denkt dan even met ze mee. Ik ga je vragen stellen om een verhaal te schrijven en uiteindelijk lukt het dan vaak wel.'

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen? / Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Nou ja, creatief schrijven zit eigenlijk weinig in de methode. Kinderen die het leuk vinden, die doen het toch wel. Want als ze klaar zijn met hun werk en ze mogen iets voor zichzelf doen... dan gaan ze zelf een verhaal schrijven. Soms vinden kinderen dat echt prachtig. En dat doen ze dan ook. Maar dan heb ik het echt over... Nou, vorig jaar had ik zestien kinderen. En er waren er twee die het leuk vonden om dat te doen. Dit jaar heb ik 22 kinderen en nog steeds twee kinderen. Dus dat zijn echt weinig kinderen die dat echt gaan willen. Maar methodes bieden niet echt creatief schrijven aan... van schrijf een verhaal, bedenk zelf een scenario. Ik denk dat het wel sterk zou zijn... als dat ook opgenomen zou worden in een methode. Of als zijn de huiswerkopdrachten of desnoods een klaar taak... dat als ze klaar zijn met hun werk, dat ze daarmee verder kunnen. Dat er iets is waarmee ze creatief kunnen gaan schrijven. Want ik denk dat heel veel kinderen het ook lastig vinden... omdat ze het bijna nooit doen.

Want oefening baart kunst en vooral met creatief schrijven. Maar ik ben van mening dat fantasie echt wel te oefenen is. Dus hoe meer kinderen dat doen, hoe leuker ze het zullen gaan vinden omdat ze steeds meer kunnen gaan bedenken.'

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?

'Nou ja, je hebt als school zijnde methodes. En die bepalen eigenlijk welke lessen ik geef. Dus ik werk gewoon de volgorde af. In een blok zitten twintig lessen. Waarvan één de toets is. Dus ik werk dat gewoon af.'

Als je zelf wat zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen/ toevoegen?

'Ik vind dat werkwoordspelling hoort bij spelling, niet bij taal. En dan worden de spellinglessen anders ingedeeld. Waardoor het voor iedereen op zich uitdagend genoeg zal zijn. En dan blijft er tijd over bij de taallessen om meer creatief schrijven erin te doen. Maar sommige methodes hebben dit wel hoort. Het is gewoon deze methode die het niet heeft. Want bij taal zit werkwoordspelling en zo wel gewoon bij spelling, de indeling is gewoon een beetje vreemd.'

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

'En ik ben vrij in het indelen van de tijd die overblijft. Dus als ik creatief schrijven belangrijk vindt... en ik heb een uurtje over in de week, dan kan ik dat daaraan besteden. En daarnaast heb ik het als een soort verrijking erbij gedaan. Omdat ik niet altijd tijd over heb in de week, maar ik vind het wel belangrijk. Dus daarom zit het bij spelling erin. Sommige kinderen zijn al goed in spelling. Dus het heeft geen zin voor ze om die spellinglessen helemaal te volgen. Want ze kunnen het toch wel. Dus als ik nieuwspaar aanbieden, dan zijn die bezig met verhalen schrijven. En dat doe ik zelf. Daar ben ik ook gewoon vrij in als leerkracht.'

Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel dragen de ouders (in procenten)?

'Ik denk dat de school in dit opzicht wel de meeste verantwoordelijkheid draagt. Vooral bij NT2 leerlingen. Ik geef wel huiswerk mee. Daar zit, begrijp ik, lezen dan bijvoorbeeld bij. Maar er zitten ook af en toe schrijvenopdrachten tussen. En die maken ze vaak met hun ouders. Maar niet alle ouders die helpen mee bij hun kids, of kunnen meehelpen. Dus het verschilt gewoon. Dat verschilt echt per leerling. Ik denk dat wij als school, we geven vanaf leerjaar vier huiswerk mee. Waarbij we ook elke keer tijdens de informatieavond tegen de ouders zeggen. Want het is de bedoeling dat je, je kan je kind zelf laten maken. Maar dat je het wel even samen nog doorneemt. Zodat jij ook op de hoogte bent van wat er in de klas gedaan wordt. En zo het lijntje kort te houden. Ikzelf gebruik het huiswerk ook als. Hey, merk je dat iets niet gaat, laat het even aan mij weten. Want dan kan ik er nog wat mee in de klas. Maar het verschilt heel erg. Sommige ouders vinden het leuk en anderen totaal niet.

Maar sommige kinderen hebben gewoon net wat meer nodig. Maar we hebben wel beperkte één op één tijd. Met 22 leerlingen in de klas. En je hebt er altijd wel een zo eentje tussen. Dat extra aandacht nodig heeft. Dus ik heb 22 leerlingen. Dan heb ik er twee die zijn echt zwakbegaafd. Die een compleet andere leerlijn volgen. Dus die moet ik naast mijn reguliere lessen nog instructie geven. Dan heb ik twee leerlingen die zijn hoogbegaafd. Daar moet ik ook wat mee. En dan heb ik kinderen die vinden dit lastig, dat lastig. Ik heb kinderen met ADHD, met autisme. Dus ik moet met alles rekening houden. Dan blijft er weinig tijd over om één op één met een leerling te gaan zitten. Ik denk dat ik daar in de week misschien een uur tijd voor heb, max. En dat moet ik dan onder verdelen onder 22 leerlingen. Of een selectie maken van leerlingen die het meest nodig hebben.

Ik zou zeggen dat de school echt wel 75 procent doet in dit opzicht. Want ouders gaan niet nog school spelen thuis. Ik kan ook van ouders, zoals zij, dezelfde expertise hebben als ik tijdens een uitleg. Dus ja. Het is 75 procent school. 25 procent hoop je van ouders te krijgen. Maar dat kan ook niet altijd.'

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

'Ik zit nog niet heel lang in het onderwijs dus dit komt ook een beetje doordat ik natuurlijk van mijn moeder weet. Zij zit al 27 jaar in het onderwijs. Dus die heeft nog veel meer ervaring dan ik. En er wordt steeds meer wat wij op school moeten doen. Waar vroeger er nog wel tijd was om, laten we zeggen, een tijd. Gewoon één keer per week een creatief schrijf les te geven. Als je dat zou willen. Want ik heb dat als kind in groep 7, 8 wel gehad. Maar je moet nu steeds meer als docent.

Je hebt mediawijsheid. Waar je wat mee moet. Je hebt dan ook verkeer. Wat eerst voornamelijk in groep 6, 7 werd gegeven. Moet nu al van groep 4 aangeboden worden. Je moet muziek, dans, drama. Je moet nog steeds tijd hebben voor creatieve dingen. Ze hebben gym. Vaak hebben scholen ook nog zwemles. Ik heb in groep 5 zwemles. Daar ben ik een uur per week aan kwijt. Aan daar naartoe zwemmen, omkleden, terug naar school. Een uur en een kwartier ben ik pas weer terug op school. Dat is allemaal lestijd die je mist. Je hebt ook sociaal-emotionele lessen die je moet geven. Waar vroeger dat in mindere mate werd gedaan. Heb je nu anderhalf uur per week. Je moet zoveel uur lezen. Je moet zoveel uur voorlezen. Je moet zoveel boeken doen. Je moet boeken, activiteiten. Er is gewoon heel veel. En je hebt gewoon niet voor alles tijd. Het probleem is gewoon dat ze ontzettend veel erbij doen, maar ze halen er niks af. Dus het rooster wordt steeds voller, zeg maar. Ik vraag soms zoveel van negenjarige kinderen.'

Wat zou er volgens jou structureel anders moeten zijn om schrijfonderwijs te verbeteren?

'Spelling wordt getoetst door middel van een dictee. Die bestaat dan uit vijftien woorden en twee zinnen waarin er vijf woorden goed geschreven moeten worden. En gebaseerd daarop

krijgen ze een cijfer. Taaltoets bestaat uit taal verkennen en woordenschat. Dus woordenschat is een betekenis van woorden weten. En ze in context kunnen plaatsen. En taal verkennen is dus werkwoordspelling en dat soort dingen. Het schrijven van verhalen wordt verder niet getoetst.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?

'Creatief schrijven is lastig te toetsen, vooral met deze leeftijd. Omdat er gewoon zulke grote verschillen in zitten. En het is bij creatief schrijven, denk ik, erg lastig om daar criteria aan te voegen. Want wat ik een goed verhaal vind, hoeft niet per se een goed verhaal te zijn. En het is voor mij bij verhalen ook lastig om objectief te blijven. In de zin van het leest niet lekker weg als een boek zijnde. Dus dan ben ik gauw gaan neigen om te zeggen het is niet goed. Terwijl dat misschien voor die leeftijd wel hartstikke goed is. Maar omdat ik geen lijstje heb van waaraan het moet voldoen, weet ik het ook niet.'

Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

'Hoe het nu gaat is de juiste manier, maar er moet gewoon meer geschreven worden door die kinderen.'

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk (denkend aan de komst van mobieltjes en tablets)?

'Ik denk dat die van mij daar geen mening over hebben. De groep vijf, dat maakt ze allemaal niet zoveel uit, want zij hebben zelf ook nog helemaal geen telefoon. Dus die van mij, die... Ja, stellen daar nog niet echt vragen over. Dat komt vaak pas later. Maar ik moet eerlijk zeggen dat ik niet zo goed weet hoe dat zit in 7-8.'

Zien jullie de digitalisering als voor- of nadeel op de schrijfvaardigheid?

'Ik zou zeggen een nadeel, omdat, zoals ik eerder al zei, leidt de fantasie van kinderen er echt onder. Ook tijdens bijvoorbeeld tekenen. Heel veel kinderen kunnen niet meer... Die willen een plaatje opzoeken om na te tekenen. Ze willen niet meer zelf tekenen of een tekenboek of wat dan ook. Ze willen gewoon een plaatje zien en die na kunnen tekenen. Dus de fantasie leidt er onder.

En daarnaast, met Autocorrect is het eigenlijk helemaal niet meer heel erg nodig om alles goed te kunnen schrijven. Dus waarom zou je? Ik weet wel dat in groep... Ik heb eerder drie jaar terug... Ja, drie jaar terugliep bij een groep 7. En daar kreeg ik wel soms de vraag van... Ja, maar hoezo? Dan moeten we alles goed kunnen schrijven. Want je computer kan dat toch voor je doen. Ik zeg vaak van... Oké, leuk, de computer kan alles, maar jij moet het zelf ook kunnen. Want als jij een brief gaat schrijven aan iemand op papier... Dan wil je het wel netjes kunnen schrijven. Het is gewoon belangrijk dat je het ook zelf kan. Ik zelf, zeg maar... Nu hebben kinderen veel... Allemaal een computer in de klas. En als ik dan uitleg, bij ons stonden er vroeger... Stonden er drie computers achter in het lokaal. En daar moesten we met de hele klas van 28 kinderen mee doen. Dan zijn ze ook echt gewoon in shock.'

Kansengelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?

'Je hebt natuurlijk in 1-2 beginnend schrijven. En daar vangen we soms al hiaten op. Dus waar leerlingen mogelijk achterlopen. Wat je vaak ziet is dat ze ook achterlopen in spraak qua zinsopbouw. En dan wordt in groep 3 Bouw aangeboden. Ja... Ik weet niet zo goed wat het is. Het is een computerprogramma, maar ikzelf werk er niet mee. Ik weet dat dat gegeven wordt. En dat is dan in kleine groepjes kinderen. Dat gaat over letter herkennen. Woorden naschrijven. Dat is voor kinderen die dat niet al hebben meegekregen. Ja. En kinderen die dat lastig vinden.

En daarnaast hebben we ook LOGO3000. En dat is om woordenschat te verbreden. Want wat je ziet is kinderen die thuis geen Nederlands spreken... weten voor heel veel dingen geen namen. Dat is lastig. Want dan begrijp je dingen niet die ik in de klas in groep 5 zeg. Omdat je het gewoon niet hebt thuis. Dus daarvoor hebben we LOGO3000. Om extra schooltaalwoorden die ik aanbied. Want het is heel moeilijk om plussen om het te maken... als je niet begrijpt wat plus betekent. En als ik het opschrijf en laat zien... maar we hebben ook weleens gehad dat de wifi het niet deed. We konden de hele dag niet op de computer. Als ik dan ga zeggen we gaan vandaag plussen omdelen... en jij weet niet wat plussen is. Wordt lastig. Dus dat soort dingen worden dan aangeleerd. Dat leer ik nog aan. Tot en met groep 5 hebben we LOGO.

En dan doe ik er alles aan wat ik kan. En dan stuur ik ze door. Maar ik had bijvoorbeeld vorig jaar een leerling... die is uit Oeganda naar Nederland verhuisd. En heeft een jaar op de taalschool gezeten. Daarna is hij bij mij in de klas gekomen. Maar die kan nog steeds niet lezen. Dat lukt ook gewoon niet. Dus daar zit dan de onderwijsassistent dan op. Dus ik denk leerlingen die in hogere klassen... daar echt nog moeite mee hebben. Dusdanig dat het ook hun doen en laten in de klas beïnvloedt. Die kinderen krijgen dan nog ondersteuning buiten de klas.'

Hoe sluit je schrijf oefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?

'Ik kijk gewoon wie hun spellingtoetsen meestal foutloos maakt. Of met één foutje. Dus hoger dan negen scoren op de toets. En die hoeven dan in het blok niet mee te doen met de herhaling. Dus dat is de laatste week. En die hoeven ook van de... Als ik een nieuwe categorie aanleer, dat is dan op de maandag, begin ik daarmee. En dan maken ze les één en drie. En les twee en vier gaan ze aan hun verhaal, in plaats van de les te maken.'

'Ik heb één leerling die is echt laagbegaafd. Maar die kan ook niet voldoende lezen, omdat ze ook dyslexie heeft. Dus zij moet van mij de woorden overschrijven. Omdat zij ook de letters niet goed vorm kan geven.'

In hoeverre spelen ouders & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen?

'Dat vind ik lastig om te benoemen, omdat ik eigenlijk niet let op hun taalachtergrond. Kijk, wat je wel hebt is... Meisjes kunnen vaak netter schrijven. En je hebt ook vaak leerlingen die heel snel denken. Die schrijven ook slordiger, omdat ze hun gedachte bij willen houden. En zoals ik al zei, ik heb tien NT2-leerlingen. En dan heb ik er twee, die zijn toevallig allebei Russisch. Die zijn eigenlijk wel hartstikke goed in het schrijven van een verhaaltje. En je kan het verhaal ook wel bijhouden. Alleen soms is de woordkeuze gewoon niet helemaal klopt. En die kunnen beter zijn dan een leerling die al een heel leven in Nederland woont. Dus het hoeft geen invloed uit te oefenen. Ik denk dat dat ook samengaat met IQ van de leerling zelf. Want sommige leerlingen hebben gewoon een wat lager IQ. En als ze dan ook nog een tweede taal gaan leren.'

Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen of omgeving hebben om aan hun schrijfvaardigheid te werken?

'Ik denk niet dat het per se te maken heeft met de materialen die leerlingen thuis hebben. Want ikzelf geef de oefenmaterialen mee naar huis. En ik heb ook... We hebben een weggeefboekenkast. En daar staan ontzettend veel boeken in die kinderen gewoon mogen pakken. En mee naar huis mogen nemen. En daar leveren ook mensen weer spullen in. Dus die wat meer geld hebben en er worden boekjes niet meer gelezen. Of die horen niet meer bij de leeftijd. Die worden dan ook in die kast gezet. En zo hebben we een steeds veranderende boekenkast in de hal staan.'

Symposium

We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?

‘Maar ik zou even onderzoek doen naar NT2'ers. Omdat je dat steeds meer krijgt nu met vluchtelingen. Maar ook gewoon door migratie en expats. Heb je steeds meer kinderen die gewoon niet de taal beheersen. In je klas zitten. En wat voor invloed dat heeft op het taalonderwijs. Want je gaat het onderwijs eigenlijk bijstellen naar beneden.’

Diepte-interview – Chantal Kösters

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Mijn naam is Chantal Kösters. Ik ben 49 jaar en ik werk al 27 jaar in het onderwijs. Ik sta nu voor groep 3–4, maar ik heb ook lesgegeven aan groep 5, 6, 7 en 8. Ik woon in Heerhugowaard.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les op basisschool De Regenboog in Alkmaar. Daarvoor heb ik 25 jaar op basisschool De Vlieger gewerkt, ook in Alkmaar.’

Wat voor soort onderwijs geeft jullie school?

‘Wij zijn eigenlijk best traditioneel, maar we werken wel groepsdoorbroken. We hebben alleen maar combinatieklassen. De kinderen uit groep 3 en 4 zitten bijvoorbeeld samen, maar er wordt wel gekeken naar niveau. Dus sommige groep 4-kinderen zitten bij een andere collega als ze meer aankunnen.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘In groep 3 hebben we dagelijks schrijfonderwijs. In groep 4 is dat drie tot vier keer per week. We doen daarbij altijd veel fijne motorische oefeningen. Denk aan werken met klei, pincetten, en het kruisen van de middenlijn.’

Voordat we gaan schrijven doen we vaak eerst een dansje of een bewegingsactiviteit. In groep 1 en 2 doen ze schrijfdans, en in het begin van groep 3 ook nog. Nu zijn we vooral bezig met maturisatie-oefeningen, zoals linkerarm naar rechterelleboog, linkerarm naar rechtervoet. Dat doen we met Brain Gym-filmpjes van YouTube.’

Hoeveel tijd besteden jullie aan taal per dag?

‘Aan taal besteden we ongeveer anderhalf uur per dag. Daar zit een half uur schrijven bij. Daarnaast lezen we twee keer per dag een kwartier.’

Hoe ziet dat lezen eruit?

‘Dat doen we in allerlei vormen: dobbelsteenlezen, racelezen, wandelwissellezen en tutorlezen. Dan komen kinderen uit groep 5 en 6 bij ons in de klas om samen met groep 4-kinderen te lezen. Het is allemaal heel bewegelijk.’

Binnen schrijfvaardigheid: hoeveel aandacht is er voor spelling en hoeveel voor creatief schrijven?

‘We werken met blokken van tien weken. In zo’n blok zitten meestal drie à vier lessen creatief schrijven. Dat valt bij ons onder taal en spelling, omdat wij een school zijn zonder vaste methodes.’

Hoe werkt dat, zonder methodes?

‘Wij werken met IPC, dat is themagericht onderwijs. Alle zaakvakken hangen daarin samen en daar proberen we ook onze taal- en rekenlessen op aan te laten sluiten, natuurlijk met de einddoelen in ons achterhoofd. Het is veel werk, maar als je alle thema’s een keer hebt gehad, kun je het hergebruiken.’

Wat vind je van de huidige verdeling tussen spelling en creatief schrijven?

‘Ik vind die verdeling goed. Vooral doordat we via de zaakvakken ook veel bezig zijn met verhalen schrijven.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft jouw klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Ik geef schrijfonderwijs aan groep 3 en ik vind het niveau echt achteruitgegaan.’

Waardoor denk je dat dit komt?

‘We zien nog steeds kinderen die door corona weinig buiten zijn geweest. Hun grove motoriek is niet goed ontwikkeld. Ze schrijven veel vanuit hun schouders en hun polsen zijn nog niet soepel. Ze hebben ook een korte spanningsboog en kunnen moeilijk stilzitten. Daarnaast spelen kinderen minder. Dingen als van een berg afrollen of vies worden mag vaak niet meer. Ouders hebben minder tijd en zetten kinderen sneller achter een iPad. Dat is allemaal een combinatie.’

Wat is de invloed van digitalisering?

‘Die is groot. Alles moet digitaal. Wij geven rekenonderwijs op de iPad, maar soms zeggen we ook bewust: die iPads gaan weg, want schrijven beklijft veel beter. Op mijn vorige school werkten we pas vanaf groep 5 met iPads, juist om eerst die motorische vaardigheden te ontwikkelen.’

Wat werkt om kinderen te motiveren om te schrijven?

‘Wij doen veel schrijfspelletjes. Bijvoorbeeld met wisbordjes met Sinterklaas erop, waar ze vormen in de baard schrijven. Of met pincetten kleine dingen oppakken om de pengreep te verbeteren. Ze werken veel met klei en scheerschuim.

Wat je wel ziet, is dat steeds meer kinderen overstappen op blokschrift. Van de 26 kinderen zitten er nu al zes op blokschrift. Vroeger waren dat er misschien één of twee.’

Wat is het alternatief voor blokschrift?

‘Verbonden schrift. In groep 3 beginnen we daarmee. Eerst losse letters en daarna verbinden we ze. Maar bij sommige kinderen lukt dat gewoon niet door hun motoriek, dus dan stappen we over op blokschrift.’

Beleid en organisatie

Welke methode gebruiken jullie voor schrijfvaardigheid?

‘Wij werken met Pennenstreken. Op mijn vorige school werkten we met Handschrift en zijn we overgestapt op Klinkers, omdat dat beter aansloot bij de leesmethode.’

Wie bepaalt de lesindeling en de verdeling van uren?

‘Het aantal uren schrijfonderwijs ligt vast. In groep 3 hebben we ervoor gekozen om het extra aan te bieden. Soms is het een bladzijde schrijven, soms alleen vormen op groot papier of schrijvend dansen. Als je maar dagelijks een half uur schrijft.’

Zou je iets willen veranderen in die verdeling?

‘In de bovenbouw is schrijven echt een ondergeschoven kindje. Sommige leerkrachten doen het puur om het schrift uit te krijgen. Dat vind ik zonde. Het wordt steeds digitaler, werkstukken en rapporten zijn digitaal, en er wordt weinig nog echt met pen en papier gewerkt.’

Wat zou er structureel anders moeten om schrijfonderwijs te verbeteren?

‘Schrijfonderwijs moet serieuzer genomen worden. Er moet aandacht zijn voor goed meubilair, juiste tafels en stoelen, houding, rust en tijd. En vooral: zorgen dat kinderen er motorisch klaar voor zijn.

Veel buitenspelen, elastieken, klaspelletjes, versjes met bewegingen. Die grove motoriek moet goed ontwikkeld zijn, want dat is de basis voor lezen en schrijven.’

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jullie school?

‘Wij hebben zelf een curriculum gemaakt. Als we een verhaal schrijven, spreken we vooraf af waarop we letten, bijvoorbeeld hoofdletters, leestekens of spelling. In groep 4 moet bijvoorbeeld bij zeven van de tien zinnen alles kloppen.’

Vind je dit een goede manier van toetsen?

‘Ja, zolang je de SLO-doelen in je achterhoofd houdt. Ze hoeven niet alles perfect te kunnen, maar ze moeten het wel allemaal aangeboden hebben gekregen.’

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk?

‘Nee, veel kinderen zeggen: waarom moet ik dit leren, ik doe het toch allemaal op de computer. Sommige kinderen vinden schrijven wel leuk, vooral creatief schrijven, maar dat zijn er misschien vier of vijf per klas.’

Zie je veranderingen in creativiteit?

‘Ja, die neemt af. Fantasie wordt minder. Speelgoed maakt tegenwoordig zelf geluid en beweging, terwijl kinderen vroeger alles zelf bedachten. Dat zie je terug in spel en in schrijven.’

Kansenongelijkheid

Wat doen jullie als kinderen achterlopen in schrijfvaardigheid?

‘We doen extra voorbereidende oefeningen. Eerst groot schrijven op tafel met speciale potloden en daarna steeds kleiner. We vragen ouders om thuis ook te oefenen met bouwen, kleien, bakken en kneden.

Als het echt niet lukt, verwijzen we door naar een fysiotherapeut.’

Welke rol spelen ouders en thuissituatie?

‘Die rol is groot. Wat ik zie, is dat ouders die het zelf moeilijk hebben vaak juist heel gemotiveerd zijn om hun kind te helpen. Ouders met meer middelen kiezen soms sneller voor “we brengen het naar de fysio en dan is het opgelost”. Maar over het algemeen zijn ouders bereid om mee te werken.’

Hoe ga je om met kinderen die thuis weinig middelen hebben?

‘We zorgen dat iedereen op school hetzelfde materiaal heeft. Kinderen nemen geen spullen van thuis mee, zodat er geen verschillen zichtbaar zijn.

Als gezinnen het echt moeilijk hebben, schakelen we de schoolcoach in en kijken we samen met instanties wat we kunnen doen.’

Symposium

We organiseren een symposium over kansengelijkheid en schrijfvaardigheid. Wat moeten we daarin meenemen?

‘Hoe scholen omgaan met verschillen binnen de school. En ook basisdingen, zoals eten en drinken. Je ziet enorme verschillen in lunchtrommels. Sommige kinderen hebben niets, andere eten sushi. Dat heeft allemaal invloed op hoe een kind functioneert en leert.’

Diepte-interview – Esmeralda Conijn

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Mijn naam is Esmeralda Conijn, ik ben 25 jaar en ik woon in Oterleek.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik werk op basisschool De Nieuwe Draai. Ik geef les in domein 6–9, dus dat zijn kinderen van ongeveer zes tot negen jaar. Dat komt neer op groep 3, 4 en 5. Ik sta gewoon voor de klas als leerkracht, met vaste groepen.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Wij werken niet met vaste jaargroepen, maar met domeinen. Binnen zo’n domein zitten verschillende leeftijden en niveaus door elkaar.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Ik werk nu als leerkracht, maar ik heb geen vast contract. Ik heb een nulurencontract, of eigenlijk een eurocontract, maar ik sta wel vast voor dezelfde groepen.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘We hebben elke dag ongeveer een uur taal. Binnen die tijd zijn we twee tot drie keer per week echt bezig met schrijven, meestal zo’n half uur. Dat doen we op verschillende manieren. Soms in schrijfboekjes, maar ook met andere materialen, zoals mooie pennen, wasco of met de vinger. Vooral bij de jongere kinderen proberen we het schrijven zo speels mogelijk te houden.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld?

‘Dat uur taal bestaat uit verschillende onderdelen, dus lezen, spelling en schrijven. Het wisselt een beetje per dag, maar schrijven zit daar altijd wel ergens in.’

Binnen de schrijfvaardigheid; hoeveel tijd wordt er gestopt in spelling en hoeveel in verhalende/creatief schrijven?

‘In theorie zou ik zeggen dat het ongeveer fifty-fifty is, maar in de praktijk ligt de focus nu veel meer op spelling. Dat is denk ik wel tachtig procent. Creatief schrijven willen we eigenlijk meer doen.’

Wat vind je van deze verdeling?

‘Ik vind dat het eigenlijk echt fiftyfifty zou moeten zijn. Spelling is belangrijk, maar van verhalen schrijven leer je ook heel veel, zoals zinsopbouw en taalgevoel. Dat missen we nu soms.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Binnen domein 6–9 heb je natuurlijk heel veel verschillen. Een kind van negen kan gewoon veel meer dan een kind van zes. Dat merk je heel duidelijk.’

Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas?

‘Ik vind dat het niveau de laatste jaren echt achteruit is gegaan. Dat zie ik niet alleen bij ons, maar eigenlijk overal.’

Hoe is dit niveau tot stand gekomen?

‘Ik denk vooral door digitalisering. Kinderen schrijven thuis bijna niet meer. Ze komen soms

al vanuit de kleuters met een slechte basis en dan moet je eigenlijk opnieuw beginnen. Zelfs in de bovenbouw zie je dat schrijven nog niet goed ontwikkeld is.'

Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheid lessen?

'Dat verschilt. Als je het leuk en speels aanbiedt, vinden ze het vaak wel leuk. Maar over het algemeen zien ze schrijven wel als iets dat moet. Het is niet hun favoriete onderdeel.'

Wat werkt om ze te motiveren?

'Aansluiten bij hun interesses werkt heel goed. Als een kind bijvoorbeeld van auto's houdt, laat ik diegene een verhaal over auto's schrijven. Dat lukt niet altijd individueel, maar in groepjes werkt dat vaak wel.'

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Leukere en creatievere methodes. Veel methodes zijn gewoon saai, vooral bij spelling. Wij verzinnen daarom ook veel zelf en halen inspiratie van internet.'

Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'We gebruiken wel methodes, maar we passen ze aan. In de onderbouw gebruiken we bijvoorbeeld Schrijfdans. Dat is heel speels en sluit goed aan bij jonge kinderen.'

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?

'We hebben een taalcoördinator die samen met de directie kijkt naar de verdeling van uren. Daarbij volgen ze ook landelijke richtlijnen.'

Als je zelf wat zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen/toevoegen?

'Eigenlijk doen we al best veel creatieve dingen, zoals schrijven in zand of rijst met je vingers. Dus ik zou niet heel veel veranderen.'

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

'Ja, die ruimte is er zeker. We gebruiken methodes, maar we mogen er onze eigen draai aan geven.'

Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel dragen de ouders (in procenten)?

'Ik denk ongeveer zeventig procent school en dertig procent ouders.'

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

'Een negatieve ontwikkeling. De schrijfvaardigheid gaat echt achteruit.'

Wat zou er volgens jou structureel anders moeten zijn om schrijfonderwijs te verbeteren?

'Meer aandacht voor creativiteit en minder focus op alleen prestaties en toetsen.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?

'Eigenlijk niet echt met toetsen. Het zit meer in werkstukken of verhalen, waar we feedback op geven.'

Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

'Voor ons werkt het wel. We observeren veel en geven tussendoor feedback in plaats van cijfers.'

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk?

‘Dat weet ik niet zeker. Ik denk dat ze het wel een beetje belangrijk vinden, maar ze zijn er niet echt bewust mee bezig.’

Zien jullie de digitalisering als voor- of nadeel op de schrijfvaardigheid?

‘Voor schrijfvaardigheid vooral een nadeel. Kinderen schrijven thuis bijna niet meer.’

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?

‘Dan bieden we oefeningen op een andere manier aan of gaan we een stapje terug, bijvoorbeeld weer Schrijfdans.’

Hoe sluit je schrijf oefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?

‘We werken veel in groepjes op niveau. De ene groep doet voorbereidende oefeningen, de andere schrijft al verhalen.’

In hoeverre spelen ouders en thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen?

‘Een grote rol. Ouders zijn een voorbeeld. Als schrijven thuis geen aandacht krijgt, zie je dat terug bij het kind.’

Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen of omgeving hebben om te oefenen?

‘Dan kijken we wat we vanuit school kunnen doen, zoals materialen meegeven of ouders doorverwijzen naar de bibliotheek.’

Symposium

We gaan een symposium organiseren over kansenongelijkheid in het basisonderwijs. Zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken?

‘Vooral wat scholen kunnen doen als kinderen thuis niet kunnen oefenen. En ouderbetrokkenheid, want lage betrokkenheid hangt echt samen met lagere schrijfvaardigheid.’

Diepte-interview – Suzanne Koops

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, ervaring)?

‘Ik ben Suzanne, ik ben 23 jaar en ik werk nu ongeveer twee jaar in het onderwijs.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik werk op een reguliere basisschool met een christelijke achtergrond. Ik werk vooral met groep 3, dus met kinderen die net echt beginnen met het schoolse leren.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Het is regulier basisonderwijs.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Dit is mijn tweede jaar.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘In groep 3 zijn we vooral bezig met schrijfvaardigheid in brede zin. Dus niet alleen letters leren schrijven, maar ook hoe je een potlood vasthoudt, hoe je met geschreven taal omgaat en wat schrijven eigenlijk betekent.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie hieraan?

‘Ik ben daar eigenlijk elke dag mee bezig. Het zijn geen losse blokken, maar verspreid over de dag. Bij elkaar is dat wel meerdere uren per week.’

Hoe wordt de tijd verdeeld tussen schrijven, lezen en taal?

‘Taal en rekenen doen we vaak in de kring, bijvoorbeeld in de ochtend een taalkring en later een rekenkring. Schrijfvaardigheid komt dan terug in werkmomenten, opdrachten en begeleid oefenen.’

Is er ook ruimte voor creatief of verhalend schrijven?

‘Die ruimte is er wel, maar dan moet je soms vakken combineren. Je kunt bijvoorbeeld taal en een ander vak samenvakken en daar een schrijfo opdracht van maken. Dan kun je daar best wat tijd voor vrijmaken.’

Wat vind je van die verdeling?

‘Ik vind eigenlijk dat we in de onderbouw best veel ruimte hebben. Je kunt als leerkracht zelf veel bedenken en aanpassen, zeker bij kleuters en groep 3.’

Niveau en beleving van leerlingen

Hoe is het niveau van schrijfvaardigheid in jouw klas?

‘Ik denk dat deze groep er wel klaar voor is. Je merkt dat ze eraan toe zijn om echt te gaan schrijven en in werkboekjes te werken.’

Hoe kijk je zelf naar dat niveau?

‘Ik zie dat ze het leuk vinden en gemotiveerd zijn. Ze willen graag leren en zijn trots als iets lukt.’

Hoe ervaren de kinderen schrijfvaardigheid?

‘Kinderen vinden schrijven eigenlijk heel leuk. Ze willen vaak juist meer schrijven.’

Waar komt die motivatie volgens jou vandaan?

‘Ik denk omdat we goed uitleggen waarom schrijven belangrijk is. We zeggen niet alleen dat ze het moeten doen, maar ook waarvoor.’

Zie je verschil met eerdere jaren?

‘Ja, we zijn hier bewust meer aandacht aan gaan besteden, omdat we zagen dat schrijfvaardigheid achteruitging. Daarom zijn we in de onderbouw al begonnen met extra focus.’

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Ik denk dat schrijfvaardigheid in de bovenbouw soms wordt overgeslagen, vooral omdat het niet altijd wordt getoetst. Dan wordt het sneller minder belangrijk.’

Welke methode werkt volgens jou het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Ik denk niet dat het alleen om de methode gaat. Het ligt vooral aan wat de leerkracht ermee doet. Sommige methodes bieden het wel aan, maar als de tijd er niet is, slaan leerkrachten het over.’

Wie bepaalt de lesindeling bij jullie op school?

‘Als leerkracht maak je je eigen lesvoorbereiding, maar je zit natuurlijk wel vast aan het programma en de doelen.’

Als je zelf iets zou mogen aanpassen, wat zou je dan doen?

‘Ik denk dat er in de manier waarop scholen hun geld besteden nog winst te behalen valt. Goede ondersteuning en genoeg personeel zijn heel belangrijk.’

In hoeverre is er ruimte om zelf dingen aan te passen?

‘In de onderbouw is die ruimte er wel. Je kunt zelf keuzes maken in hoe je je lessen inricht.’

Hoe verdeel je de verantwoordelijkheid tussen school en ouders (in procenten)?

‘Ik zou zeggen ongeveer zeventig procent school en dertig procent ouders. Maar eigenlijk zou ik willen dat ouders nog iets meer betrokken kunnen zijn, al is het maar één keer per week oefenen.’

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jullie school?

‘In de onderbouw kijken we vooral door observatie. We lopen langs, kijken hoe kinderen schrijven en waar ze moeite mee hebben.’

Vind je dat een goede manier?

‘Het werkt wel, maar ik zou het fijn vinden als er een duidelijker beoordelingskader of toets zou zijn, zodat je beter kunt volgen waar een kind staat.’

Wat zou zo’n toets moeten laten zien?

‘Dat je kunt zien waar je op moet letten bij schrijfvaardigheid, bijvoorbeeld bij verschillende soorten teksten.’

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk?

‘Ze zien het doel nog niet altijd. Ze weten dat ze moeten schrijven, maar waarom precies, dat is niet altijd duidelijk voor ze.’

Merk je invloed van digitalisering?

‘Sommige kinderen willen liever typen, omdat dat makkelijker is.’

Zie je digitalisering als voor- of nadeel?

‘Ik zie het als allebei. Het is belangrijk dat kinderen leren omgaan met digitale middelen, maar je moet het wel blijven combineren met schrijven.’

Hoe zorg je dat digitalisering de ontwikkeling niet in de weg staat?

‘Door te blijven oefenen met schrijven op papier en goed uit te leggen waarom dat belangrijk is.’

Kansenongelijkheid

Wat doen jullie als kinderen achterlopen in schrijfvaardigheid?

‘Dan oefenen we extra. Dat kan met verlengde instructie, of met hulp van onderwijsassistenten of stagiaires.’

Hoe ga je om met verschillende niveaus in de klas?

‘Kinderen die het lastig vinden krijgen extra uitleg, en kinderen die verder zijn krijgen juist extra uitdaging.’

Welke rol speelt de thuissituatie?

‘Die speelt zeker een rol, vooral bij kinderen die Nederlands als tweede taal hebben.’

Hoe ga je om met kinderen die thuis minder ondersteuning krijgen?

‘Dat bespreken we met de intern begeleider. Samen kijken we wat we op school extra kunnen doen.’

Symposium

Wat moeten we volgens jou meenemen in het symposium?

‘Ik denk dat mondelinge taalvaardigheid ook belangrijk is om te bespreken. Kinderen moeten leren vertellen en presenteren, en dat sluit goed aan bij schrijfvaardigheid.’

Diepte-interview – Carmen Storm

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, woonplaats, ervaring)?

‘Mijn naam is Carmen Storm, ik woon in Diemen en ik werk inmiddels al zo’n twintig jaar in het onderwijs. Ik heb op verschillende scholen gewerkt en sta nu weer voor de klas.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les aan groep 7/8 op OBS De Atelier. Dat is een openbare basisschool. Ik sta gewoon als groepsleerkracht voor de klas.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Het is regulier openbaar basisonderwijs.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Ongeveer twintig jaar inmiddels.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Schrijfvaardigheid is eerlijk gezegd behoorlijk onderbelicht geraakt. Kinderen schrijven veel minder dan vroeger en het is geen vast onderdeel meer waar echt structureel aandacht voor is. Je merkt dat schrijven vaak tussendoor gebeurt, of alleen als middel, maar niet als vaardigheid op zich.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, en hoe wordt dit verdeeld?

‘Een groot deel van het taalonderwijs gaat tegenwoordig via de computer. Ik denk dat zo’n zestig procent digitaal is. Dat betekent dat kinderen veel typen en veel minder met pen en papier werken.’

Binnen schrijfvaardigheid: hoeveel aandacht gaat naar spelling en hoeveel naar creatief of verhalend schrijven?

‘Er is weinig ruimte voor echt uitgebreid schrijven. Zowel spelling als creatief of verhalend schrijven krijgt beperkt aandacht. Vaak is het snel iets afmaken, zonder dat er echt verdieping of begeleiding op zit.’

Wat vind je van die verdeling?

‘Ik vind het eigenlijk geen goede verdeling. Ik zou zelf liever minder computer en meer aandacht voor schrijfvaardigheid zien. Tegelijk snap ik ook dat digitaal werken het voor leerkrachten makkelijker maakt: je ziet snel wat fout gaat en het scheelt heel veel nakijkwerk.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Als ik het niveau van mijn klas moet inschatten, zou ik zeggen: een vier op tien.’

Hoe kijk je zelf naar dat niveau?

‘Ik moet echt vaak vragen wat er staat. Teksten zijn slecht leesbaar en kinderen besteden weinig zorg aan hoe ze schrijven. Het gaat vaak snel-snel, zonder aandacht voor kwaliteit.’

Hoe is dit niveau volgens jou tot stand gekomen?

‘Ik denk dat dit komt doordat schrijfvaardigheid eerder in de schoolloopbaan niet stevig

genoeg is opgebouwd. Het is gewoon steeds minder belangrijk geworden en dat zie je later terug.'

Hoe ervaren de kinderen de schrijfvaardigheidslessen?

'De meeste kinderen vinden schrijven niet leuk. Ze willen er zo snel mogelijk vanaf zijn en zien het vooral als iets wat moet.'

Wat werkt om ze te motiveren?

'Wat wel helpt, is als schrijven betekenis krijgt. Bijvoorbeeld als ze een verhaal maken dat aan duidelijke eisen moet voldoen en dat ze mogen voorlezen of laten zien in de klas. Dan merk je dat ze het serieuzer nemen.'

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Schrijfvaardigheid heeft te weinig status gekregen. Omdat het minder belangrijk lijkt, stel je ook minder eisen, en daardoor zakt het niveau steeds verder.'

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren)?

'Dat wordt grotendeels bepaald door het curriculum en alles wat erbij is gekomen. Denk aan burgerschap, ICT, verkeer, Engels. Dat zijn allemaal belangrijke dingen, maar ze nemen wel tijd weg.'

Als je zelf iets zou mogen aanpassen, wat zou je doen?

'Ik zou willen dat het onderwijs iets minder taken krijgt, zodat er weer ruimte komt voor de basis. Schrijven hoort daar voor mij echt bij.'

In hoeverre is er ruimte om zelf aanpassingen te maken?

'Die ruimte is klein. Mijn weekprogramma zit zo vol dat extra aandacht voor schrijven eigenlijk altijd betekent dat je iets anders moet laten vallen.'

Hoe verdeel je de verantwoordelijkheid tussen school en ouders (in procenten)?

'Ik vind dat het grootste deel bij de school ligt, omdat hier de basis moet worden gelegd. Ouders kunnen helpen, maar dat is niet voor iedereen haalbaar.'

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren?

'Ik zie de schrijfvaardigheid duidelijk achteruitgaan, zowel in niveau als in motivatie.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst?

'Schrijfvaardigheid wordt nauwelijks meegenomen in belangrijke toetsen.'

Vind je dat een goede manier?

'Nee, want als je iets niet toetst, geef je eigenlijk het signaal af dat het minder belangrijk is.'

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk?

'De meeste kinderen zien schrijven niet als iets belangrijks.'

Is digitalisering een voor- of nadeel?

'Het heeft zeker voordelen, maar het aandeel computerwerk is te groot geworden en dat gaat ten koste van schrijfvaardigheid.'

Kansenongelijkheid

Wat gebeurt er als kinderen achterlopen in schrijfvaardigheid?

‘In groep 7 en 8 gebeurt daar eigenlijk weinig structureels aan.’

Hoe ga je om met verschillende niveaus in de klas?

‘Ik differentieer wel. Bij sommige leerlingen verwacht ik een foutloos en uitgebreid stuk, terwijl ik bij nieuwkomers al blij ben met een paar begrijpelijke regels.’

Welke rol speelt de thuissituatie?

‘Die speelt een enorme rol. Als ouders de taal niet spreken, kunnen ze hun kinderen gewoon niet helpen.’

Symposium

Wat moeten we meenemen in het symposium?

‘Het is belangrijk om te benadrukken dat schrijven cognitief heel waardevol is en helpt bij het onthouden en verwerken van informatie.’

Diepte-interview – Boris Brinkman

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Ik ben Boris Brinkman, 23 jaar en woon in Rotterdam.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les als onderwijsassistent op OBS Pluspunt.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Openbaar basisonderwijs.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Drie jaar.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Hoe wordt schrijfvaardigheid aangeboden in de klas en hoe ervaren jullie dit?

‘Het heeft heel erg te maken met hoe je schrijven brengt. Je kunt schrijven echt leuk maken, maar veel leerlingen vinden schrijven van zichzelf niet leuk. Ze lezen liever dan dat ze schrijven. Dat geldt overigens niet alleen voor oudere leerlingen, ook bij kleuters speelt dit.’

Hoe ziet schrijfonderwijs er concreet uit?

‘Creatief schrijven krijgt meer aandacht dan formeel schrijven. Dat formele schrijven komt pas later, richting groep 4 of zelfs pas echt in groep 8. In het begin moet schrijven vooral leuk blijven.’

Welke taalmethode gebruik je?

‘Wij werken met de methode Taaljacht.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen etc.)?

‘Taal is bij ons echt dagelijks aanwezig. Ik zou zeggen dat taal en praten samen ongeveer de helft van de dag beslaan. Spelling en taal samen ongeveer een uur per dag. Schrijven zelf gebeurt minder; dat is misschien een uur per week.’

Niveau en beleving van leerlingen

Wat werkt om ze te motiveren?

‘Door het leuk en herkenbaar te maken. Als het aansluit bij hun belevingswereld, haken ze veel beter aan. Bij ons wordt spelling bijvoorbeeld niet alleen vanuit de methode aangeboden, maar via creatieve opdrachten waarbij kinderen hun fantasie kunnen gebruiken. Dat werkt, al moet je het wel fris blijven houden.’

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Tijd is een groot probleem. Daarnaast vind ik het lastig om altijd zelf goede schrijflessen te bedenken. Je kunt veel inspiratie online vinden, maar ook dat kost tijd.’

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

‘Ja, die ruimte is er zeker en dat wordt ook gewaardeerd. Tegelijkertijd maakt tijdgebrek het lastig om daar altijd gebruik van te maken.’

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?
'Bij ons is rekenen weer teruggegaan van digitaal naar papier, omdat het noteren zo belangrijk blijkt. Taal en schrijven gebeuren grotendeels nog op papier.'

Welke rol spelen sociaal-emotionele methodes in het onderwijs waarmee jij werkt?
'Wij werken met Kanjertraining.'

Ervaar je werkdruk door alles wat er van leerkrachten wordt gevraagd?
'Een groot deel van je tijd gaat ook zitten in opvoeden. Je bent veel bezig met orde houden: kinderen stil krijgen en laten luisteren. Dat kost misschien vijf minuten per keer, maar als dat meerdere keren per dag gebeurt, lever je echt in op lestijd.
Daarnaast zijn je uren helemaal vol geroosterd en zijn er veel bijzaken waar in de planning geen rekening mee wordt gehouden, maar waar je als docent wel tijd aan kwijt bent.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?
'In hogere groepen wordt er per blok getoetst en zijn er ook CITO- en doorstroomtoetsen. Als blijkt dat leerlingen achterlopen, krijgen ze extra herhaling en ondersteuning.'

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?
'Dan krijgen ze extra aandacht, bijvoorbeeld van een onderwijsassistent. Er wordt gewerkt met niveaugroepen: sterke leerlingen, basisgroep en leerlingen die extra instructie nodig hebben.'

In hoeverre spelen ouders & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen (vragen naar sociaaleconomische invloed?)
'De sociaaleconomische achtergrond is bij ons heel gemengd. Dat zie je ook terug in de taal- en schrijfvaardigheid van kinderen.'

Symposium

We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?
'Goede leerkrachten zijn cruciaal in schrijfvaardigheid. Zij maken het verschil om kinderen toch te bereiken, ondanks de verschillen in achtergrond.'

Diepte-interview – Paulien Reinink

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Ik ben Paulien Reinink, 65 jaar en woon in Rotterdam.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les aan de kleuters op het OBS De Reijer.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Openbaar basisonderwijs.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘43 jaar.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Hoe wordt schrijfvaardigheid aangeboden in de klas en hoe ervaren jullie dit?

‘Kleuters hebben misschien een andere vorm, maar zij moeten uiteindelijk ook elke dag voldoende aandacht krijgen om een bepaald niveau te behalen. In groep 2 moeten ze bijvoorbeeld hun naam kunnen schrijven. Ze zijn dus zeker al bezig met schrijfvaardigheid.’

Hoe ziet schrijfonderwijs er concreet uit?

‘Het gaat bij jonge kinderen veel om klanken herkennen en woorden opbouwen. Dat zijn doelen die vroeger pas in groep 3 aan bod kwamen, maar die zijn steeds meer verschoven naar de kleuters. Kleuters moeten tegenwoordig veel meer kunnen dan vroeger.’

Welke taalmethode gebruik je?

‘We hebben wel methodes, maar er is ook veel vrijheid om ervan af te wijken en eigen lessen te ontwerpen.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen etc.)?

‘Het gaat vaak meer om het onderwerp waar kinderen mee bezig zijn dan om taal an sich. Bij kleuters ligt de focus vooral op letters, klanken en woordopbouw: wat hoor je vooraan, in het midden en achteraan een woord.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Over het algemeen is het niveau niet heel hoog en behoorlijk wisselend. We hebben veel leerlingen met een andere taalachtergrond, wat invloed heeft op het tempo en het niveau in de klas.’

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Ik twijfel soms of ik zelf wel voldoende vaardig ben in schrijven om het goed over te brengen. In mijn opleiding is weinig aandacht besteed aan schrijven zelf, vooral aan spelling en taalregels.’

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

‘Ja, die ruimte is er zeker en dat wordt ook gewaardeerd. Tegelijkertijd maakt tijdgebrek het lastig om daar altijd gebruik van te maken.’

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?
'Bij ons is rekenen weer teruggegaan van digitaal naar papier, omdat het noteren zo belangrijk blijkt. Taal en schrijven gebeuren grotendeels nog op papier.'

Welke rol spelen sociaal-emotionele methodes in het onderwijs waarmee jij werkt?
'Wij geven ook een vak dat gericht is op sociaal-emotionele ontwikkeling. Wij werken met de methode Kwink. Dat zijn dingen die je móét doen. Uit ervaring kan ik zeggen dat ik het voor kleuters niet altijd even relevant vind, maar er gaat wel veel tijd in zitten.'

Ervaar je werkdruk door alles wat er van leerkrachten wordt gevraagd?
'Ja, dat gevoel herken ik zeker. Je kunt goede lessen geven, maar als je kijkt naar alles wat er van een leerkracht wordt gevraagd, is dat ontzettend veel. Er zijn zoveel vakken en onderdelen waar tijd aan besteed moet worden dat je je soms afvraagt: wat is nu echt het belangrijkste?
Voor mij staat voorop dat kinderen zich veilig voelen. Daarnaast vind ik taal heel belangrijk: dat kinderen leren hoe taal in elkaar zit, hoe woorden en zinnen zijn opgebouwd. Rekenen is natuurlijk ook belangrijk, maar je moet constant keuzes maken in waar je je tijd aan besteedt.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?
'Bij de kleuters werken we met doelen die behaald moeten zijn voordat ze naar groep 3 gaan. Die doelen koppelen we aan thema's en evalueren we na afloop.'

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?
'Dan krijgen ze extra aandacht, bijvoorbeeld van een onderwijsassistent. Er wordt gewerkt met niveaugroepen: sterke leerlingen, basisgroep en leerlingen die extra instructie nodig hebben.'

In hoeverre spelen ouders & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen (vragen naar sociaaleconomische invloed?)
'De sociaaleconomische achtergrond is bij ons heel gemengd. Dat zie je ook terug in de taal- en schrijfvaardigheid van kinderen.'

Heeft taaldiversiteit invloed op de klas?
'Ja, dat vraagt enorm veel tijd van de leerkracht. Ik heb bijvoorbeeld een leerling uit Servië die nog geen Nederlands spreekt. Dat betekent veel extra uitleg en begeleiding, niet alleen voor hem maar ook voor de rest van de klas in hoe ze met hem omgaan.
We gebruiken soms hulpmiddelen zoals een vertaalapp. Dat wordt tegenwoordig ook steeds meer gewaardeerd, omdat kinderen zich daardoor veiliger voelen en beter begrijpen wat er gebeurt.'

Symposium

We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?
'De thuissituatie is enorm bepalend. Kinderen die thuis veel praten en taal meekrijgen, staan sterker. Als dat ontbreekt, is het voor school heel moeilijk om dat volledig te compenseren.'

Diepte-interview - Melle Stringer

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Ik ben Melle Stringer, 24 jaar en ik kom uit Schagen.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les op De Rank in Schagen en ik ben leerkracht van groep 6.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Op een rooms-katholieke basisschool.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Dit is nu mijn tweede jaar zelf voor de klas. Als je stage meerekent sta ik ongeveer zes jaar voor de klas.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Wij hebben de methode Klinkers, dat is uit mijn hoofd hoe die heet. Elke week hebben we daar een les uit. Het is vooral veel herhalen, want ze hebben alle letters natuurlijk al aangeleerd in groep 3 en 4. Het is dus vooral netjes schrijven en dat ook blijven doen. Bijna alles gaat met pen en papier.

We doen wel verhalend schrijven en dat doen we soms op de laptop, maar eigenlijk doen we dat ook vaak gewoon op papier.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal en hoe wordt dit verdeeld (schrijven, lezen, etc.)?

‘Ik denk ongeveer anderhalf uur per dag. Spelling valt onder het schrijven en dat oefenen we in het werkboek. Dat zit ook veel los van elkaar. We hebben een spellingles van drie kwartier en daarin zit ook een dictee.’

Binnen de schrijfvaardigheid: hoeveel tijd wordt er besteed aan spelling en hoeveel aan verhalend of creatief schrijven?

‘Ongeveer een half uur per week besteden we aan creatief schrijven, door middel van een verhaal schrijven. Dat zit in de weektaak. Schrijfvaardigheid staat bij ons wel echt los. Daarnaast hebben we natuurlijk ook nog blokken lezen en taal.’

Wat vind je van deze verdeling?

‘Dat creatief schrijven minder aandacht krijgt, komt gewoon omdat je er vaak niet aan toe komt. Als je daar echt tijd voor wil maken kan dat wel, maar dan moet je andere dingen laten. Dan laat je bijvoorbeeld een verkeers les een keer zitten om creatief te schrijven. Dat kan, maar dat zijn keuzes die je als leraar zelf maakt.

Er zijn wel dingen die je aan het eind van het jaar moet doen, bijvoorbeeld voor verkeer, maar per week mag ik daar wel zelf beslissingen in nemen.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Spelling is bij mij in de klas goed, het niveau is hoog. Alleen het creatieve gedeelte, dus zelf een verhaal bedenken, vinden ze wel uitdagend. Het grootste gedeelte vindt dat echt lastig en komt moeilijk op gang. Als ze eenmaal op gang zijn gaat het wel, maar ze hebben vaak een voorzet nodig om te beginnen.’

Hoe is dit niveau tot stand gekomen? / Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheidslessen?

‘Ze hebben er eigenlijk altijd wel zin in, maar het lukt dan gewoon niet goed. Ik zie dat ook bij knutselen en andere creatieve opdrachten. Wij zien als groep 6-collega’s dat deze kinderen in hun kleuterperiode thuis hebben gezeten door corona. Dat is juist de periode waarin ze creatief gestimuleerd zouden moeten worden.

Wij denken dat ze daardoor minder creatief inzicht hebben ontwikkeld. Dat valt echt wel op bij onze groepen 6. We hebben er twee en bij beide zie je dat. In de jaren daarvoor was dat minder.’

Wat werkt om ze te motiveren?

‘Om ze te motiveren help ik ze vaak een handje. Bij creatief schrijven geef ik bijvoorbeeld personages waar ze over moeten schrijven. Ze kunnen dan kiezen uit vier verschillende en dat wordt hun hoofdpersoon. Dat helpt.

Of ik geef ze een beginnetje, één of twee zinnen, en dan moeten zij het verhaal afmaken. Dus eigenlijk een beetje vooruithelpen.’

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om de schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Tijd, zoals iedereen waarschijnlijk gaat zeggen. Maar ik denk ook een stukje richtlijnen. Met rekenen heb je bijvoorbeeld een duidelijk stappenplan: wat leerlingen op een bepaalde leeftijd moeten kunnen. Dat heb je bij creatief schrijven eigenlijk niet.

Het is ook wel goed dat het niet helemaal vastligt, maar een soort richtlijn zou fijn zijn.

Creatief schrijven is natuurlijk niet echt te toetsen en dat zou ik ook niet willen. Je kan niet goed zeggen of iets goed of fout is. Omdat die richtlijnen er niet zijn, moet je daar als leraar zelf aandacht aan besteden.

Het is ook lastig, want wat ik goed vind, vindt mijn collega misschien niet goed. Daar zit ook verschil in.’

Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Wij gebruiken nu voor het leren schrijven de methode Klinkers en dat is blokschrift. We twijfelen als school wel of we weer terug moeten naar verbonden schrift.

Ik heb zelf nooit verbonden schrift gehad en dat vind ik eigenlijk best jammer, want ik schrijf zelf ook niet super netjes. Ik moet er echt mijn best voor doen. Volgens mij is er veel onderzoek dat laat zien dat verbonden schrift het handschrift netter maakt.

Als daar duidelijke argumenten voor zijn, vind ik het wel goed als scholen daar weer naar teruggaan. Bij verbonden schrift moeten kinderen op een vaste plek beginnen met een letter. Nu beginnen ze soms op een willekeurige plek. Met een groep van 25 kinderen kun je niet steeds kijken waar ieder kind begint, en dan gaat iedereen het op zijn eigen manier doen. Dat is niet altijd even netjes.’

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?

‘We volgen een methode en die geeft richtlijnen. We hebben doelen die we aan het eind van het jaar moeten halen, maar als ik daarvoor zorg kan ik mijn week redelijk zelf indelen.’

Als je zelf iets zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen of toevoegen?

‘Dan zou ik het verbonden schrift verplicht maken.’

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

‘Als leraar mogen we zelf keuzes maken. Er zijn dingen waar we aan het eind van het jaar aan moeten voldoen, maar per week mag ik dat zelf beslissen. Er is dus best veel ruimte, ook binnen een methode.’

Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel dragen de ouders (in procenten)?

‘Ik denk dat het meeste schrijven op school gebeurt, want wij leren het aan. Als je die verantwoordelijkheid te veel bij ouders legt, leggen zij het misschien niet op de juiste manier uit.

Het stukje creatief stimuleren gebeurt ook thuis, dus daar hebben ouders wel een grotere rol in. Ik zou zeggen ongeveer 70 procent bij de school en 30 procent bij de ouders.’

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

‘Ik denk dat kinderen brutaler zijn geworden, op een goede manier. Ze zeggen meer wat er in hen omgaat en ze gaan ook meer tegen je in als leerkracht. De meesten doen dat netjes, al zijn er ook een paar die dat niet doen.

Dat is echt wel veranderd, en ouders zijn daar ook in veranderd. Ouders vinden ook dat zij meer mogen zeggen.’

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?

‘Volgens mij is er in groep 8 een IEP-toets, dat is een soort Cito-toets, waarin een onderdeel van creatief schrijven wordt getoetst, maar ik weet niet zeker of die bij ons op school wordt afgenomen. In groep 1 tot en met 7 wordt schrijfvaardigheid niet getoetst.’

Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

‘Ik vind het lastig of je het vanaf jongere leeftijd meer moet toetsen, omdat het per docent anders wordt nagekeken. Dan zegt de ene docent dat iets prima is en de volgende docent vindt het opeens niet meer goed.

Ik denk wel dat het fijn zou zijn als er een afspraak is dát er aandacht aan wordt besteed, want omdat het niet getoetst wordt, denk ik dat er niet in elke klas evenveel aandacht voor is.’

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk?

‘Verhalend schrijven doen ze op papier en ik merk dat ze dan met hun handen en polsen gaan draaien. Die gaan op een gegeven moment pijn doen. Ik merk dat de schrijfconditie minder is geworden.

Ik denk niet dat het kinderen zelf heel veel uitmaakt of ze op papier schrijven of digitaal.’

Zien jullie digitalisering als voor- of nadeel voor de schrijfvaardigheid?

‘Ik zie digitalisering ook als iets moois. Kinderen kunnen veel opzoeken en zelf onderzoek doen. Dat vind ik heel mooi. Je moet wel goed opletten wat waar is en wat niet.

Spellingcorrectie vind ik wel een beetje tricky. Als volwassenen denken we soms ook niet meer na over spelling, omdat er toch correctie overheen gaat. Kritisch blijven nadenken is belangrijk.

Digitale ontwikkelingen zijn wel fijn, het gaat sneller en voor kinderen die moeite hebben met schrijven kun je dingen inspreken die dan getypt worden. Dan gaat het meer om de inhoud dan om hoe je het hebt geschreven. Dat vind ik wel mooi.’

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op schrijfvaardigheid?

‘Dan ga je compenseren en besteed je er meer tijd aan dan bij de rest.’

Hoe sluit je schrijfoefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?
'Er zijn meestal minimale eisen, bijvoorbeeld minimaal tien zinnen. Dan zie je snel wie dat al veel vindt en wie een verhaal van dertig zinnen schrijft.
De opdracht blijft hetzelfde, maar mijn verwachting van de uitvoering verschilt per kind. Ik daag de kinderen die dat leuk vinden en goed kunnen extra uit.'

In hoeverre spelen ouders en thuissituatie een rol (sociaaleconomische invloed)?
'Bij ons in Schagen is dat eigenlijk goed geregeld. Ook armere gezinnen hebben dezelfde middelen als rijkere gezinnen.'

Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen hebben om aan schrijfvaardigheid te werken?
'Dat is eigenlijk niet van toepassing in onze klas. In onze gemeente wordt dat ook gecompenseerd. In een kleine stad of dorp is dat vaak beter geregeld en gaat het om kleinere aantallen.'

Symposium

We gaan een symposium organiseren. Zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken?

'Ik denk dat er vaker benoemd mag worden wat er wél goed gaat. Het gaat vaak over wat er beter moet in het onderwijs.

Een groot deel ligt ook gewoon thuis, want daar is veel veranderd. Ik heb het idee dat er nog wordt gemeten met hoe het tien of twintig jaar geleden ging, maar dat is gewoon niet meer hoe het nu is.'

Diepte-interview – Romy Slangen

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Mijn naam is Romy Slangen, ik ben 24 jaar en ik woon in Schagen.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik geef les aan groep 8 op de Julianaschool in Schagen. Ik ben daar groepsleerkracht.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school?

‘Onze school werkt met Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO). Dat is anders dan het reguliere onderwijs met vaste methodes. De inrichting van het onderwijs is daardoor heel anders, en dat zie je ook duidelijk terug in ons schrijfonderwijs. Wij krijgen begeleiding vanuit De Activiteit, een organisatie die leerkrachten coacht in het vormgeven van OGO-onderwijs. Zij zijn ook sterk gericht op lees- en schrijfonderwijs, omdat dat binnen OGO een heel belangrijke rol speelt. Lezen en schrijven krijgen bij ons zelfs meer aandacht dan rekenen.’

Hoe lang werk je al in het onderwijs?

‘Ik werk nu vijf jaar in het onderwijs.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Wij laten kinderen niet zomaar een tekst schrijven zonder doel, zoals ‘schrijf maar een leuk tekstje omdat het bijna kerst is’. Schrijven heeft bij ons altijd een duidelijke functie. Het is betekenisvol, en daardoor zijn kinderen ook veel gemotiveerder. Vanuit dat doel komt ook de noodzaak om bijvoorbeeld spelling goed toe te passen: je hebt het nodig om je tekst begrijpelijk en overtuigend te maken. Wij werken thematisch. Van vakantie tot vakantie staat er een thema centraal en binnen dat thema komen alle vakgebieden terug: rekenen, lezen, taal en dus ook schrijven. Binnen taal werken we aan gespreksvaardigheid, leesvaardigheid en schrijfvaardigheid, en die drie zijn sterk met elkaar verbonden.’

‘Als ik met de kinderen een tekst schrijf, gebeurt dat nooit in één les. Het schrijven van één tekst bestaat uit meerdere activiteiten verspreid over ongeveer een week. Ik begin altijd met het lezen van voorbeeldteksten. Dat is een leesactiviteit, waarbij we samen kijken naar de kenmerken van een bepaald tekstgenre. Als we bijvoorbeeld een betoog schrijven, bespreken we dat zo’n tekst overtuigend moet zijn en dat er feiten in moeten staan. We hebben hiervoor ook een document met verschillende genres en bijbehorende kenmerken. Vervolgens werken we met het MBTW-model: Motivatie, Begrip, Techniek en Woordenschat. Omdat we niet met vaste methodes werken, maken we vooraf per thema een planning waarin staat aan welke doelen we werken. Bij het schrijven van een tekst komen alle vier de onderdelen terug, maar verspreid over meerdere lessen.’

‘De eerste activiteit richt zich vaak op motivatie: waarom schrijven we deze tekst? Dat doen we bijvoorbeeld door in gesprek te gaan of door middel van een schrijflijtje. Daarna werken we aan begrip: begrijpen de kinderen wat er in de tekst moet staan en wat het doel is? Dat leidt vaak tot een eerste versie van de tekst. In latere activiteiten besteden we aandacht aan woordenschat, waarbij kinderen nieuwe thematische woorden verwerken in hun tekst. Techniek gaat over spelling, zinsbouw en interpunctie.’

‘Als de eerste versie af is, reflecteren de kinderen op hun eigen tekst: is mijn doel bereikt, past mijn tekst bij het publiek en is de tekst overtuigend? Daarna werken we met dialogisch schrijven. In drietallen lezen kinderen elkaars teksten en geven ze elkaar feedback. De lezer stelt vragen aan de schrijver, zoals: ‘Wat bedoel je hier precies?’ De schrijver reageert

daarop en past zijn tekst aan. Op die manier ontstaat er een tweede, verbeterde versie die geldt als eindproduct.'

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal en hoe wordt dit verdeeld?

'Dagelijks besteed ik ongeveer drie kwartier aan spelling, een half uur aan lezen en een uur aan rekenen. Het schrijven zit verweven in de thema-activiteiten en heeft geen vast moment in de week.'

Hoeveel tijd gaat binnen schrijfvaardigheid naar spelling en hoeveel naar creatief of verhalend schrijven?

'Spelling krijgt dagelijks drie kwartier aandacht. Soms gebeurt dat vanuit de methode, maar vaak ook in relatie tot de teksten die kinderen schrijven. Dan markeren ze bijvoorbeeld werkwoorden in hun eigen tekst of controleren ze hun interpunctie.'

'Per thema schrijf ik meestal twee grotere teksten met de klas. Dat betekent niet dat we elke week schrijven, maar dat het sterk afhankelijk is van wat het thema vraagt. Aan het begin van een thema schrijf ik bijvoorbeeld sollicitatiebrieven en later in het thema procedureteksten of ervaringsverhalen. Zo komen gedurende het jaar verschillende genres aan bod.'

'Het technische stuk van schrijven is uiteindelijk maar een klein onderdeel. Het belangrijkste is dat kinderen op verhaal komen en hun ideeën goed kunnen verwoorden. Spelling en techniek komen later en zijn vooral belangrijk wanneer een tekst gepubliceerd wordt.'

Wat vind je van deze verdeling?

'Ik vind deze verdeling heel goed. Omdat alles geïntegreerd is en betekenisvol wordt aangeboden, zijn kinderen veel meer betrokken. Door te lezen, te praten en feedback te geven op teksten worden ze echt betere schrijvers. We schrijven misschien minder teksten dan op sommige andere scholen, maar de kwaliteit van de teksten is veel hoger.'

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

'De meeste leerlingen stromen door naar basis of kader, met een aantal leerlingen richting vwo. Het gemiddelde niveau ligt dit jaar iets lager dan in andere jaren.'

Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas?

'Onze school scoort hoog op begrijpend lezen. Technisch gezien zou je verwachten dat spelling dan ook goed gaat, maar dat valt tegen. Rekenen gaat over het algemeen prima. Het schrijfonderwijs is heel betekenisvol, maar het niveau verschilt sterk per groep.'

'In mijn huidige groep lukt het geven van inhoudelijke feedback minder goed dan in eerdere jaren. De feedback blijft vaak hangen op spelling en hoofdletters, terwijl het idealiter over inhoud en structuur zou moeten gaan.'

Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheidslessen?

'Over het algemeen zijn kinderen enthousiast, vooral omdat de schrijfoopdrachten gekoppeld zijn aan iets wat ze belangrijk vinden. Ze willen graag een sollicitatiebrief schrijven om aangenomen te worden voor de onderneming, of een ervaringsverhaal om hun kamp te delen met hun ouders.'

'Reflecteren vinden sommige kinderen lastig, omdat dat veel vraagt op cognitief niveau. In andere groepen ging dit beter; daar namen kinderen het feedback geven heel serieus en gaven ze elkaar inhoudelijke suggesties.'

Wat werkt motiverend voor kinderen bij schrijfvaardigheid?

'Motivatie ontstaat vooral doordat schrijven nodig is om verder te komen binnen een thema.'

Elk thema werken we toe naar een einddoel, zoals een onderneming, een filmstudio of een musical. De teksten die kinderen schrijven zijn noodzakelijk om dat doel te bereiken. Daardoor zijn ze intrinsiek gemotiveerd.'

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Ik denk vooral tijd. Daarnaast vraag ik me af of andere scholen voldoende kennis hebben om schrijfonderwijs op deze manier vorm te geven. Bij methodegericht onderwijs ontbreekt vaak de betekenisvolheid. Schrijfopdrachten voelen dan los en willekeurig.'

Welke methode werkt volgens jou het best?

'Ik denk dat OGO-onderwijs in thema's het beste werkt, omdat het veel ruimte biedt voor differentiatie. Je kunt de verwachtingen aanpassen aan het niveau en de ontwikkeling van ieder kind.'

In hoeverre is er ruimte voor docenten om het lesprogramma aan te passen?

'Er is veel ruimte. Ik maak vooraf een plan, maar speel ook in op ideeën en behoeften van de kinderen. Het programma ligt niet vast en is niet dichtgetimmerd.'

Hoe verdeel je de verantwoordelijkheid tussen school en ouders?

'Ik denk ongeveer 60% bij school en 40% bij thuis. Vooral lezen thuis is heel belangrijk. Veel kinderen lezen thuis nauwelijks, terwijl dat een grote invloed heeft op schrijfvaardigheid en spelling.'

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst?

'Schrijfvaardigheid wordt niet getoetst met standaardtoetsen. We werken handelingsgericht en observeren kinderen op basis van doelen uit het MBTW-model. Per periode kies ik een kernactiviteit waarop ik alle leerlingen observeer, bijvoorbeeld formeel taalgebruik in een sollicitatiebrief.'

Is dit een goede manier van beoordelen?

'Ja, ik vind van wel. Ik heb een goed beeld van welke kinderen op verhaal komen en welke extra ondersteuning nodig hebben.'

Digitalisering

Hoe kijken jullie aan tegen digitalisering?

'Wij schrijven vooral digitaal op Chromebooks via Google Classroom. Dat werkt praktisch, vooral bij het herschrijven van teksten. Spellingcontrole staat meestal uit, zodat ik kan zien wat kinderen zelf kunnen. Voor sommige kinderen, zoals leerlingen met dyslexie, laat ik deze bewust aan of gebruik ik inspraakfuncties.'

Kansenongelijkheid

Hoe ga je om met kinderen die achterlopen in schrijfvaardigheid?

'Deze kinderen krijgen extra begeleiding, bijvoorbeeld van de onderwijsassistent, of maken gebruik van ondersteunende digitale hulpmiddelen.'

Welke rol speelt de thuissituatie?

'Lezen thuis speelt een grote rol, maar dat hangt niet altijd samen met sociaaleconomische status. Ook kinderen uit financieel stabiele gezinnen lezen soms weinig. Bij NT2-leerlingen en kinderen die kort in Nederland zijn, zie je wel dat schrijven extra ingewikkeld is. Dat vraagt veel ondersteuning en maatwerk.'

Symposium

Wat moeten we volgens jou meenemen in het symposium?

‘Dat digitalisering heel veel voordelen met zich meebrengt.’

Diepte-interview – Jolanda Brinkman

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats)?

‘Ik ben Jolanda, ik ben 53 jaar en ik werk op een basisschool in Amsterdam-Oost.’

Waar geef je les en wat is jouw rol binnen de school?

‘Ik werk als leerkracht in het basisonderwijs en geef voornamelijk les aan de bovenbouw, vooral aan groep 6, 7 en 8.’

Welke onderwijsvorm geeft jouw school les?

‘Wij zijn een reguliere basisschool en werken thematisch. We gebruiken onder andere de methodes Staal voor Taal en Top Ontdekkers.’

Hoe lang zit je al in het onderwijs?

‘Ik werk al ongeveer 30 jaar in het basisonderwijs.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat doen jullie aan schrijfvaardigheid in de klas?

‘Schrijfvaardigheid komt bij ons vooral terug binnen andere vakken, zoals wereldoriëntatie. Kinderen schrijven bijvoorbeeld teksten voor werkstukken, muurkranten en onderzoeksvragen. We hebben geen aparte methode die volledig gericht is op het schrijven van teksten; het is sterk afhankelijk van hoe belangrijk de leerkracht dit zelf vindt.

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan taal, en hoe wordt dit verdeeld?

Aan taal besteden we veel tijd, maar die tijd gaat vooral naar spelling, grammatica en begrijpend lezen. De tijd voor het daadwerkelijk schrijven van teksten is niet vastgelegd en verschilt per leerkracht.’

Binnen de schrijfvaardigheid: hoeveel tijd gaat naar spelling en hoeveel naar creatief of verhalend schrijven?

‘Spelling krijgt bij ons dagelijks aandacht. We doen elke dag mini-dictees, behandelen spellingscategorieën en oefenen zowel in boekjes als op de computer. Creatief en verhalend schrijven krijgt veel minder structurele aandacht.’

Wat vind je van deze verdeling?

‘Ik vind deze verdeling niet goed. Er is te weinig aandacht voor het leren schrijven van goede teksten en er ontbreekt een duidelijke opbouw.’

Niveau en beleving van leerlingen

Welk niveau heeft de klas gemiddeld in schrijfvaardigheid?

‘Het niveau in mijn klas verschilt enorm. Ik heb te maken met zeer slimme en hoogbegaafde kinderen, maar ook met leerlingen die veel moeite hebben met taal.’

Hoe kijk je zelf naar het niveau van de klas?

‘Ik zie grote verschillen en merk dat veel kinderen moeite hebben met het schrijven van samenhangende teksten en goed lopende zinnen.’

Hoe is dit niveau tot stand gekomen?

‘Dat komt door verschillen in thuissituatie, leeservaring, woordenschat en intelligentie, maar ook doordat schrijfvaardigheid op school niet structureel wordt aangeboden.’

Hoe vinden de kinderen de schrijfvaardigheidslessen?

‘Veel kinderen vinden schrijven moeilijk en daardoor niet echt leuk.’

Wat werkt om ze te motiveren?

‘Wat helpt, is het schrijven stap voor stap aanleren. Bijvoorbeeld door te laten zien hoe je een tekst opbouwt of hoe je zinnen kunt verbeteren met bijvoeglijk naamwoorden en beschrijvingen.’

Beleid en organisatie

Wat mist er in het onderwijs om schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Wat ik mis, is een duidelijke leerlijn waarin vastligt wat kinderen in elke groep moeten leren op het gebied van schrijfvaardigheid.’

Welke methode werkt het best om schrijfvaardigheid te bevorderen?

‘Ik denk niet dat één specifieke methode het antwoord is, maar wel een duidelijke opbouw waarin per leerjaar staat wat kinderen moeten kunnen, zoals het schrijven van een brief of een informatieve tekst.’

Wie bepaalt de lesindeling (verdeling van uren over vakken)?

‘In theorie ligt dat vast, maar in de praktijk heeft de leerkracht veel vrijheid. Door wisselingen in de schoolleiding is er weinig samenhangend beleid.’

Als je zelf iets zou mogen aanpassen, wat zou je toepassen of toevoegen?

‘Ik zou een vast jaarplan maken waarin schrijfvaardigheid expliciet is opgenomen en gekoppeld wordt aan thema’s.’

In hoeverre is er ruimte voor docenten om aanpassingen te maken in het lesprogramma?

‘Er is veel ruimte, maar dat zorgt er ook voor dat niet elke leerkracht evenveel aandacht besteedt aan schrijfvaardigheid.’

Hoeveel verantwoordelijkheid draagt de school en hoeveel de ouders (in procenten)?

‘Ik vind dat het leren schrijven vooral de verantwoordelijkheid van de school is. Het ontwikkelen van taal en leesplezier ligt voor een groot deel bij de ouders.’

Welke ontwikkeling zie je de laatste jaren in de schrijfvaardigheid van kinderen?

‘Ik zie dat de schrijfvaardigheid achteruitgaat. Kinderen schrijven slechtere zinnen, hebben minder woordenschat en lezen minder.’

Wat zou er volgens jou structureel anders moeten zijn om schrijfonderwijs te verbeteren?

‘Er moet meer aandacht komen voor lezen, minder schermtijd en een duidelijke, structurele aanpak voor schrijfonderwijs.’

Toetsing

Hoe wordt schrijfvaardigheid getoetst op jouw school?

‘Schrijfvaardigheid wordt bij ons niet structureel of apart getoetst.’

Is dit een juiste manier? Zo nee, hoe dan wel?

‘Nee, ik denk dat schrijfvaardigheid beter en gericht gevolgd zou moeten worden.’

Digitalisering

Vinden kinderen schrijven belangrijk (denkend aan de komst van mobieltjes en tablets)?

‘Veel kinderen vinden schrijven niet belangrijk, vooral omdat ze het moeilijk vinden.’

Zien jullie digitalisering als voor- of nadeel voor schrijfvaardigheid?

‘Ik zie digitalisering vooral als een nadeel. Kinderen lezen minder, schrijven minder en gaan slordiger om met taal.’

Kansenongelijkheid

Wat wordt er gedaan als kinderen achterlopen op het gebied van schrijfvaardigheid?

‘Kinderen krijgen extra ondersteuning en oefenmogelijkheden, bijvoorbeeld via programma’s op school of in de bibliotheek.’

Hoe sluit je schrijfoefeningen aan bij verschillende ontwikkelingsniveaus in de klas?

‘Ik probeer te differentiëren, maar dat is bij schrijfvaardigheid lastiger dan bij spelling.’

In spelen ouders & thuissituatie een rol in de schrijfvaardigheid van kinderen (vragen naar sociaaleconomische invloed)?

‘De thuissituatie speelt een enorme rol. Kinderen die thuis weinig lezen en weinig taal horen, hebben een grote achterstand.’

Hoe ga je om met kinderen die thuis niet de middelen of omgeving hebben om aan hun schrijfvaardigheid te werken?

‘Ik wijs ouders op de bibliotheek, gratis lidmaatschap voor kinderen en de mogelijkheid om daar computers en hulp te gebruiken.’

Symposium

We gaan natuurlijk hierover een symposium organiseren, zijn er dingen die we moeten meenemen of bespreken dan?

‘Ik vind dat jullie moeten ingaan op het belang van woordenschat, lezen als basis voor schrijven, minder schermgebruik, een duidelijke leerlijn voor schrijfvaardigheid en de rol van ouders in taalontwikkeling.’

Diepte-interview – Daphne Doreen

Introductie

Kan je jezelf kort introduceren (naam, leeftijd)?

‘Ik ben Daphne en ik ben 53 jaar.’

Hoe lang werk je al op deze school?

‘Ik werk inmiddels zo’n 18 à 20 jaar op de Jenaplanschool.’

Wat is jouw rol binnen de school en aan welke groepen geef je les?

‘Ik geef les in de middenbouw, dus aan groep 3, 4 en 5. Alle vakken geef ik aan mijn eigen stamgroep; we hebben geen aparte vakleerkrachten meer zoals vroeger.’

Welke onderwijsvorm hanteert jullie school?

‘Wij zijn een openbare Jenaplanschool. Het verschil met regulier onderwijs zit niet in het openbaar zijn, maar in de manier waarop we het onderwijs vormgeven.’

Schrijfvaardigheid in de klas

Wat versta je onder schrijfvaardigheid en hoe wordt dat bij jullie aangeboden?

‘Als we het hebben over schrijfvaardigheid, bedoel ik vooral het schrijven van teksten en verhalen. Wij werken veel met teksten, of in ieder geval: dat is wat we willen. Kinderen krijgen ongeveer één keer in de twee weken een tekstopdracht. Dat is soms een vrije tekst, maar meestal een gerichte opdracht.’

Kan je een voorbeeld geven van zo’n opdracht?

‘Bijvoorbeeld rond Sinterklaas werkten we met rijmschema’s: wat is een gedicht, voor wie schrijf je het en hoe ziet het eruit. De opdracht is dan inhoudelijk gestuurd.’

Zie je verschil tussen vrije en gerichte schrijfopdrachten?

‘Ja, absoluut. Bij vrije opdrachten worden de verschillen veel groter. Kinderen die schrijven leuk vinden, schrijven met gemak tien bladzijden, terwijl anderen nauwelijks een halve bladzijde schrijven.’

Merk je verschil bij kinderen met dyslexie tussen vrije of gerichte opdrachten?

‘Nee, daar merk ik eigenlijk geen verschil in.’

Hoeveel tijd per week besteden jullie aan schrijfvaardigheid?

‘Dat vind ik lastig te zeggen, omdat schrijfvaardigheid overal in zit. Zelfs als we een taalspelletje doen, zijn we al met schrijfvaardigheid bezig. Als het gaat om expliciete instructie: aan het begin van de week leg ik de tekstopdracht uit. Dat kost ongeveer tien tot vijftien minuten.’

Wordt er evenveel tijd besteed aan schrijven als aan lezen?

‘Nee. Vooral in groep 3 gaat er veel meer tijd naar lezen dan naar schrijven.’

Vind je dat er genoeg tijd wordt besteed aan schrijfvaardigheid?

‘Nee, ik zou er veel meer tijd aan willen besteden. De afgelopen twee à drie jaar schrik ik echt van de kwaliteit van de teksten die kinderen schrijven.’

Niveau en beleving van leerlingen

Waar denk je dat de achteruitgang in schrijfvaardigheid door komt?

‘Ik vermoed dat kinderen minder lezen en daardoor een minder rijke taal hebben. Ook is er

minder fantasieontwikkeling. Kinderen vervelen zich nauwelijks nog, terwijl verveling juist belangrijk is voor creativiteit.'

Wat helpt kinderen om gemotiveerd te raken om te schrijven?

'Wat echt helpt, is eigenaarschap. Dat kinderen zelf mogen kiezen en eigenaar zijn van hun project. Dat past bij onze school. Eigen projecten blijven kinderen zich later herinneren, zelfs op de universiteit.'

Beleid en organisatie

Hoe verhoudt dit zich tot het huidige onderwijsbeleid?

'Er ligt nu heel veel nadruk op toetsen, cijfers en meetbare resultaten. Dat kost veel tijd en gaat ten koste van ruimte voor verbeelding en creatieve processen.

Beleid en overheid'

Wat mist er in het onderwijs om schrijfvaardigheid te bevorderen?

'Er zou veel meer ingezet moeten worden op het scholen van leerkrachten. Niet alleen op schrijfvaardigheid, maar op hoe je iets in kinderen naar boven haalt en in beweging zet.'

Moet die verandering vanuit de pabo komen?

'Nee, vooral vanuit de overheid. We moeten zoveel toetsen, rapportages en verantwoording laten zien dat er nauwelijks ruimte overblijft voor onderwijs dat echt werkt.'

Wie bepaalt de lesindeling bij jullie op school?

'Er zijn landelijke standaarden voor het aantal uren rekenen, spelling en lezen. Wanneer ik die uren geef, mag ik zelf bepalen, maar de inspectie controleert of we ze halen.'

In hoeverre is er ruimte om het lesprogramma aan te passen?

'Heel weinig. Met vijf uur rekenen, vier uur spelling en twee uur lezen per week blijft er nauwelijks ruimte over.'

Wat zou je zelf willen veranderen in het schrijfonderwijs?

'Ik zou wereldoriëntatie weer echt het hart van het onderwijs willen maken, met lezen, schrijven, rijke teksten en ontdekkingen daaromheen. Schrijfcursussen zouden ondersteunend moeten zijn aan wat kinderen zelf willen maken, niet het uitgangspunt.'

Meer focus op proces dan op product?

'Ja, absoluut. Minder droog onderwijs en meer vertrekken vanuit de motivatie van het kind.'

Digitalisering

Speelt schermgebruik hierin een rol?

'Ja, absoluut. Beeldschermen geven alleen input, geen output. Kinderen hoeven niets zelf te bedenken. Hun eigen creativiteit en verbeelding staan stil. Vroeger namen kinderen thuis verhaaltjes mee naar school, dat zie je nu bijna nooit meer.'

Kansenongelijkheid

Hoe kijk je naar de rol van ouders in schrijfvaardigheid?

'Ik vind schrijfvaardigheid de verantwoordelijkheid van het onderwijs. Ouders hebben een pedagogische rol: kinderen meenemen in de wereld en laten ontdekken, maar dat hoeft niet per se schrijvend.'

Welke rol speelt de thuissituatie in het niveau van kinderen?

‘Ik denk niet dat ouders minder oefenen; ik denk dat ouders überhaupt niet oefenen. Er is minder tijd voor gesprek, minder tijd voor voorlezen en minder ruimte voor verbeelding.’

Merk je verschillen door sociaaleconomische achtergrond?

‘Op onze school eigenlijk niet. De Jenaplanschool heeft een vrij homogene, bevoorrechte populatie, dus daar kan ik weinig over zeggen.’

Wat doen jullie als kinderen achterlopen in schrijfvaardigheid?

‘We hebben daar geen vaste afspraken over. Wat ik doe, is de stamgroep inzetten. Kinderen leren van elkaar. Oudere kinderen helpen jongere kinderen.’

Hoe differentieer je in schrijfoefeningen?

‘Door verschillende eisen te stellen: jongere kinderen schrijven bijvoorbeeld losse woorden, middelsten één bladzijde en oudsten twee. Zo sluit het aan bij hun niveau.’

Symposium

Wat moeten we zeker meenemen in het symposium?

‘Rijke teksten zijn onlosmakelijk verbonden met schrijfvaardigheid. Je kunt geen schrijfopdrachten geven zonder dat kinderen goede teksten lezen. Lezen en schrijven moeten hand in hand gaan.’

Heb je een bredere wens voor het onderwijs?

‘Ik hoop dat we weer gaan uitgaan van de kwaliteiten van kinderen, in plaats van iedereen langs één meetlat te leggen. Dat we kijken naar wat kinderen al kunnen en waar ze zin in hebben, en vandaaruit verder bouwen.’

Bijlage 6: Resultaten enquête vragen kinderen

Ben je een jongen of een meisje?	Vind je schrijven leuk?	Is schrijven makkelijk voor jou?	Wat vind je soms lastig bij schrijven?
Meisje	Een beetje	Ja	Niets
Jongen	Een beetje	Ja	Niets
Meisje	Ja	Ja	Mooie letters maken
Meisje	Ja	Nee	Mooie letters maken
Meisje	Ja	Ja	Spelling
Meisje	Een beetje	Soms	Spelling
Meisje	Een beetje	Ja	Spelling
Meisje	Een beetje	Ja	Mooie letters maken
Jongen	Een beetje	Soms	Weten wat ik wil schrijven
Jongen	Ja	Soms	Weten wat ik wil schrijven
Meisje	Een beetje	Soms	Spelling
Jongen	Ja	Ja	Mooie letters maken
Meisje	Een beetje	Ja	Mooie letters maken
Jongen	Een beetje	Soms	Weten wat ik wil schrijven
Jongen	Nee	Ja	Niets
Meisje	Nee	Ja	Mooie letters maken
Jongen	Ja	Ja	Mooie letters maken
Meisje	Ja	Soms	Weten wat ik wil schrijven
Jongen	Nee	Soms	Mooie letters maken
Jongen	Een beetje	Soms	Niets
Meisje	Ja	Ja	Mooie letters maken
Meisje	Een beetje	Ja	Spelling
Jongen	Een beetje	Ja	Spelling
Jongen	Ja	Ja	Spelling
Meisje	Nee	Nee	Mooie letters maken
Jongen	Nee	Nee	Mooie letters maken
Meisje	Ja	Ja	Spelling

Wat schrijf je het liefst?	Helpt de juf of meester je met schrijven?	Schrijf je ook thuis wel eens?	Leeftijd
"Dankjewel voor de leren"	Nee	Ja	7
"Naamen"	Nee	Nee	7
"Mama love papa love Anna love"	Soms	Ja	6
"Enteekeninvormama" (een teker)	Ja	Ja	6
"Buiwnooomytotntte" (brief aan)	Geen antwoord	Ja	6
"Aan mijn vriendin"	Soms	Ja	6
"Een brief naroma" (een brief naa)	Soms	Nee	7
"En botschappen lijsje schrijven" (e)	Nee	Soms	7
"Tekenen met mijn zus"	Soms	Nee	7
"Een brub boor mijtante" (een bri)	Nee	Ja	6
"uneriev voormy ama" (een brief)	Soms	Nee	6
Geen antwoord	Soms	Ja	6
"Babby Iron mama papa"	Ja	Ja	6
"Ik liev raa mij mama"	Soms	Ja	6
"Een rijm ferhaal" (een rijmverha)	Nee	Soms	7
"Oma is lief"	Ja	Ja	9
"Oma is"	Ja	Ja	6
"Mij bff is mama ik vint mijn mam"	Soms	Ja	7
Geen antwoord	Ja	Nee	7
"Vij"	Ja	Soms	6
"Bot sgapen lijst" (boodschappen)	Soms	Ja	6
"Spele speelen" (spellen spelen?)	Ja	Soms	7
 "Verhalen"	Soms	Nee	6
Geen antwoord	Ja	Ja	8
"In mijn letters"	Ja	Nee	8
"Een strip die ik dan mag voorleze"	Soms	Soms	9
		Ja	9

Bijlage 7: Persona's Leerkrachten

MARK JANSEN

” Als je schrijven niet serieus neemt, gaan kinderen dat ook niet doen.

INFORMATIE

Geslacht: Man
Leeftijd: 46 jaar
Functie: Groepsleerkracht
School: Jenaplein (Zwolle)
Soort onderwijs: Jenaplanonderwijs
Klassen: Groep 6, 7 en 8

BIOGRAFIE

Mark staat al jaren voor de klas in de bovenbouw en merkt dat de schrijfvaardigheid van leerlingen steeds verder achteruitgaat. Kinderen schrijven minder vaak, slordiger en met minder aandacht voor kwaliteit dan vroeger. Volgens Mark komt dit mede doordat een groot deel van het taalonderwijs tegenwoordig digitaal wordt aangeboden. Dit gaat ten koste van concentratie en creativiteit. Hoewel hij de voordelen van digitalisering ziet, vindt hij dat schermen te dominant zijn geworden. Schrijven gebeurt vooral functioneel of digitaal en nauwelijks als vaardigheid op zichzelf. Hij wil hier meer aandacht voor, maar loopt tegen tijdgebrek aan.

DRIJFVEREN

Mark vindt schrijven essentieel voor denken, leren en informatie verwerven. Hij wil dat leerlingen helder kunnen formuleren en trots zijn op hun teksten. Hij gelooft dat schrijven alleen verbetert als het serieus genomen wordt, met duidelijke verwachtingen en voldoende oefentijd.

DOELEN

- Schrijfvaardigheid weer een vast onderdeel van het onderwijs
- Minder afhankelijkheid van digitale verwerking
- Meer focus op kwaliteit en leesbaarheid
- Duidelijke en samenhangende leerlijn binnen het schrijfonderwijs

PIJNPUNTEN

- Schrijven heeft een lage status omdat het weinig wordt getoetst
- Overbelasting door extra vakken en verplichtingen
- Te veel schermtijd ten koste van schrijven met pen
- Weinig tijd voor individuele begeleiding

SANNE DE VRIES

” Als de basis motorisch en talig niet goed zit, blijf je dat later overal terugzien.

INFORMATIE

Geslacht: Vrouw
Leeftijd: 25 jaar
Functie: Groepsleerkracht
School: OBS Atelier (Diemen-Zuid)
Soort onderwijs: Openbaar basisonderwijs
Klassen: Groep 1/2 en 3

BIOGRAFIE

Sanne werkt in de onderbouw en richt zich op het aanleren van de basis van schrijfvaardigheid. Voor haar draait schrijven niet alleen om letters, maar ook om motoriek, taalgevoel, aandacht en plezier. Ze ziet grote niveauverschillen tussen leerlingen, vaak door thuissituatie en NT2-achtergrond. Ze probeert het niveauverschil te verkleinen met extra begeleiding. Naast traditionele oefeningen gebruikt ze digitale hulpmiddelen om kinderen met achterstanden te ondersteunen. Deze ziet zij niet als vervanging van schrijven, maar als middel om leerlingen mee te laten doen en vertrouwen te geven.

DRIJFVEREN

Sanne wilt dat kinderen met vertrouwen leren schrijven, ieder op hun eigen niveau. Ze gelooft sterk in een stevige basis. Daarnaast haalt ze motivatie uit zichtbare groei bij leerlingen, vooral wanneer kinderen met een achterstand toch stappen zetten. Ze voelt een sterke verantwoordelijkheid om ongelijkheid vroegtijdig te verkleinen.

DOELEN

- Kinderen motorisch en talig goed voorbereiden op groep 3
- Schrijven leuk en toegankelijk maken voor alle leerlingen
- Digitale hulpmiddelen inzetten om achterstanden te verkleinen
- Ouders bewust maken van het belang van taal en oefenen thuis

PIJNPUNTEN

- Grote invloed van thuissituatie die zij niet kan compenseren
- Beperkte tijd voor individuele begeleiding
- Spanningsveld tussen spelend leren en prestatiedruk
- Onvoldoende structurele ondersteuning voor NT2-leerlingen

Ouders

SAMIRA BOUYAHYA

” Ik wil mijn kinderen een sterke basis meegeven in taal en oefen daarvoor regelmatig met ze.

INFORMATIE

Geslacht: Vrouw
Leeftijd: 35 jaar
Leeftijd kinderen: 4, 6 en 10 jaar
Groep: 1, 3 en 7
Soort onderwijs kinderen: Openbaar
Thuisstaat: Meertalig: Arabisch en Nederlands

BIOGRAFIE

Samira is een 35-jarige moeder van drie schoolgaande kinderen. Ze is actief betrokken bij de ontwikkeling van haar kinderen en besteedt thuis veel aandacht aan schrijfvaardigheid door creatief bezig te zijn en regelmatig te oefenen. Ze vindt het belangrijk dat haar kinderen zich goed kunnen uitdrukken, in zowel het Arabisch als het Nederlands. Ze beoordeelt de schrijfvaardigheid van haar kinderen met een gemiddelde van een 7, de jongste is nog erg jong en schrijft nog niet zelfstandig.

DRIJFVEREN

Samira wordt gedreven door de wens om haar kinderen goed te laten presteren op school, zodat ze later een goede toekomst hebben. Ze oefent een paar uur per week met haar kinderen hun schrijfvaardigheid, op papier. Dit doet ze omdat ze de verantwoordelijkheid voelt om hun kinderen een goede basis mee te geven. En het werkt: haar kinderen vinden schrijven erg leuk.

DOELEN

- De schrijfvaardigheid van haar kinderen verbeteren en ondersteunen waar nodig
- Haar kinderen zelfverzekerd maken in het gebruik van taal
- Onderwijs is iets wat samen met school gebeurt, met een goede communicatie

PIJNPUNTEN

- Weinig aansluiting tussen thuis en school, niet echt verbonden
- Op school wordt er tijd besteed aan schrijfvaardigheid, maar zeker niet genoeg
- Onduidelijk over wat en hoeveel school van ouders verwacht

MARIEKE VAN ZUILEN

” Ik vertrouw erop dat de school mijn kind alles leert wat hij nodig heeft om een goede start te hebben in de maatschappij.

INFORMATIE

Geslacht: Vrouw
Leeftijd: 37 jaar
Leeftijd kinderen: 7 jaar
Groep: 4
Soort onderwijs kinderen: Katholiek
Thuisstaat: Nederlands

BIOGRAFIE

Marieke is een 37-jarige moeder die schrijven erg belangrijk vindt, maar dit is wel iets wat op school aangeleerd moet worden. Ze vertrouwt op de leerkracht en het lesmateriaal, en gaat ervan uit dat haar kind het 'vanzelf leert' zolang de basis goed zit. Thuis is ze dus ook niet bewust bezig met het oefenen van de schrijfvaardigheid van haar kind, maar beoordeelt deze wel met een 8.

DRIJFVEREN

Marieke wilt dat haar kind een goede taalbasis heeft en dat het op school goed gaat. Ze vindt zich vaardig genoeg om te helpen als haar kind dat nodig heeft, doordat ze zelf een goede schrijfvaardigheid heeft. Ze voelt zich betrokken bij de school. Ook hecht ze waarde aan duidelijk onderwijs en verwacht dat school hierin de hoofdrol speelt.

DOELEN

- Haar kind moet goed meekomen op school
- Haar kind een paar uur per week ondersteunen zonder de rol van docent op zich te nemen. Ze is vaardig genoeg maar die rol ligt bij de school

PIJNPUNTEN

- Toen ze hoorde dat er maar 60 minuten per week aan schrijfvaardigheid wordt besteed, schrok ze, doordat ze vertrouwen heeft in de school
- Haar kind vindt schrijven niet bepaald leuk, die beoordeelt het met een 5

Kinderen

LIAM VAN DIJK

” Schrijven is oké, maar voetballen is leuker.

INFORMATIE

Geslacht: Jongen
Leeftijd: 6 jaar
Groep: 3
School: De Regenboog Tochtwaard
Woonplaats: Alkmaar

BIOGRAFIE

Liam is 6 jaar en zit in groep 3. Hij vindt schrijven prima, maar voetballen en spelen zijn leuker. Als de opdracht kort en duidelijk is, doet hij mee en laat hij zien wat hij kan. Thuis schrijft hij bijna nooit, alleen op school.

GEDRAG & HOUDING

- Liam vindt schrijven niet vervelend, maar ook niet super leuk
- In de klas lukt schrijven meestal goed, mits het duidelijk is wat hij moet doen
- Thuis kiest hij eerder voor spelen dan voor schrijven, tenzij het een korte of leuke opdracht is

BEHOEFTE

- Duidelijke, korte schrijfpdrachten
- Afwisseling, het schrijven combineren met tekenen en bewegen
- Positieve feedback op onzet, niet alleen op netheid

UITDAGINGEN

- Motivatie vasthouden
- Hij haakt snel af bij langere schrijfpdrachten

SOPHIE BOSMAN

” Ik wil het graag goed doen.

INFORMATIE

Geslacht: Meisje
Leeftijd: 7 jaar
Groep: 3
School: De Regenboog Tochtwaard
Woonplaats: Alkmaar

BIOGRAFIE

Sophie is 7 jaar en zit in groep 3. Ze schrijft graag en oefent ook thuis, omdat ze mooie letters en verhaaltjes leuk vindt. Ze wil het graag goed doen en geniet vooral van creatieve schrijfpdrachten.

GEDRAG & HOUDING

- Sophie schrijft graag en oefent ook thuis
- Ze let op hoe haar letters eruit zien en wil het graag 'goed' doen
- Ze geniet van creatieve schrijfpdrachten, zoals verhaaltjes of mooie woorden

BEHOEFTE

- Complimenten die niet alleen gaan over de inhoud maar ook over de vorm
- Ruimte voor eigen ideeën
- Meer uitdaging door langere teksten of creativiteit

UITDAGINGEN

- Kan onzeker worden als iets niet in één keer goed lukt
- Soms focust ze te veel op perfectie

Bijlage 8: Draaiboek

Draaiboek symposium: GEEN GYM MAAR DICTEE

Naam:	GEEN GYM MAAR DICTEE
Locatie:	Bibliotheek Neude Utrecht – Huis van Actief Burgerschap
Datum:	21 januari 2026
Tijdstip inloop:	19:00
Start:	19:30
Einde:	21:00 (start borrel)

Naam	Rol
Jasper van Dijk	Moderator
Vera van Huijstee	Redacteur/ journalist aan tafel
Ilias Eldawoudy	Redacteur/ journalist aan tafel
Sam Brinkman	Redacteur/ journalist aan tafel
Sterre Petter	Redacteur/ maker sfeerreportage
Bente Schonewille	Redacteur/ maker sfeerreportage
Amanda Algra	Regie/ houdt tijden bij
OPPEREXPERT 1	Maartje Vermeulen – Raadslid onderwijs commissie
OPPEREXPERT 2	Wineke van Muiswinkel – Projectleider Geheime Schrijfschool in Overvecht
OPPEREXPERT 3	Els Stronks – Letterkundige

Tijd:	Duur	Gebeurtenis:	Betrokkenen:	Nodig/Stelling:
19:00 – 19:25	25min	Gasten ontvangen, naamplaatjes geven, interviews voor sfeerreportage	Sam, Vera & Ilias ontvangen de gasten Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage +al een aantal interviews houden met experts	• Naamplaatjes • Pennen op tafel • Hulpwoorden op tafel • Groene en rode bordjes op tafel • Groene en rode bordjes in publiek
19:25 – 19:30	5 min	Breng gasten naar de juiste plek	Amanda begeleidt de gasten naar de juiste tafels, geeft iedereen de juiste naamplaatjes Sterre & Bente maken beeldmateriaal	
19:30 – 19:34	4 min	Iedereen welkom heten, openingspraatje Jasper	Jasper van Dijk heet iedereen welkom, houdt openingspraatje • Planning avond • Rol van tafels en experts • Experts voorstellen (Maartje Vermeulen, Els Stronks en Wineke van Muiswinkel) • Introductie explainer	

			Vera, Sam & Ilias zitten aan de juiste tafels met de juiste mensen Sterre & Bente maken beeldmateriaal	
19:34 – 19:36	2 min	Explainer video wordt getoond met uitleg onderwerp	Amanda start video EW: Volgens recent onderzoek LW: Juist een belemmering	Scherf
19:36 – 19:39	3 min	Experts worden voorgesteld naar aanleiding van de explainer (wat weten ze van bepaalde onderdelen van de video?)	Jasper van Dijk stelt experts voor met expertise Els geeft inleiding over de historie van schrijfvaardigheid, was het vroeger wel beter dan? Sterre & Bente maken beeldmateriaal	
19:39 – 19:41	2 min	Filmpje van de kinderen	EW: 'Vind jij schrijven ook zo leuk?' LW: 'Hopelijk later dat als ik groot ben ik ook veel ga schrijven'	Scherf
19:41 – 19:43	2 min	Eerste stelling wordt meteen daarna voorgelegd door moderator en wederom per tafel onderling besproken	Jasper van Dijk geeft uitleg: "Iedereen heeft een rood/groen bordje gekregen en kan daarmee stemmen op de stellingen. Daarna wordt de stelling aan tafel besproken/delen experts informatie voor 8 minuten en de informatie daarvan koppelen de journalisten aan tafel aan mij en het desbetreffende panellid" Vera, Sam, & Ilias checken of iedereen de stelling en de regels/doel begrijpt Sterre & Bente maken beeldmateriaal	Scherf. Stelling: <u>'GEEN GYM MAAR DICTEE: Schrijfvaardigheid moet absolute prioriteit krijgen in het basisonderwijs'</u>
19:43 – 19:51	8min	Eerste stelling wordt per tafel onderling besproken	Panelleden lopen rond Vera, Sam, & Ilias leiden de discussie en zorgen dat iedereen aan bod komt. Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	
19:51 – 19:58	7 min	Eerste stelling wordt plenair besproken	Jasper van Dijk leidt de discussie, Vera, Sam & Ilias laten globaal weten wat er aan hun tafels besproken is en laten indien nodig ook mensen aan het woord van hun tafels Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	

19:58-20:00	2 min	Innovatie schrijfoopdracht Uitleggen	Jasper legt de opdracht kort uit: “We gaan een dictee maken, pak snel een pen en papier erbij..”	Benodigdheden schrijfoopdracht
20:00-20:11	11 minuten	Innovatie schrijfoopdracht Uitvoeren	Iedereen in de zaal voltooid de schrijfoopdracht Jasper na voltooiing: “De stress die sommigen nu voelen is vergelijkbaar met kinderen die niet het nodige 1F niveau hebben.” *1F zin, die draagt Jasper voor. “De thema’s die in de dicteezinnen voorkomen, zijn onderwerpen/taken die onmogelijk zijn voor mensen die het 1F niveau niet bezitten” “Dictee is een traditionele manier van toetsen, zijn er creatievere manieren om dit aan te pakken, Wineke?”	Benodigdheden schrijfoopdracht
20:11 – 20:19	8 min	Tweede stelling wordt per tafel onderling besproken	Jasper: “Naar aanleiding van het dictee, de tweede stelling: <u>‘Traditioneel schrijfonderwijs verkleint kansenongelijkheid’</u>” Panelleden lopen rond Vera, Sam & Ilias leiden de discussie en zorgen dat iedereen aan bod komt. Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	Schermb Stelling: <u>‘Traditioneel schrijfonderwijs verkleint kansenongelijkheid’</u>
20:19 – 20:26	7 min	Tweede stelling wordt plenair besproken	Jasper van Dijk leidt de discussie, Vera, Sam & Ilias laten globaal weten wat er aan hun tafels besproken is en laten indien nodig ook mensen aan het woord van hun tafels Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	
20:26 – 20:31	5 min	Stelling wordt teruggekoppeld naar de experts – wat vinden zij?	Jasper van Dijk koppelt terug naar de opperexperts: geven antwoord	

20:31 – 20:33	2 min	Reportage wordt getoond over digitalisering in het onderwijs	Amanda start video EW: 'We vroegen ons af of kunstmatige intelligentie eigenlijk wel echt slim is?' LW: 'Dus daarom is het heel goed belangrijk dat jullie altijd zelf heel goed blijven nadenken'	Scherf
20:33 – 20:41	8 min	Derde stelling wordt meteen daarna voorgelegd door moderator en wederom per tafel onderling besproken	“Naar aanleiding van de reportage die jullie net zagen over digitalisering in het onderwijs, de laatste stelling: <u>'Schrijfvaardigheid is niet meer van deze tijd, Al neemt alles over'</u> ” Panelleden lopen rond Vera, Sam & Ilias leiden de discussie en zorgen dat iedereen aan bod komt. Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	Scherf Stelling: <u>'Schrijfvaardigheid is niet meer van deze tijd, Al neemt alles over'</u>
20:41 – 20:48	7 min	Derde stelling wordt plenair besproken	Jasper van Dijk leidt de discussie, Vera, Sam & Ilias laten globaal weten wat er aan hun tafels besproken is en laten indien nodig ook mensen aan het woord van hun tafels Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	
20:48 – 20:53	5 min	Stelling wordt teruggekoppeld naar de experts – wat vinden zij?	Jasper van Dijk koppelt terug naar de opperexperts: geven antwoord	
20:53 – 21:00	7 min	Afsluiting avond	Jasper van Dijk vat de avond en de bevinden samen, vraagt publiek nog wat vragen en sluit af – bedankt de aanwezigheden Vraagt aan deelnemers of ze het online evaluatieformulier willen invullen. Vera, Sam & Ilias bedanken de mensen aan hun tafels en begeleiden ze naar de borrel Sterre & Bente maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage	
21:00	-	Start borrel	Sterre & Bente interviewen experts en genodigden en maken beeldmateriaal voor de sfeerreportage. Amanda zet muziek aan voor de borrel.	

Bijlage 9: Script explainer

Draaiboek Explainer – Schrijfvaardigheid & Kansenongelijkheid in het Basisonderwijs

Totaal: 1 minuut 30

Tekst/ Inhoud	Beeld	Duur
Scene 1 - Intro: waarom schrijven van belang is Presentatie: "Volgens recent onderzoek van de onderwijsinspectie verlaat 25 procent van de leerlingen de basisschool zonder het basisonderwijsniveau schrijfvaardigheid, terwijl goed kunnen schrijven van belang is om mee te kunnen doen op school én later in de maatschappij. Hoe kan dit? En welke gevolgen heeft dat voor gelijke kansen?"	Presentatie Beeld Pop-up tekst 1 op de 4 (zoveel kinderen in de klas) SWIPE	22 sec 2 sec
Scene 2 - Uitleg wat schrijfvaardigheid is Presentatie: "In het basisonderwijs betekent schrijfvaardigheid veel meer dan zonder fouten schrijven. Maar wat is het dan wel? Leonie Wulftange: <i>"Om goed te kunnen schrijven heb je technische aspecten nodig, dus je moet de pen goed kunnen vasthouden. Echt het handschrift goed hebben geoefend. Maar ook goed kunnen spellen. Dat zijn meer de basis/technische zaken. maar je moet ook vooral nadenken over wat je gaat schrijven. je</i>	Presentatie Beeld Interview beeld Pop-up van pen, pop-up van d-t, pop-up van nadenken, pop-up van plannen/agenda Allemaal op een los scherm	7 sec 23 sec

<i>moet kennis hebben over het onderwerp, je moet kunnen plannen, je moet de structuur aanbrengen. er komt best veel kijken bij het schrijven en dat maakt het ook best een complexe vaardigheid."</i>		
Scene 3 - Hoe wordt er nu lesgegeven in schrijven? Presentatie: "Dus schrijven is veel meer dan alleen spelling en grammatica. Ook is uit het rapport van de Onderwijsinspectie gebleken dat er maar weinig tijd wordt besteed aan schrijfflessen in de week in het basisonderwijs, gemiddeld 62 minuten. Hierdoor hebben leerlingen minder kans om het volledige schrijfproces te oefenen, waardoor meer leerlingen het gewenste niveau niet halen."	Presentatie Beeld Pop-up van een klok die tikt	26 sec
Scene 4: Hoe hangt schrijfvaardigheid samen met kansenongelijkheid? Presentatie: "Schrijven is complex: het vraagt taal, planning, werkgeheugen en denkstrategieën. Het Nederlands Jeugdinstituut ziet dat leerlingen met minder sociale en financiële middelen vaker achterstanden oplopen in schrijven. Schrijfproblemen versterken ongelijkheid waardoor dagelijkse taken lastig worden." Leonie Wulftange: Vertellen wat het gevolg is van slechte schrijfvaardigheid 27 sec "Als je niet het fundamentele niveau bereikt van het schrijven dan kan je ook niet volwaardig	Presentatie Beeld Interview beeld	18 sec 36 sec

<i>deelnemen aan de samenleving. Dan heb je niet dezelfde kansen als leerlingen die dat niveau wel hebben bereikt. Als je dan bijvoorbeeld thuis er ook minder in wordt gestimuleerd of er wordt minder geoefend met schrijven dan moet het onderwijs dat gelijk maken en die kansen wel bieden. Als dat niet gebeurt dan houdt je kansenongelijkheid in stand."</i>		
Scene 5 - Wat werkt? Presentatie: "Maar wat werkt wél? Volgens Taalunie zijn lezen, luisteren, schrijven en spreken onmisbaar voor de taalvaardigheid. Ze hangen sterk met elkaar samen en ontwikkelen zich het best als ze samen worden geoefend.	Presentatie Beeld Pop-up van iets met proces, pop-up met verandering, pop-up van feedback, pop-up van boek	16 sec
Scene 6 - Slot "Door vanaf jonge leeftijd bewust te investeren in het schrijfproces, helpen we leerlingen niet alleen betere teksten te maken, maar ook een sterkere stem in de maatschappij te ontwikkelen, maar hoe pak je dit aan? Wie draagt de verantwoordelijkheid, de ouders of de school? En is AI een hulpmiddel of juist een belemmering?	Presentatie Beeld	25 sec
		Totaal: bijna 3 min

Beeld: Introbeeld

Scene 1 - Intro: waarom schrijven van belang is
13 sec

Presentatie: "1 op de 4 leerlingen verlaat de basisschool zonder het fundamentele niveau schrijfvaardigheid, terwijl goed kunnen schrijven cruciaal is om mee te kunnen doen op school én later in de maatschappij. Hoe kan dit? En welke gevolgen heeft dat voor gelijke kansen?"

Beeld: Pop-up tekst 1 op de 4

Scene 2 - Uitleg wat schrijfvaardigheid is

29 sec

Presentatie: "In het basisonderwijs betekent schrijfvaardigheid veel meer dan zonder fouten schrijven. Maar wat is het dan wel?"

Leonie Wulftange: Uitleg over wat schrijfvaardigheid is...

23 sec

"Om goed te kunnen schrijven heb je technische aspecten nodig, dus je moet de pen goed kunnen vasthouden. Echt het handschrift goed hebben geoefend. Maar ook goed kunnen spellen. Dat zijn meer de basis/technische zaken. maar je moet ook vooral nadenken over wat je gaat schrijven. je moet kennis hebben over het onderwerp, je moet kunnen plannen, je moet de structuur aanbrengen. er komt best veel kijken bij het schrijven en dat maakt het ook best een complexe vaardigheid."

Beeld: Pop-up van pen, pop-up van d-t, pop-up van nadenken, pop-up van plannen/agenda
Allemaal op een los scherm

Scene 3 - Hoe wordt er nu lesgegeven in schrijven?

13 sec

Presentatie: "Dus schrijven is veel meer dan alleen spelling en grammatica. Doordat er maar weinig tijd wordt besteed aan schrijflessen in de week in het basisonderwijs hebben leerlingen minder kans om het volledige schrijfproces te oefenen, waardoor meer leerlingen het gewenste niveau niet halen."

Beeld: Pop-up van een klok die tikt

Scene 4: Hoe hangt schrijfvaardigheid samen met kansenongelijkheid?

42 sec

Presentatie: "Schrijven is complex: het vraagt taal, planning, werkgeheugen en denkstrategieën. Leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond lopen vaker achterstanden op in

schrijven. Schrijfproblemen versterken ongelijkheid waardoor dagelijkse taken lastig worden.”

Leonie Wulftange: Vertellen wat het gevolg is van slechte schrijfvaardigheid

27 sec

“Als je niet het fundamentele niveau bereikt van het schrijven dan je ook niet volwaardig deelnemen aan de samenleving. dan heb je niet dezelfde kansen als leerlingen die dat niveau wel hebben bereikt. Als je dan bijvoorbeeld thuis er ook minder in wordt gestimuleerd of er wordt minder geoefend met schrijven dan moet het onderwijs dat gelijk maken en die kansen wel bieden. Als dat niet gebeurt dan houdt je kansenongelijkheid in stand.”

Scene 5 - Wat werkt?

18 sec

Presentatie: “Maar gelukkig weten we wat werkt. Door de nadruk te leggen op het schrijfproces wordt schrijfonderwijs echt effectief. Daarnaast spelen differentiatie in de schrijflessen en het geven van goede, gerichte feedback een belangrijke rol. Ook lezen draagt bij: wie veel leest, ontwikkelt vanzelf een sterkere schrijfvaardigheid.”

Beeld: Pop-up van iets met proces, pop-up met verandering, pop-up van feedback, pop-up van boek

Scene 6 - Slot

12 sec

“Goed schrijfonderwijs is geen bijzaak, maar een basisvoorwaarde voor gelijke kansen. Door bewust te investeren in het schrijfproces, geven we leerlingen niet alleen betere teksten, maar ook een sterkere stem in de maatschappij.”

Bijlage 10: Callsheet reportage digitaal geletterdheid

Callsheet & Draaiboek

Titel onderwerp:	Digitale geletterdheid en AI in de klas
Datum productie:	14 januari 2026
Redacteurs	Sam Brinkman en Sterre Petter
Soort productie	Video

Korte omschrijving verhaal

Digitale geletterdheid en AI maken een opmars in onze samenleving. Kinderen groeien ermee op en dus is het volgens Bas Hummel, leerkracht digitale geletterdheid, belangrijk dat kinderen van jongs af aan al leren om hier mee om te gaan. In deze reportage kijken we mee in de klas hoe dit werkt en wat dit betekent voor de schrijfvaardigheid van de kinderen. Neemt technologie het schrijfonderwijs over of ontstaan er juist nieuwe vormen van schrijfvaardigheid? De reportage vormt de inleiding op de stelling 'Schrijfvaardigheid is niet meer van deze tijd, AI neemt alles over' tijdens de avond van het symposium.

Verkennde research

Verkennde research – samenvatting

Op de Openbare Bredero Basisschool werkt een leerkracht, Bas Hummel, die fulltime gespecialiseerd is in digitale geletterdheid. Eén dag per week geeft hij les aan groep 3, daarnaast werkt hij met groepen 1 t/m 8 aan digitale vaardigheden zoals werken met robots, animaties en AI. Digitale geletterdheid wordt hierbij gezien als een brede basisvaardigheid die raakt aan schrijven, creativiteit en kritisch denken.

De leerkracht schreef samen met Barend Last een hoofdstuk over digitale geletterdheid en ontwikkelde een landelijke cursus AI in het basisonderwijs. Zijn werk geldt als voorbeeld voor scholen in heel Nederland. Gelijkheid en toegang tot digitale vaardigheden vormen een belangrijk uitgangspunt in zijn aanpak. Voor deelname aan de reportage zijn toestemmingsformulieren van ouders vereist.

Verkennde research – het laatste nieuws

Landelijk onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat slechts 73 % van de leerlingen aan het einde van groep 8 het fundamentele schrijfvaardigheidsniveau 1F haalt. Een groot deel van de kinderen beheerst dus geen goede schrijfvaardigheid, die later wel nodig is om mee te komen in de maatschappij.

Tegelijkertijd krijgt digitale geletterdheid steeds meer aandacht binnen het onderwijs: de Rijksoverheid en onderwijsorganisaties werken aan kerndoelen om digitale vaardigheden (zoals kritisch omgaan met informatie en basis AI-begrip) structureel in het curriculum te verwerken.

Verkennde research – betrokkenen en belangen

Geef hier weer welke partijen en personen betrokken zijn bij je onderwerp en wat hun standpunten zijn. Haal die informatie uit het laatste nieuws rondom je onderwerp en als het nodig is uit overige bronnen.

Onderwijsinspectie: Waarschuwt dat de schrijfvaardigheid onder druk staat: slechts 73 % van de leerlingen haalt niveau 1F in groep 8. Schrijven vraagt structurele prioriteit.

Bas Hummel: Ziet digitale geletterdheid en AI als middel om schrijfvaardigheid, creativiteit en kansengelijkheid te versterken, niet te vervangen.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Werkt aan nieuwe kerndoelen waarin digitale geletterdheid een vaste plek krijgt naast basisvaardigheden zoals taal.

Invalshoek

Vanuit de klas onderzoeken we hoe digitale geletterdheid en AI het schrijfonderwijs beïnvloeden. De reportage laat zien hoe technologie schrijven niet vervangt, maar verandert, en welke vragen dat oproept voor de toekomst van onderwijs.

Verdiepende research:

Welke bronnen zijn er te vinden over jouw onderwerp?

Bron 1

Inspectie van het Onderwijs. (2023). Einde (speciaal) basisonderwijs Peil.Schrijfvaardigheid Einde leerjaar 2 voortgezet onderwijs 2023-2024.

Soort bron: Foormeel, primaire bron

Samenvatting: Het rapport van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat de schrijfvaardigheid van leerlingen achteruitgaat. Slechts 73 % van de leerlingen behaalt aan het einde van groep 8 het fundamentele niveau 1F.

Relevantie: Zeer relevant, omdat dit onderzoek de directe aanleiding vormt voor het symposium en de maatschappelijke discussie over schrijfonderwijs.

Betrouwbaarheid: Betrouwbaar, omdat het onderzoek is uitgevoerd door de Inspectie van het Onderwijs

Bron 2

Bas Hummel, leerkracht digitale geletterdheid, Openbare Bredero Basisschool (Groningen)

Soort bron: Informeel, primaire bron

Samenvatting: Bas Hummel is leerkracht en onderwijsvernieuwer die fulltime werkt aan digitale geletterdheid in het basisonderwijs. Hij ontwikkelt lessen en materialen rond technologie en AI en laat zien hoe digitale geletterdheid samen kan gaan met schrijfvaardigheid, creativiteit en kansengelijkheid. Relevantie: Relevant, omdat hij in de reportage en het symposium de onderwijspraktijk vertegenwoordigt en concreet laat zien hoe schrijven en AI samenkomen in de klas. Betrouwbaarheid: Betrouwbaar, omdat hij werkt vanuit de onderwijspraktijk, landelijk wordt ingezet als voorbeeld en betrokken is bij publicaties en scholing rondom digitale geletterdheid en AI in het basisonderwijs.
Samenvatting: wat weet je nu meer over je onderwerp dan toen je begon? Wat neem je hiervan mee in je item?
Dat digitale geletterdheid steeds meer aandacht binnen het onderwijs: de Rijksoverheid en onderwijsorganisaties werken aan kerndoelen om digitale vaardigheden (zoals kritisch omgaan met informatie en basis AI-begrip) structureel in het curriculum te verwerken.

Productiefase

Bron 1 naam:	Bas Hummel
Functie:	Leerkracht digitale geletterdheid
Datum, tijd	23 november
Tel:	06 14 97 39 61
Adres:	Ina Boudierplantsoen 3
Plaats:	Groningen

Interviewopzet tijdens reportage
Interviewvragen Bas Hummel Q1: Kun je jezelf eerst even voorstellen met voor- en achternaam? En wat is jouw rol binnen de school? Q2: Wie krijgen bij jullie les in digitale geletterdheid? En wat leren kinderen hier concreet over digitale geletterdheid, schrijven en AI? Q3: Waarom is digitale geletterdheid op de basisschool volgens jou nu zo belangrijk? Veel mensen denken dat AI het schrijven overneemt. Wat zie jij gebeuren in jouw klas? Q4: Hoe kan digitale geletterdheid volgens jou bijdragen aan schrijfvaardigheid en taalontwikkeling? Q5: Je werkt met alle groepen en niveaus. Wat betekent digitale geletterdheid voor kansengelijkheid? Q6: Is wat hier in Groningen gebeurt een voorbeeld voor andere scholen, of staan we nog maar aan het begin? Interviewvragen kinderen Q1: Wat doe je vandaag in de les? Q2: Vind je deze les leuk? Q3: Schrijven jullie meestal op papier of op de computer? Q4: Wat vind je leuker: schrijven op papier of op de computer? Q5: Heb je vandaag iets nieuws geleerd? Wat dan?

Draaiboek reportage:

Scen e	Wat?	Wat hoor ik?	Wat zie ik?
	Geef aan wat hier komt: Voice-over, Beschrijving, Scene, Interview, soundbite, muziek, etc	Schrijf hier letterlijk de tekst uit van het interview (vragen & antwoorden) of de voice-over. Of geef aan welke soundbites, muziek of achtergrondgeluid we horen.	Schrijf hier uit wat we zien > Maak onderscheid tussen interview, plakshots of scene. En beschrijf welke kadreering je gebruikt. Bij plakshots > Close, medium, wide. Bij een scene maak je gebruik van de Rosenblumshots (Close-up handeling, Close-up gezicht, Over shoulder shot, Medium shot, Establishing shot)
1	Voice-over (intro)	"De schrijfvaardigheid van kinderen staat onder druk. Slechts 73 procent haalt aan het einde van de basisschool het basisoniveau. Tegelijkertijd ruikt digitale geletterdheid op in de klas. Hoe verhouden schrijven en AI zich tot elkaar?"	Establishing shots: voorzijde van de school (wide) en kinderen die naar binnen lopen.
2	Scene	Omgevingsgeluid: voetstappen, stemmen, schoolbel	Plakshots: Gang (medium), deur van de klas die opengaat → overgang naar het verhaal.
3	Interview Bas	Bas: "Ik ben Bas Hummel, leerkracht digitale geletterdheid. Ik werk met groep 3 en met groepen 1 tot en met 8 aan digitale vaardigheden."	Interview: Medium shot Bas in de klas. Afgewisseld met wide shot van Bas voor de klas.
4	Interview Bas	Bas (soundbite): "Digitale geletterdheid gaat niet alleen over computers, maar ook over denken, taal en schrijven."	Scene & plakshots: Wide shot Bas die lesgeeft, kinderen met handen omhoog, close-ups van gezichtjes en nadenkende blikken.

5	Interview Bas	Bas: <i>"Al neemt het schrijven niet over. Het dwingt kinderen juist om beter na te denken over wat ze willen zeggen."</i>	Over-the-shoulder shot van kind dat schrijft, close-ups van pennen die schrijven, werkbladen. Geluid van krassende pennen.
6	Interview kinderen	Kind (soundbite): <i>"Ik vind schrijven leuk."</i> of <i>"Ik vind de computer leuker."</i>	Plakshots: Close-ups van kinderen die antwoorden, medium shots van kinderen aan tafel met laptop.
7	Interview Bas	Bas: <i>"Niet elk kind krijgt dit thuis mee. Daarom is het belangrijk dat school dit voor iedereen aanbiedt."</i>	Medium shot interview Bas, afgewisseld met close-ups van verschillende kinderen aan het werk.
8	Voice-over + afsluitend interview Bas	Voice-over: <i>"Is dit de toekomst van schrijfonderwijs?"</i> → Bas: <i>"We staan nog aan het begin, maar dit is wel de richting."</i>	Wide shot klas van achteren, kinderen werken geconcentreerd. Eindigt met close-up van schrijvend kind.

Bijlage 11: Callsheet sfeerreportage symposium

Callsheet & Draaiboek

Titel onderwerp:	Sfeerreportage symposium
Datum productie:	21 januari 2026
Redacteurs	Sterre Petter en Bente Schonewille
Soort productie	Video

Korte omschrijving verhaal

Schrijfvaardigheid speelt een rol in het verkleinen of vergroten van kansenongelijkheid in het basisonderwijs. Tijdens ons symposium over Schrijfvaardigheid in het basisonderwijs komen leraren, schoolleiders, onderzoekers en beleidsmakers samen om te onderzoeken hoe schrijfvaardigheid zich ontwikkelt, waar het knelt en wat er nodig is om alle kinderen gelijke kansen te bieden. In deze sfeerreportage zien we fragmenten van de avond: gesprekken aan tafel, reacties op stellingen en momenten van ontmoeting en reflectie. De reportage laat zien hoe schrijfvaardigheid meer is dan spelling en grammatica, en hoe motivatie, aansluiting bij de leefwereld van kinderen en ondersteuning in het schrijfproces essentieel zijn. Tegelijkertijd wordt zichtbaar hoe actuele thema's als digitalisering en AI het gesprek over schrijven beïnvloeden. De reportage vangt de sfeer en de inhoud van de avond en vormt daarmee een inhoudelijke en visuele terugblik op het symposium, waarin de centrale vraag steeds terugkeert: hoe kunnen we schrijfvaardigheid versterken om kansenongelijkheid in het onderwijs te verkleinen?

Verkennde research

Verkennde research – het laatste nieuws

Landelijk onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat slechts 73 % van de leerlingen aan het einde van groep 8 het fundamentele schrijfvaardigheidsniveau 1F haalt. Een groot deel van de kinderen beheerst dus geen goede schrijfvaardigheid, die later wel nodig is om mee te komen in de maatschappij. Tegelijkertijd krijgt digitale geletterdheid steeds meer aandacht binnen het onderwijs: de Rijksoverheid en onderwijsorganisaties werken aan kerndoelen om digitale vaardigheden (zoals kritisch omgaan met informatie en basis AI-begrip) structureel in het curriculum te verwerken.

Verkennde research – betrokkenen en belangen

Geef hier weer welke partijen en personen betrokken zijn bij je onderwerp en wat hun standpunten zijn. Haal die informatie uit het laatste nieuws rondom je onderwerp en als het nodig is uit overige bronnen.

Rond het thema schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid in het basisonderwijs zijn diverse partijen en professionals betrokken, elk met een eigen perspectief op onderwijspraktijk, beleid en innovatie. Deze uiteenlopende belangen en standpunten vormen samen de inhoudelijke context van het symposium en de sfeerreportage.

Onderwijsinspectie

De Inspectie van het Onderwijs waarschuwt dat de schrijfvaardigheid van leerlingen structureel onder druk staat: slechts 73 procent behaalt aan het einde van groep 8 het fundamentele niveau 1F. De inspectie benadrukt dat schrijfvaardigheid onvoldoende prioriteit krijgt binnen scholen en pleit voor een structurele, schoolbrede aanpak.

Onderwijsontwikkeling en didactiek

Onderwijsontwikkelaars en onderzoekers zoals Gert Rijlaarsdam en Monica Koster richten zich op effectief schrijfonderwijs en lesmethoden die het schrijfproces centraal stellen. Hun werk benadrukt dat schrijven meer is dan productbeoordeling en vraagt om aandacht voor strategie, feedback en motivatie.

Wetenschap en letterkunde

Els Stronks, hoogleraar aan de Universiteit Utrecht, benadert schrijfvaardigheid vanuit een academisch en cultuurhistorisch perspectief. Zij benadrukt het belang van schrijven als denk- en expressiemiddel, en als fundament voor brede maatschappelijke participatie.

Schrijfonderwijs en handschriftontwikkeling

Specialisten zoals Marjolein van Buuren, Petra de Lint, Mart Rienstra en Valesca van Diejen leggen de nadruk op de praktische en motorische kant van schrijven, creatief schrijven en schrijftraining. Zij signaleren dat automatisering, handschrift en schrijfplezier onder druk staan, terwijl deze juist essentieel zijn voor zelfvertrouwen en schrijfontwikkeling.

Onderwijspraktijk (PO en PABO)

Basisschool docenten, pabodocenten en schoolleiders zoals Saskia Krocké, Helen van den Eertwegh, Naomi Smits, Loes Bus, Evelien Burema, Andrea Visser en pabo-leerling Liselot van Maanen brengen ervaringen uit de dagelijkse onderwijspraktijk in. Zij zien hoe verschillen in thuissituatie, taalomgeving en ondersteuning direct doorwerken in schrijfvaardigheid en leerprestaties van kinderen.

Lokale initiatieven en inclusie

Initiatieven zoals De Geheime Schrijfschool van Overvecht, vertegenwoordigd door Wineke van Muiswinkel en Mustafa Al-Ramadan, zetten zich in voor kansengelijkheid via laagdrempelig en creatief schrijfonderwijs buiten de reguliere schoolcontext. Mamoun Loukili, expert inclusie onderwijs en sleutelpersoon in Utrecht, benadrukt dat taal en schrijven cruciaal zijn voor participatie en inclusie.

Beleid en maatschappelijke organisaties

Beleidsadviseurs en bestuurders zoals Maartje Vermeulen (raadslid commissie onderwijs Utrecht), Babette van Harsselaar en Francisca Wagenmakers plaatsen schrijfvaardigheid in een bredere beleids- en maatschappelijke context als beleidsadviseurs en wetenschapsvoorlichter.

Invalshoek
Het vastleggen van het symposium.

Verdiepende research: Welke bronnen zijn er te vinden over jouw onderwerp? Bron 1 Inspectie van het Onderwijs De Inspectie van het Onderwijs publiceert landelijke peilingen naar schrijfvaardigheid in het (speciaal) basisonderwijs. In het rapport <i>Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs</i> wordt vastgesteld dat slechts 73 procent van de leerlingen aan het einde van groep 8 het fundamentele referentieniveau 1F behaalt. De inspectie concludeert dat schrijfvaardigheid in veel scholen onvoldoende structureel en doelgericht wordt aangeboden en dat dit bijdraagt aan kansenongelijkheid. Bron 2 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) Het ministerie van OCW werkt aan de herziening van de kerndoelen voor het onderwijs. In deze nieuwe kerndoelen krijgt naast basisvaardigheden zoals taal en rekenen ook digitale geletterdheid een vaste plek. Beleidsstukken van OCW benadrukken het belang van samenhang tussen traditionele taalvaardigheden en nieuwe digitale vaardigheden, waarbij schrijven een centrale rol blijft spelen. Bron 3 SLO en referentiekaders taal De SLO heeft in verschillende publicaties, waaronder de domeinbeschrijving schrijfvaardigheid en het Referentiekader Taal en Rekenen, vastgelegd wat leerlingen op verschillende niveaus moeten beheersen. Deze documenten maken duidelijk dat schrijfvaardigheid bestaat uit zowel productkwaliteit als procesvaardigheden zoals plannen, formuleren en reviseren. Bron 4 Wetenschappelijk onderzoek naar schrijfonderwijs Onderzoekers en onderwijsontwikkelaars doen uitgebreid onderzoek naar effectief schrijfonderwijs. Studies tonen aan dat procesgericht schrijfonderwijs, strategie-instructie, feedback en motivatie een positief effect hebben op schrijfprestaties, vooral bij leerlingen met minder taalrijke thuissituaties. Bron 5 Onderwijsraad en SER De Onderwijsraad en de Sociaal-Economische Raad (SER) hebben in adviezen gewezen op het belang van basisvaardigheden voor kansengelijkheid. In deze adviezen wordt schrijfvaardigheid expliciet genoemd als een cruciale voorwaarde voor succesvolle schoolloopbanen en maatschappelijke participatie. Bron 6 Praktijkgerichte en lokale initiatieven Naast landelijke en wetenschappelijke bronnen zijn er praktijkvoorbeelden en initiatieven zoals De Geheime Schrijfschool in Overvecht, die laten zien hoe creatief en laagdrempelig schrijfonderwijs kan bijdragen aan motivatie en inclusie. Ervaringen van leraren, schoolleiders en handschriftdocenten vormen een belangrijke aanvulling op formele onderzoeksbronnen. Samenvatting: wat weet je nu meer over je onderwerp dan toen je begon? Wat neem je hiervan mee in je item? De verdiepende research laat zien dat schrijfvaardigheid wordt gezien als een essentiële basisvaardigheid, maar dat er een kloof bestaat tussen beleid, wetenschap en onderwijspraktijk. Juist deze kloof vormt de aanleiding voor het symposium en de sfeerreportage: het samenbrengen van kennis, praktijkervaringen en perspectieven om het gesprek over schrijfvaardigheid en kansenongelijkheid te verdiepen. Om zo mogelijk voor verandering te zorgen.
--

Productiefase

Interviewopzet tijdens reportage
Interviewvragen moderator (Jasper) Q1: Kun je jezelf even voorstellen met voor- en achternaam? En wat is jouw rol vanavond? Q2: Waarom is het juist nú belangrijk om over schrijfvaardigheid in het basisonderwijs te praten? Q3: Heb je zelf affiniteit met het onderwerp? Q4: Wat hoor jij terug uit het publiek en de tafels dat je verrast? Q5: Wat hoop je dat bezoekers meenemen na deze avond? Interviewvragen panelleden Q1: Kun je jezelf kort voorstellen en vertellen vanuit welke rol jij hier zit? Q2: Wat vind jij van de avond? Q3: Hoe belangrijk vind jij schrijfonderwijs? Q4: Zie jij in jouw praktijk dat kansenongelijkheid samenhangt met schrijfonderwijs? Q5: Hoe verhoudt schrijfplezier zich tot traditioneel onderwijs volgens jou? Q6: Wat betekent AI en digitale geletterdheid voor de toekomst van schrijven? Q7: Als je één verandering mocht doorvoeren in het onderwijs rondschrijven, wat zou dat zijn?

Interviewvragen tafelleden (leerkrachten, onderzoekers, beleidsmakers)

- Q1: Kun je jezelf kort voorstellen en vertellen vanuit welke rol jij hier zit?
 Q2: Is er iets aan tafel besproken dat jou bijblijft?
 Q3: Waren jullie het vooral eens of juist oneens met elkaar?
 Q4: Wat zie jij dagelijks terug in jouw werk als het gaat om schrijfvaardigheid?
 Q5: Welke kansen zie jij om schrijfvaardigheid te versterken?

Interviewvragen publiek

- Q1: Kun je jezelf kort voorstellen?
 Q2: Wat was voor jou de reden om vanavond naar dit symposium te komen?
 Q3: Welke stelling sprak jou het meest aan en waarom?
 Q4: Heb je vanavond iets nieuws gehoord of geleerd?
 Q5: Maak jij je zorgen over de toekomst van schrijfvaardigheid?
 Q6: Met welk gevoel ga je straks naar huis?

Draaiboek reportage:

Schematische weergave van de opbouw van je item incl. draaiboek, voice-over en scenes (denk bij audio aan BIEST en bij video aan scenes opgebouwd uit shots) Dit is noodzakelijk t.b.v. een goede voorbereiding. Wanneer je dit degelijk doet scheelt het je veel tijd bij de opnames (je komt ook professioneler over) en bij de montage!!

Scene	Wat?	Wat hoor ik?	Wat zie ik?
	Geef aan wat hier komt: Voice-over, Beschrijving, Scene, Interview, soundbite, muziek, etc	Schrijf hier letterlijk de tekst uit van het interview (vragen & antwoorden) of de voice-over. Of geef aan welke soundbites, muziek of achtergrondgeluid we horen.	Schrijf hier uit wat we zien > Maak onderscheid tussen interview, plakshots of scene. En beschrijf welke kadrering je gebruikt. Bij plakshots > Close, medium, wide. Bij een scene maak je gebruik van de Rosenblumshots (Close-up handeling, Close-up gezicht, Over shoulder shot, Medium shot, Establishing shot)
1	Voice-over (intro)	"Schrijfvaardigheid staat centraal op het symposium over kansenongelijkheid in het basisonderwijs in Utrecht op 21 januari 2026. Experts, beleidsmakers en ervaringsdeskundigen startte een dialoog over het onderwerp"	Establishing shots: voorzijde van De Neude bibliotheek, mensen lopen naar binnen
2	Scene	Omgevingsgeluid: voetstappen, stemmen, schoolbel	B-Roll, Establishing shot: Beelden van de ruimte, mensen die aan het discussiëren zijn en van het beeld van de explainer zijn te zien om de avond vorm te geven
3	Interview Jasper	Jasper: "Ik ben Jasper van Dijk, de presentator vanavond. Ik ben benieuwd wat mensen over schrijfvaardigheid gaan delen."	Interview: Medium shot Jasper voor de tafelopstelling, afgewisseld door B-Roll
4	Scene	Omgevingsgeluid van discussiërende mensen	Wide: Een stelling is te zien op het scherm en beelden van discussiërende mensen
5	Interview panellid	Panellid geeft mening of vertelt iets dat diegene opviel tijdens het discussiëren over een stelling	Interview: Medium shot panellid voor het Huis van Actief Burgerschap, afgewisseld door B-Roll van discussiërende mensentijdens na de stelling
6	Scene	Schrijfpodracht wordt uitgelegd	Establishing shot: Mensen pakken pen en papier, en luisteren aandachtig naar Jasper
7	Interview iemand uit publiek	Lid uit publiek geeft mening over wat voor effect de schrijfpodracht had	Interview: Medium shot lid publiek voor het Huis van Actief Burgerschap, afgewisseld door B-Roll van discussiërende mensentijdens na de stelling
8	Scene	Einde van reportage digitaal onderwijs: "	Wide: De reportage is te zien en experts discussiëren over de stelling die daarna komt
7	Interview expert	Expert vertelt wat de avond diegene heeft gebracht	Interview: Medium shot expert voor het Huis van Actief Burgerschap, afgewisseld door B-Roll van weggaande mensen

Bijlage 12: Evaluatie symposium

Evaluatieformulier symposium door gasten en publiek

Na afloop van het symposium ontvingen de aanwezigen van het symposium een [evaluatieformulier](#). In totaal hebben 17 deelnemers dit formulier ingevuld. Hieronder volgt een overzicht van de resultaten.

Welke onderdelen spraken u het meest aan?

17 antwoorden

De reportage en de toelichting van de experts

Het praten met medepubliek

De experts, de mogelijkheid om in discussie te gaan en de verschillende invalshoeken van de stellingen.

De enorme variatie aan deelnemers en hun kennis.

De gesprekken aan de tafel

De verschillende invalshoeken en meningen

De stellingen. Het riep zoveel verschillende inzichten op. Heel verrijkend.

Spreken over stellingen.

Wat heeft u geleerd of wat neemt u mee van deze avond?

17 antwoorden

Dat er verschillende perspectieven zijn op wat schrijfonderwijs precies is en waarom het nodig is.

Objectiviteit

De moeilijkheid van het ontwikkelen van een passend schrijfonderwijsprogramma.

Bredere blik opvoer onderwerp

Verschillende perspectieven (ook buiten je eigen bubbel)

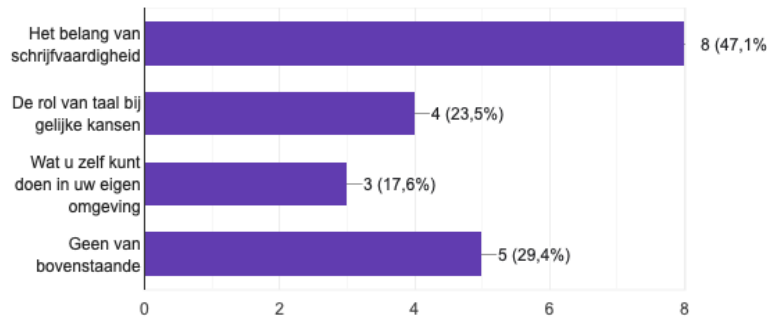
Wat mensen bezighoudt en belangrijk vinden als het om schrijven gaat

Hoe de verschillende disciplines denken over de stellingen.

Schrijfvaardigheid bestaat uit diverse vaardigheden en ieder heeft zijn

Wat heeft het symposium u geholpen om beter te begrijpen:

17 antwoorden

Tijdens de tafeldiscussies werd gewerkt met momenten van stilte voor het publiek. Hoe heeft u deze momenten ervaren?

17 antwoorden

Nvt

Interessant

Erg prettig, dit gaf de tijd om te reflecteren met de gasten die er vanuit hun beroep waren.

Huh

Niet gemerkt?

Waren die er? Heb ik gemist

Wij mochten meewerken. Dat was heel fijn en interessant

Niet gemerkt

is me niet ongevallen die momenten

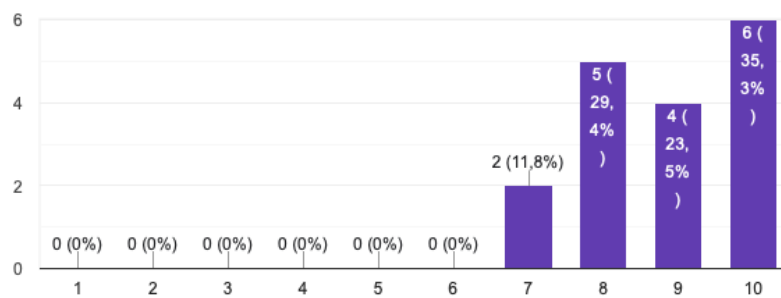
 Kopiëren

Hoe beoordeelt u de organisatie (sfeer, locatie en tijdsindeling)?

17 antwoorden

Average rating (8.82)

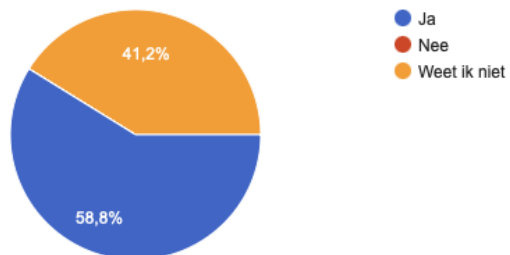
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

 Kopiëren

Zou u een volgende bijeenkomst van UStad willen bijwonen?

17 antwoorden

Als u er de volgende keer bij wil zijn, welk onderwerp zou u graag verder besproken of onderzocht willen zien?

11 antwoorden

Beoordeling symposium/bijeenkomst

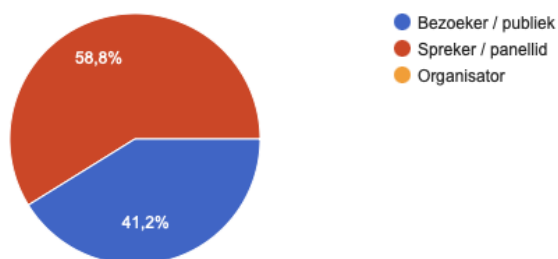
17 antwoorden

[Analyse publiceren](#)

In welke rol was u deze avond aanwezig?

[Kopiëren](#)

17 antwoorden

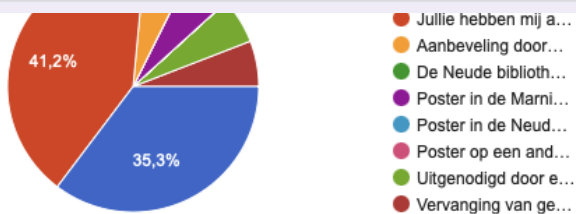
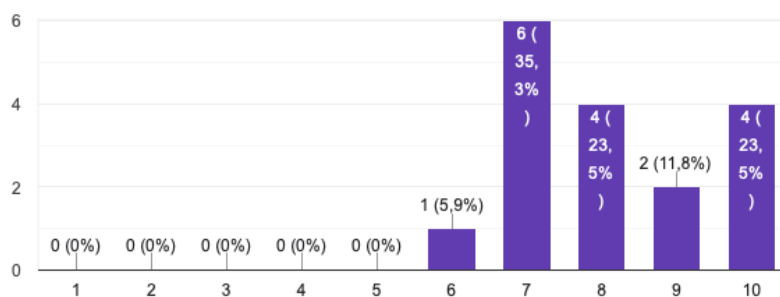
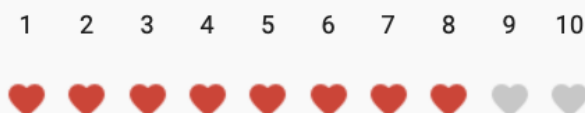

Hoe heeft u het symposium als geheel ervaren?

[Kopiëren](#)

17 antwoorden

Average rating (8.12)

Antwoorden open vragen

Welke onderdelen sprak u het meest aan?

- De reportage en de toelichting van de experts
- Het praten met medepubliek
- De experts, de mogelijkheid om in discussie te gaan en de verschillende invalshoeken van de stellingen.
- De enorme variatie aan deelnemers en hun kennis.
- De gesprekken aan de tafel
- De verschillende invalshoeken en meningen
- De stellingen. Het riep zoveel verschillende inzichten op. Heel verrijkend.
- Spreken over stellingen.
- de inzichten en opvattingen van andere panelleden
- Bijdrage van Els Stronks, filmpjes en discussies over goede schrijfdidactiek
- Discussie
- De gesprekken aan tafel.
- Opzet programma (afwisselend en interactie)
- Uitwisselen van stellingen met de zaal
- Stellingen discussiëren
- Onderdeel AI
- Uitwisseling van standpunten en inzichten

Wat heeft u geleerd of wat neemt u mee van deze avond?

- Dat er verschillende perspectieven zijn op wat schrijfonderwijs precies is en waarom het nodig is.
- Objectiviteit
- De moeilijkheid van het ontwikkelen van een passend schrijfonderwijsprogramma.
- Bredere blik opvoer onderwerp
- Verschillende perspectieven (ook buiten je eigen bubbel)
- Wat mensen bezighoudt en belangrijk vinden als het om schrijven gaat
- Hoe de verschillende disciplines denken over de stellingen.
- Schrijfvaardigheid bestaat uit diverse vaardigheden en ieder heeft zijn eigen beeld daarbij.
- De spraakverwarring als het over schrijven gaat
- Schrijven om te leren verdient aandacht, evenzo taaltraining verbonden aan inhoud zaakvakken
- Hoe veel het idee nog leeft dat schrijfvaardigheid gaat over spelling en grammatica

- Dat schrijfonderwijs belangrijk is en aandacht nodig heeft. Dat begint al in het basisonderwijs en is ook nog steeds nodig in het werkende leven als volwassene. Verder dat AI een mooi hulpmiddel kan zijn voor het schrijfonderwijs, maar dat we kritisch moeten zijn op hoe we onze leerlingen daarmee om laten gaan.
- Onderwerp weer onder mijn aandacht
- Dat de focus nog veel meer op het plezier van schrijven mag liggen en minder op toetsen
- Het belang van schrijfvaardigheid
- Diversiteit aan gedachten, ook bij professionals
- Dat er veel spraakverwarring is over schrijven. Het gaat om het complexe geheel (zie filmpje 1) maar veel mensen gaan zich weer in op deelvaardigheden en verliezen het schrijven uit het oog

Tijdens de tafel discussies werd gewerkt met momenten van stilte voor het publiek. Hoe heeft u deze momenten ervaren?

- Nvt
- Interessant
- Erg prettig, dit gaf de tijd om te reflecteren met de gasten die er vanuit hun beroep waren.
- Huh
- Niet gemerkt?
- Waren die er? Heb ik gemist
- Wij mochten meewerken. Dat was heel fijn en interessant
- Niet gemerkt
- is me niet opgevallen, die momenten
- Waardevol
- Prima
- Die waren er niet?
- -

- Het publiek praatte met elkaar en dat was fijn
- Niet, ik zat zelf aan een tafel
- Zelf discussiëren
- Ik zat aan een tafel. Ik hoop dat de mensen in het publiek hun eigen gesprek hebben gevoerd

Als u er de volgende keer bij wil zijn, welk onderwerp zou u graag verder besproken of onderzocht willen zien?

- Hoeveel je het plezier vergroten in het onderwijs

- Inclusief onderwijs
- De rol van AI
- Inclusie en diversiteit
- geen specifieke voorkeur
- Alles wat met taalonderwijs en taalbeleid te maken heeft
- AI en schrijfvaardigheid
- Complexe doelgroepen
- Cultuursensitief onderwijs
- Kansengelijkheid
- Polarisatie verminderen

Heeft u nog een tip, opmerking of suggestie voor een volgende editie?

- Een duiding tussen spellingonderwijs en schrijfonderwijs was denk ik helpend geweest voor verdieping van het gesprek.
- X
- Wiskunde in het middelbaar onderwijs
- Houden zo
- De stellingen mogen wel iets scherper
- Onderwerp goed afbakenen
- .
- Nee
- geen specifieke tip
- Lekker doorgaan
- Probeer de discussie meer richting het echte schrijven te krijgen: verwoorden wat je denkt, voelt en vindt, spelen en experimenteren met taal
- Ik schreef me in op aanraden van een collega. Ik kreeg geen bevestiging hiervan. Tijdens het symposium zag ik dat ik op internet was opgezocht, dat ik aan tafel deel diende te nemen. Ik schrok hier van tevoren best van. De avond zelf was heel leuk; maar bereid mensen voor op wat ze te wachten staat en ben voorzichtig met persoonsgegevens online opzoeken.
- -

- Betere audio en ondertiteling filmpjes
- Geen
- Meer duidelijk uitgewerkte stellingen
- Duidelijke info, ik dacht dat de start om 19 u was

Literatuurlijst onderzoek

Agéllí Genlott, A., & Grönlund, Å. (2013). Improving literacy skills through learning reading by writing: The iWTR method presented and tested. *Computers & Education*, 67, 98–104. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.03.007>

Bereiter, C., & Scardamalia, M. (1987). The psychology of written composition. <https://ikit.org/fulltext/1987thepsychology/Preface.pdf>

Bergh, H. van den, & Meuffels, B. (2000). Schrijfvaardigheden en schrijfprocessen. In A. Braet (Red.), *Taalbeheersing als communicatiewetenschap: Een overzicht van theorievorming, onderzoek en toepassingen* (pp. 122–153). Coutinho.

Bonset, H., & Hoogeveen, M. (2015). Schrijven in het basisonderwijs opnieuw onderzocht: Een inventarisatie van empirisch onderzoek van 2004 tot 2014. SLO.
Bouwer, R., van Ockenburg, L., van der Loo, J., & van Weijen, D. (2022).

Literatuurstudie naar de kenmerken van effectief schrijfonderwijs in het voortgezet onderwijs. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
<https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Literatuurstudie%20schrijfonderwijs%20VO%2C%20Bouwer%202022.pdf>

Burgers, F. (2024). Sturen op kansengelijkheid in het basisonderwijs.
Elffers, L. (2022). Onderwijs maakt het verschil: Kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs. Walburgpers.

Flower, L., & Hayes, J. R. (1981). A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication*, 32(4), 365–387. <https://doi.org/10.2307/356600>

Galbraith, D., & Baaijen, V. M. (2018). The work of writing: Raiding the inarticulate. *Educational Psychologist*, 53(4), 238–257. <https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1505515>

Graham, S., & Hebert, M. (2010). Writing to read: Evidence for how writing can improve reading. Alliance for Excellent Education.
https://media.carnegie.org/filer_public/9d/e2/9de20604-a055-42da-bc00-77da949b29d7/ccny_report_2010_writing.pdf

Graham, S., McKeown, D., Kiuahara, S., & Harris, K. R. (2012). A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades. *Journal of Educational Psychology*, 104(4), 879–896. <https://doi.org/10.1037/a0029185>

Gubbels, J., Van Langen, A., Maassen, N., Meelissen, M., Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen, Aalders, P., Dood, C., Hopster-den Otter, D., Segers, E., & Wolbers, M. (2019). Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht. Universiteit Twente.
<https://doi.org/10.3990/1.9789036549226>

Harris, K. R., Graham, S., & Mason, L. H. (2006). Improving the writing, knowledge, and motivation of struggling young writers: Effects of Self-Regulated Strategy Development with and without peer support. *American Educational Research Journal*, 43(2), 295–340.
<https://doi.org/10.3102/00028312043002295>

Herder, A. (2021). Schrijfonderwijs op peil: Handreiking voor leerkrachten in de midden- en bovenbouw van het (speciaal) basisonderwijs. SLO.
<https://www.inspirerendmeertaligonderwijs.nl/schrijfvaardigheid>

Herpt, C. H. van, Ingen, K. I. van, Jonge, M. J. de, & Roumans, P. R. (2024). Comparatieve beoordeling van schrijfvaardigheid in het primair onderwijs. [lt-tijdschriften.nl](https://www.lt-tijdschriften.nl).

Hoogeveen, M. (2017). Schrijfvaardigheid in het basisonderwijs: Domeinbeschrijving ten behoeve van peilingsonderzoek[Report]. SLO.

Hoogeveen, M., & Van Gelderen, A. (2016). Writing with peer response using different types of genre knowledge: Effects on linguistic features and revisions of sixth-grade writers. *The Journal of Educational Research*, 111(1), 66–80.
<https://doi.org/10.1080/00220671.2016.1190913>

Inspectie van het Onderwijs. (2019). Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2018–2019. Inspectie van het Onderwijs.

Janssen, T., & van Weijen, D. (2017). Effectief schrijfonderwijs op de basisschool: Een didactisch kader ten behoeve van landelijk peilingsonderzoek. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kenmerken-van-effectief-schrijfonderwijs-review-405-17-925-Janssen-Van-Weijen.pdf>

Janssen, T., Van Weijen, D., Research Institute of Child Development and Education, & Universiteit van Amsterdam. (2017). Effectief schrijfonderwijs op de basisschool: Een didactisch kader ten behoeve van landelijk peilingonderzoek[Report].
<https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kenmerken-van-effectief-schrijfonderwijs-review-405-17-925-Janssen-Van-Weijen.pdf>

Kellogg, R. (2008). Training writing skills: A cognitive developmental perspective. *Journal of Writing Research*, 1(1), 1–26. <https://doi.org/10.17239/jowr-2008.01.01.1>

Kooijman-Thomson, E. (2025). Schriftonderwijs.
<https://cantal.nl/assets/uploads/2025/06/Visiestuk-versie-6-definitief-22apr25-LR.pdf>

Koster, M., Tribushinina, E., De Jong, P. F., & Van den Bergh, H. (2015). Teaching children to write: A meta-analysis of writing intervention research. *Journal of Writing Research*.
<https://www.jowr.org/index.php/jowr/article/view/661>

Kuhlemeier, H., Til, A. van, Hemker, B., Klijn, W. de, & Feenstra, H. (2013). Balans van de schrijfvaardigheid in het basis- en speciaal basisonderwijs 2 [Report]. Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling.

Meijerink, H. P., Letschert, J. F., Rijlaarsdam, G. C. W., Bergh, H. H. van den, & Streun, A. van. (2009). Referentiekader taal en rekenen: De referentieniveaus. Ministerie van OCW & SLO.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2023, 20 januari). Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2018–2019.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/documenten/themarapporten/2021/03/04/peil.schrijfvaardigheid-einde-speciaal-basisonderwijs>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2025, 18 november). Schrijfvaardigheid.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/nederlandse-taal/schrijfvaardigheid>

Mitiku, W., Alemu, Y., & Mengsitu, S. (2014). Challenges and opportunities to implement inclusive education. *Asian Journal of Humanity, Art and Literature*, 1(2), 118–135.

NIDI. (2024, 26 september). Kansenongelijkheid in onderwijs is toegenomen.

<https://nidi.nl/demos/kansenongelijkheid-in-onderwijs-is-toegenomen/>

Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2018–2019. (2021). Onderwijsinspectie.

Peil.Schrijfvaardigheid. (2019). Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/themarapporten/2021/03/04/peil.schrijfvaardigheid-einde-speciaal-basisonderwijs/Rapport+Peil+Schrijfvaardigheid+einde+%28s%29bo.pdf>

Rietdijk, S., Janssen, T., van Weijen, D., van den Bergh, H., & Rijlaarsdam, G. (2017). Improving writing in primary education: The beneficial effects of a writing intervention program. *Journal of Writing Research*, 9(2), 173–204.

Rietdijk, S., Janssen, T., van Weijen, D., van den Bergh, H., & Rijlaarsdam, G. (2018). Teaching writing in primary education: Classroom practice, time, teachers' beliefs and skills. *Journal of Educational Psychology*, 110(5), 640–663.

Rijlaarsdam, R. C. (2025, October 30). Lezen en schrijven in samenhang (2). *Didactiek Nederlands*. <https://didactieknederlands.nl/2025/07/lezen-en-schrijven-in-samenhang-2/>

Schonewille, B. (2025, 22 december). Schrijfvaardigheid centraal op Utrechts symposium over kansenongelijkheid. UStad. <https://www.ustad.nl/nieuws/3982462/schrijfvaardigheid-centraal-op-utrechts-symposium-over-kansenongelijkheid>

Schuelka, M. J. (2018). Implementing inclusive education (K4D Helpdesk Report). Institute of Development Studies. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/14005>

SLO, Divis, J., Prenger, J., Pleumeekers, J., & Dhont, J. (2025). Definitieve SLO. (2021). Schrijfonderwijs op peil: Beleidskader en kwaliteitscriteria voor schrijfvaardigheid in het basisonderwijs. <https://www.slo.nl/>

Sociaal-Economische Raad. (2021). Gelijke kansen in het onderwijs.conceptkerndoelen Nederlands: Herziene versie 2025. SLO.

Sperling, M. (1996). Revisiting the writing–speaking connection: Challenges for research on writing and writing instruction. *Review of Educational Research*, 66(1), 53–86.

Theuerzeit, E. (2021). Kansenongelijkheid op de Nederlandse basisscholen: Het gevolg van etnische segregatie? (Bachelor's thesis).

TNO. (2023). Werkdruk in het onderwijs: Monitor 2023. <https://www.tno.nl/>

Van der Lee, A., Stoep, J., Expertisecentrum Nederlands, & Radboud Universiteit. (2022). Wie schrijft, die blijft. <https://allesinbeweging.net/storage/5942/2022-Expertisecentrum-Nederlands---Wie-schrijft,-die-blijft.pdf>

Van der Vegt, A. L., Kieft, M., Bekkers, H., & Oberon. (2019). Differentiatie in de klas: Wat werkt? Kennisrotonde. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kennisrotonde-publicatie-Differentiatie.pdf>

Van Diepen, M., Mur, A., Baumfalk, W., & Hoogvorst, K. (2024). Leerkans gemist! Hoe dan?

Vis, M., Van Gelderen, A., De Glopper, K., & Van Kruiningen, J. (2025). Genregericht schrijven. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 47(1), 54–84. <https://doi.org/10.5117/tvt2025.01.004.vis>

Warps, J., De Visser, M., Lodewick, J., Termorshuizen, T., & ResearchNed Nijmegen. (2021). Wensen van het vervolgonderwijs betreffende kennis en vaardigheden van geslaagden uit het voortgezet onderwijs.

Wat is kansenongelijkheid in het onderwijs? | Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). <https://www.nji.nl/kennis/kansengelijkheid-in-het-onderwijs/wat-is-kansenongelijkheid-in-het-onderwijs>

Betrouwbaarheid bronnen

Aanwezige bronnen op het symposium

Naam	Type bron	E-mail	Telefoonnummer	Contact	Betrouwbaarheid	Hoor- wederhoor	Bronsoort
Gert Rijlaarsdam	Onderwijsontwikkelaar	G.C.W.Rijlaarsdam@uva.nl	06 55 40 29 01	Vera	Professor op de UVA. Volgens QS World University Rankings 2025-2026 de 53ste beste universiteit van de wereld	Onderwijsontwikkelaar en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Els Stronks	Hoogleraar UU, letterkundige		06 30 49 78 36	Ilias	Professor op de UU. Volgens QS World University Rankings 2025-2026 de 80ste beste universiteit van de wereld	Bestuurlijke functie en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Monica Koster	Onderzoeker naar lesmethode Tekster	monica@tekster.nl	06 12 35 23 26	Vera	Tekster heeft de NRO-VOR praktijkprijs in 2016 gewonnen	Naast het bezig zijn met lesontwikkeling, inclusie: Mamoun Loukili Expert inclusie onderwijs en sleutelpersoon in utrecht	Gesproken bron
Francisca Wagenmakers	Gepensioneerd, Nederlands leraar HBO, Wetenschapsvoorlichter, bestuurder beter onderwijs Nederland		06 46 77 45 77	Sam	De vereniging Beter Onderwijs Nederland wordt door de overheid gezien als een algemeen nut beogende instelling; daarom is ook de ANBI-status verleend	Bestuurlijke functie beter onderwijs, uitvoerende functie beter onderwijs: Andrea Visser Marnix Academie docent	Gesproken bron
Maartje Vermeulen	Raadslid commissie onderwijs Utrecht		06 38 21 87 99	Bente	Raadslid gemeente Utrecht. De gemeente wordt doormiddel van interbestuurlijk toezicht gecheckt door het rijk	Bestuurlijke functie beter onderwijs, uitvoerende functie beter onderwijs: Andrea Visser Marnix Academie docent	Gesproken bron
Wineke van Muiswinkel	Initiatiefnemer de Geheime Schrijfschool van Overvecht	winekevm@xs4all.nl	06 48 35 85 19	Sterre	De Geheime Schrijfschool is een project vanuit de Bibliotheek Utrecht. Bibliotheek Utrecht was in 2025 de beste bibliotheek van het jaar tijdens Bibliotheekplaza	Creatief soort onderwijs, hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron

Marjolein van Buuren	Handschrift docent PABO en voorziet PO & VO van advies over hun handschrift onderwijs	marjolein.vanbuuren@hu.nl		Sam	De Marnix Academie is volgens de studiegids de beste pabo opleiding van Midden- en Oost Nederland	Docenten voorbereiden op de praktijk en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Babette van Harsselaar	Beleidsadviseur (ook op genied van kansenongelijkheid). Werkt voor VOO	b.vanharselaar@vo.nl	036 – 533 1500	Ilias	De VOO is een vereniging die al 150 jaar bestaat. Ze opereren met subsidies van de overheid	Inclusie beleidsadviseur en algemeen beleid stad: Maartje Vermeulen Raadslid commissie onderwijs Utrecht	Gesproken bron
Saskia Krocké	Schoolleider De Ontdekking sreis		06 29 32 47 09	Sam	Door DUO en de Onderwijsinspectie krijgt de school een 7,5 als cijfer	Hoe onderwijs in de praktijk gaat en docenten voorbereiden op de praktijk: basisschooldocenten: Marjolein van Buuren Handschrift docent PABO en voorziet PO & VO van advies over hun handschrift onderwijs	Gesproken bron
Evelien Burema	Docent Marnix Academie	e.burema@hsmarnix.nl	06 12 40 64 56	Bente	De Marnix Academie is volgens de studiegids de beste pabo opleiding van Midden- en Oost Nederland	Docenten voorbereiden op de praktijk en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Mamoun Loukili	Expert inclusie onderwijs en sleutelpersoon in utrecht		06 52 05 77 38	Amanda	Als sleutelpersoon werkt hij voor de gemeente Utrecht. De gemeente wordt doormiddel van interbestuurlijk toezicht gecheckt door het rijk	Inclusie beleidsadviseur en algemeen beleid stad: Maartje Vermeulen Raadslid commissie onderwijs Utrecht	Gesproken bron
Helen van den Eertwegh	Basisschool docent Rooms-Katholieke Basisschool Drie Koningen		06 40 90 77 77	Amanda	Door DUO en de Onderwijsinspectie krijgt de school een 8 als cijfer	Hoe onderwijs in de praktijk gaat en docenten voorbereiden op de praktijk: basisschooldocenten: Marjolein van Buuren Handschrift docent PABO en voorziet PO &	Gesproken bron

						VO van advies over hun handschrift onderwijs	
Naomi Smits	Basisschool docent Rooms-Katholieke Basisschool Drie Koningen			Amanda	Door DUO en de Onderwijsinspectie krijgt de school een 8 als cijfer	Hoe onderwijs in de praktijk gaat en docenten voorbereiden op de praktijk: basisschooldocenten: Marjolein van Buuren Handschrift docent PABO en voorziet PO & VO van advies over hun handschrift onderwijs	Gesproken bron
Mustafa Al-Ramadan	Coördinator de Geheime Schrijfschool van Overvecht	info@vrijepelgrim.com	06 24 43 20 87	Sterre	De Geheime Schrijfschool is een project vanuit de Bibliotheek Utrecht. Bibliotheek Utrecht was in 2025 de beste bibliotheek van het jaar tijdens Bibliotheekplaza	Creatief soort onderwijs, hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Mark Molenaar	Vrijwilliger en bestuurslid Buurt Blinkers			Sterre	Buurt Blinkers wordt door de overheid gezien als een algemeen nut beogende instelling; daarom is ook de ANBI-status verleend	Creatief soort onderwijs, hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Liselot van Maanen	Pabo student, Marnix Academie		06 29 80 79 11	Bente	De Marnix Academie is volgens de studiegids de beste pabo opleiding van Midden- en Oost Nederland	Leren hoe het onderwijs in elkaar steekt en hoe het onderwijs in elkaar steekt: Helen van den Eertwegh Naomi Smits Basisschooldocent Rooms-Katholieke Basisschool Drie Koningen	Gesproken bron
Andrea Visser	Marnix Academie docent	a.visser@hsmarnix.nl		Bente	De Marnix Academie is volgens de studiegids de beste pabo opleiding van Midden- en Oost Nederland	Docenten voorbereiden op de praktijk en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Valesca van Diejen	Projectleider Bibliotheek Utrecht &	hallo@valesca.me	06 11 03 16 71	Sterre	Bibliotheek Utrecht was in 2025 de beste bibliotheek van het jaar tijdens	Docenten voorbereiden op de praktijk en hoe onderwijs in de praktijk gaat:	Gesproken bron

	docent creatief schrijven				Bibliotheekplaza	basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	
Jamila Yahyaoui	Docent Burgerschap het Welzijn College		06 34 10 56 01	Sam	Het inspectierapport heeft het Welzijn College met een goed beoordeeld	Schrijfniveau kinderen meemaken middelbare school, schrijfniveau kinderen basisschool: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Loes Bus	Basisschool docent Rooms-Katholieke Basisschool Drie Koningen	loes.bus@wijs-utrecht.nl		Amanda	Door DUO en de Onderwijsinspectie krijgt de school een 8 als cijfer	Schrijfniveau kinderen meemaken basisschool, schrijfniveau kinderen middelbare school: Jamila Yahyaoui Docent Burgerschap het Welzijn College	Gesproken bron
Petra de Lint	Specialist in schrijfonderwijs		06 39 22 75 59	Bente	Peter wordt vaker als bron in inspectie rapporten van het ministerie van Onderwijs genoemd	Onderwijsontwikkelaar en hoe onderwijs in de praktijk gaat: basisschooldocenten: Helen van den Eertwegh Naomi Smits en Loes Bus	Gesproken bron
Nadia Schadenberg	Student jeugdontwikkeling		06 37 56 21 60	Bente	Student op de UU. Volgens QS World University Rankings 2025-2026 de 80ste beste universiteit van de wereld	Leren hoe het onderwijs in elkaar steekt en hoe het onderwijs in elkaar steekt: Helen van den Eertwegh Naomi Smits Basisschooldocent Rooms-Katholieke Basisschool Drie Koningen	Gesproken bron

Link voor mindmap:

<https://www.figma.com/board/jKvwd5xwp1OQdX1bTREurS/Schrijfvaardigheid?node-id=0-1&p=f&t=QQxd9s1XMbKsTkKD-0>

Literatuur bronnen

Link	Bron	Betrouwbaarheid	Hoor- en wederhoor	Bronsoort
https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.03.007	Agéllí Genlott, A., & Grönlund, Å	Peer-reviewed empirisch artikel in het internationale tijdschrift *Computers & Education* (met DOI). Studie rapporteert een geteste methode (iWTR) met meetbare uitkomsten in onderwijscontext.	Sluit aan bij klassieke schrijfproces-modellen (Flower & Hayes, 1981) en cognitieve compositietheorie (Bereiter & Scardamalia, 1987). De focus op interventies en effectmeting past bij meta-analyses van schrijfonderwijs (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015).	Secundaire bron
https://iokit.org/fulltext/1987the psychology/Preface.pdf	Bereiter, C., & Scardamalia, M.	Wetenschappelijke monografie (1987) van twee invloedrijke onderzoekers in writing research; dit boek geldt als klassieker over schrijfprocessen (o.a. 'knowledge telling/transformatie') en wordt breed gebruikt in academisch onderzoek.	Biedt theoretische basis die terugkomt in cognitieve procesbenaderingen (Flower & Hayes, 1981) en latere cognitieve ontwikkelingsperspectieven (Kellogg, 2008).	Secundaire bron
N.V.T.	Bergh, H. van den, & Meuffels, B.	Wetenschappelijk boekhoofdstuk bij academische uitgever (Coutinho) over schrijfvaardigheid en schrijfprocessen, geschreven door onderzoekers uit het veld schrijfonderzoek.	Positioneert schrijfprocessen in lijn met cognitieve modellen (Flower & Hayes, 1981) en sluit aan bij latere reviews/meta-analyses van effectieve schrijfinterventies (Graham et al., 2012; Koster et	Secundaire bron

			al., 2015).	
N.V.T.	Bonset, H., & Hoogeveen, M.	Systematische inventarisatie/revi w van empirisch onderzoek (2004–2014) uitgegeven door SLO, het landelijk expertisecentrum voor curriculumontwikkeling.	Zet bevindingen naast (en in context van) later Nederlands synthese- en kaderwerk (Janssen & van Weijen, 2017; Bouwer et al., 2022) en sluit inhoudelijk aan bij internationale meta-analyses (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015).	Secundaire bron
https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Literatuurstudie%20schrijf onderwijs%20VO%2C%20Bouwer%202022.pdf	Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.	Rapport van het NRO (ondergebracht bij NWO) dat onderwijsonderzoek programmeert/financiert en uitkomsten verspreidt.	Synthese die hoor- en wederhoor organiseert door meerdere studies te wegen; sluit aan bij het didactisch kader voor effectief schrijfonderwijs (Janssen & van Weijen, 2017) en bij inspectie-signalementen over schrijfvaardigheid (Inspectie van het Onderwijs, 2019/2021).	Secundaire bron
N.V.T.	Burgers, F.	Artikel in het vakblad *Basisschoolmanagement* (praktijk/beleid). Auteur is verbonden aan Radboud Universiteit (contactadres ru.nl in publicatie). Radboud	Kan als praktijkcontext dienen naast onderzoeks-/beleidsbronnen over kansengelijkheid (Elffers, 2022; NIDI, 2024; SER, 2021) en onderwijsdata	Secundaire bron

		Universiteit: QS World University Rankings 2026: 279e.	(PISA 2018; Gubbels et al., 2019).	
https://doi.org/10.2307/356600	Flower, L., & Hayes, J. R.	Peer-reviewed klassiek artikel (*College Composition and Communication*, met DOI/perm. ID). Dit is een foundational paper dat het cognitieve schrijfproces modelleert en veel wordt aangehaald.	Theoretisch fundament dat terugkomt in latere cognitieve uitwerkingen (Kellogg, 2008; Galbraith & Baaijen, 2018) en vormt achtergrond bij interventiestudies/meta-analyses (Graham et al., 2012; Harris et al., 2006).	Secundaire bron
https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1505515	Galbraith, D., & Baaijen, V. M.	Peer-reviewed artikel in *Educational Psychologist* (met DOI), een gezaghebbend tijdschrift voor onderwijskundige theorie. Bespreekt schrijven als kennisproductie	Vult het cognitieve procesperspectief aan (Flower & Hayes, 1981; Kellogg, 2008) en helpt duiden waarom schrijfinterventies effecten hebben op leren/lezen (Graham & Hebert, 2010; Graham et al., 2012).	Secundaire bron
https://media.carnegie.org/filer_public/9d/e2/9de20604-a055-42da-bc00-77da949b29d7/ccny_report_2010_writing.pdf	Graham, S., & Hebert, M.	Evidence-rapport ('Writing to Read') van de Alliance for Excellent Education. Dit is grijze literatuur (geen tijdschriftartikel), maar geschreven door een toonaangevende onderzoeker (Steve Graham) en expliciet gebaseerd op onderzoekssynthese.	Legt brug tussen schrijven en lezen; sluit aan bij meta-analyses over effectiviteit van schrijfonderwijs (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015) en bij beleid/peilingen over schrijfvaardigheid (Inspectie van het Onderwijs,	Secundaire bron

			2019/2021).	
https://doi.org/10.1037/a0029185	Graham, S., McKeown, D., Kihara, S., & Harris, K. R.	Peer-reviewed meta-analyse in *Journal of Educational Psychology* (met DOI), een top tijdschrift in de onderwijspsychologie.	Functie als 'ankerbron' die individuele interventiestudies (Harris et al., 2006; Rietdijk et al., 2017/2018) en kaderwerk (Janssen & van Weijen, 2017) ondersteunt of nuanceert.	Secundaire bron
https://doi.org/10.3990/1.9789036549226	Gubbels, J., Van Langen, A., Maassen, N., Meelissen, M., Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen, Aalders, P., Dood, C., Hopster-den Otter, D., Segers, E., & Wolbers, M.	Onderzoeksrapport over PISA-2018 ('in vogelvlucht') vanuit Universiteit Twente (QS #203 in 2026).	Levert context/data die beleids- en onderzoeksbronnen over basisvaardigheden en kansenongelijkheid ondersteunen (NIDI, 2024; SER, 2021; Inspectie van het Onderwijs, 2019/2021).	Secundaire bron
https://doi.org/10.3102/00028312043002295	Harris, K. R., Graham, S., & Mason, L. H.	Peer-reviewed experimentele interventiestudie in *American Educational Research Journal* (met DOI), een zeer gerenommeerd onderwijsonderzoek-tijdschrift.	Onderbouwt 'wat werkt' in schrijftinterventies en sluit aan bij syntheses/meta-analyses (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015) en bij didactische kaders voor effectief schrijfonderwijs (Janssen & van Weijen, 2017).	Secundaire bron
https://www.inspirerendmeertaligonderwijs.nl/schrijfvvaardigheid	Herder, A.	Handreiking van SLO (landelijk expertisecentrum curriculum; Rijksoverheid-contactgids).	Vertaalt onderzoeksinzicht en (Bonset & Hoogeveen, 2015;	Secundaire bron

			Janssen & van Weijen, 2017; Graham et al., 2012) naar onderwijspraktijk en kan gebruikt worden als implementatiekader naast inspectierapportages (Inspectie, 2019/2021).	
lt-tijdschriften.nl	Herpt, C. H. van, Ingen, K. I. van, Jonge, M. J. de, & Roumans, P. R.	Artikel in *Levende Talen Tijdschrift* (onderzoek/empirisch onderbouwde beschouwingen; tijdschrift met redactionele/peer-review activiteiten).	Verwijst expliciet naar Nederlandse peilingen (Peil.Schrijfvaardigheid 2018–2019) en sluit aan bij methodische discussies over beoordelen/meten van schrijfvaardigheid (Inspectie, 2019/2021; Janssen & van Weijen, 2017).	Secundaire bron
N.V.T.	Hoogeveen, M.	Tilburg Universiteit staat op plek #50 op de QS World University Rankings by Subject 2025	Geen expliciete hoor- wederhoor	Secundaire bron
https://doi.org/10.1080/00220671.2016.1190913	Hoogeveen, M., & Van Gelderen, A.	Tilburg Universiteit staat op plek #50 op de QS World University Rankings by Subject 2025	Sluit aan bij peerfeedback-onderzoek en schrijfprocesliteratuur (Flower & Hayes, 1981; Bergh & Meuffels, 2000) en bij interventie-evidentie (Harris et al., 2006; Graham et al., 2012).	Secundaire bron
N.V.T.	Inspectie van het Onderwijs.	Peer-reviewed artikel in *The	Biedt 'stand van	Secundaire bron

		Journal of Educational Research* (met DOI) over peer response en genrekennis bij leerlingen.	zaken' data die wordt gebruikt als basis en probleemdefinitie voor didactische kaders en reviews (Janssen & van Weijen, 2017; Bouwer et al., 2022; Bonset & Hoogeveen, 2015) en voor onderzoek naar verbeteren van schrijfonderwijs (Rietdijk et al., 2017/2018).	
https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kenmerken-van-effectief-schrijfonderwijs-review-405-17-925-Janssen-Van-Weijen.pdf	Janssen, T., & van Weijen, D.	Officieel peilingsrapport van de Inspectie van het Onderwijs, de rijksinspectie die toezicht houdt op onderwijskwaliteit (Ministerie van OCW).	Legt expliciet verbinding tussen peilingsresultaten (Inspectie, 2019/2021) en evidence uit schrijfonderzoek (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015; Flower & Hayes, 1981).	Secundaire bron
https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kenmerken-van-effectief-schrijfonderwijs-review-405-17-925-Janssen-Van-Weijen.pdf	Janssen, T., Van Weijen, D., Research Institute of Child Development and Education, & Universiteit van Amsterdam.	NRO-rapport (onder NWO) met didactisch kader t.b.v. landelijk peilingsonderzoek; institutioneel geborgd.	Geen specifieke hoor- en wederhoor	Secundaire bron
https://doi.org/10.17239/jowr-2008.01.01.1	Kellogg, R.	NRO-rapport (onder NWO) met didactisch kader t.b.v. landelijk peilingsonderzoek; institutioneel geborgd.	Bouwt voort op cognitieve procesmodellen (Flower & Hayes, 1981; Bereiter & Scardamalia, 1987) en helpt verklaren waarom interventies effectief zijn (Graham et al., 2012; Harris et al.,	Secundaire bron

			2006).	
https://cantal.nl/assets/uploads/2025/06/Visiestuk-versie-6-definitief-22apr25-LR.pdf	Kooijman-Thomson, E.	Peer-reviewed artikel in *Journal of Writing Research* (met DOI) over training van schrijfvaardigheid vanuit cognitief-ontwikkelingsperspectief.	Kan als visie/positie worden gespiegeld aan evidence-syntheses (Bouwer et al., 2022; Graham et al., 2012) en aan curriculum-/beleidskaders (SLO-documenten; Referentiekader taal en rekenen).	Secundaire bron
https://www.jowr.org/index.php/jowr/article/view/661	Koster, M., Tribushinina, E., De Jong, P. F., & Van den Bergh, H.	Visiestuk (grijze literatuur) via Cantal; geen peer-reviewed publicatie. Betrouwbaarheid hangt vooral op expertise van auteur en aansluiting bij bestaand onderzoek; daarom 'middel' als wetenschappelijke bron.	Bevestigt/nuanceert bevindingen uit andere meta-analyses (Graham et al., 2012) en biedt onderbouwing voor didactische kaders (Janssen & van Weijen, 2017) en praktijkvertalingen (SLO).	Secundaire bron
N.V.T.	Kuhlemeier, H., Til, A. van, Hemker, B., Klijn, W. de, & Feenstra, H.	Peer-reviewed meta-analyse in *Journal of Writing Research* (wetenschappelijk tijdschrift). Meta-analyse = hoog bewijsniveau.	Geen specifieke hoor- en wederhoor	Secundaire bron
N.V.T.	Meijerink, H. P., Letschert, J. F., Rijlaarsdam, G. C. W., Bergh, H. H. van den, & Streun, A. van.	CITO is een overheidsinstituut dat door het rijk wordt gecheckt	Geen specifieke hoor- en wederhoor	Secundaire bron
https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/documenten/themaraapporten/2021/03/04/peil.schrij	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Rijksoverheid-publicatie (ministerie OCW) op onderwijsinspectie.nl; dit is een	Versterkt de 'stand van zaken' uit Inspectie-rapporte	Secundaire bron

fvaardigheid-einde-speciaal-basisonderwijs		officiële overheidsbron met directe link naar inspectierapporten /peilingen.	n (Peil.Schrijfvaardig heid 2018–2019) en dient als beleidscontext naast SER-adviezen en NRO-syntheses.	
https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/nederlandse-taal/schrijfvaardigheid	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Rijksoverheid-publicatie (ministerie OCW) op onderwijsinspectie .nl; dit is een officiële overheidsbron met directe link naar inspectierapporten /peilingen.	Versterkt de ‘stand van zaken’ uit Inspectie-rapporten (Peil.Schrijfvaardig heid 2018–2019) en dient als beleidscontext naast SER-adviezen en NRO-syntheses.	Secundaire bron
N.V.T.	Mitiku, W., Alemu, Y., & Mengsitu, S.	Ingeschreven ISSN-register en ge-peer-reviewd	Geen specifieke hoor- en wederhoor	Secundaire bron
https://nidi.nl/demos/kansenongelijkheid-in-onderwijs-is-toegenomen/	NIDI.	Publicatie van NIDI (nationaal demografisch onderzoeksinstituut) en instituut van de KNAW; wetenschappelijk onderzoeksinstituut.	Geeft context/data over kansenongelijkheid die aansluit bij SER-adviezen (SER, 2021) en bij onderwijsdata (PISA; Gubbels et al., 2019) en kan worden verbonden aan onderwijsinspectie-signaleringen over basisvaardigheden.	Secundaire bron
N.V.T.	Peil. Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2018–2019.	Officieel peilingsonderzoek /rapportage vanuit de Inspectie van het Onderwijs (overheidsorgaan).	Wordt als empirische basis gebruikt en aangehaald in Nederlands	Primaire bron

			onderzoek en kaderwerk (Janssen & van Weijen, 2017; Bouwer et al., 2022; Van Herpt et al., 2024). citeturn3search4	
https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/themarapporten/2021/03/04/peil.schrijfvaardigheid-einde-speciaal-basisonderwijs/Rapport+Peil+Schrijfvaardigheid+einde+%28s%29bo.pdf	Peil.Schrijfvaardigheid.	Overheidsinstituut. Wordt door het rijk gecheckt	Geen specifieke hoor- en wederhoor	Primaire bron
N.V.T.	Rietdijk, S., Janssen, T., van Weijen, D., van den Bergh, H., & Rijlaarsdam, G.	Peer-reviewed artikelen (Journal of Writing Research / Journal of Educational Psychology) van Nederlandse onderzoekers; empirische studies met interventies/klaspraktijk.	Vormen 'praktijktoets' van wat in reviews en meta-analyses als effectief wordt gevonden (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015) en zijn te koppelen aan het NRO-kader (Janssen & van Weijen, 2017).	Secundaire bron
N.V.T.	Rietdijk, S., Janssen, T., van Weijen, D., van den Bergh, H., & Rijlaarsdam, G.	Peer-reviewed artikelen (Journal of Writing Research / Journal of Educational Psychology) van Nederlandse onderzoekers; empirische studies met interventies/klaspraktijk.	Vormen 'praktijktoets' van wat in reviews en meta-analyses als effectief wordt gevonden (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015) en zijn te koppelen aan het NRO-kader (Janssen & van Weijen, 2017).	Secundaire bron
https://didactieknederlands.nl/2025/07/lezen-en-schrijven-in-samenhang-2/	Rijlaarsdam, R. C.	Artikel op Didactiek Nederlands (handboek/kennis platform) door o.a.	Maakt expliciet verbinding met wetenschappelijke studies (bijv.	Secundaire bron

		Gert Rijlaarsdam, onderzoeker/vakdidacticus UvA (QS #53 in 2026).	Rietdijk et al., 2017) en kan dienen als vertaling van onderzoek naar onderwijspraktijk. citeturn3search5	
N.V.T.	Schonewille, B.	Nieuwsbericht op UStad (journalistiek/comunicatie, geen wetenschappelijke publicatie). Betrouwbaarheid is 'laag' als wetenschappelijke bron, maar bruikbaar voor context over het symposium.	Kan als context worden gebruikt naast wetenschappelijke bevindingen over schrijfvaardigheid (Inspectie 2019/2021; Bouwer et al., 2022) en beleidsbronnen over kansengelijkheid (SER, NIDI).	Secundaire bron
https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/14005	Schuelka, M. J.	K4D Helpdesk Report van het Institute of Development Studies (IDS) — een gerenommeerd onderzoeksinstituut; dit type rapport is doorgaans evidence-informed maar geen peer-reviewed tijdschriftartikel	Kan worden gespiegeld aan (en aangevuld met) peer-reviewed literatuur over inclusie (Mitiku et al., 2014) en aan Nederlandse beleids/kennisbronnen (NJI; SER) voor lokale context.	Secundaire bron
N.V.T.	SLO, Divis, J., Prenger, J., Pleumeekers, J., & Dhont, J.	SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum (stichting met wettelijke taak; Rijksoverheid).	SLO-kaders en conceptkerndoelen zijn te verbinden met evidence uit reviews/meta-analyses (Bonset & Hoogeveen, 2015; Graham et al., 2012) en met peilingsdata (Inspectie	Secundaire bron

			2019/2021).	
https://www.slo.nl/	SLO.	SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum (stichting met wettelijke taak; Rijksoverheid).	SLO-kaders en conceptkerndoelen zijn te verbinden met evidence uit reviews/meta-analyses (Bonset & Hoogeveen, 2015; Graham et al., 2012) en met peilingsdata (Inspectie 2019/2021).	Secundaire bron
N.V.T.	Sociaal-Economische Raad.	SER is een wettelijk ingesteld adviesorgaan (opgericht in 1950) dat regering en parlement adviseert.	Biedt beleidskader en onderbouwing rond gelijke kansen; kan worden gekoppeld aan empirische data (NIDI, 2024; PISA) en aan onderwijsinspectie-bevindingen over basisvaardigheden.	Secundaire bron
N.V.T.	Sperling, M.	Peer-reviewed overzichtsartikel in *Review of Educational Research* (AERA), een zeer gezaghebbend reviewtijdschrift	Verbindt schrijven en spreken en biedt theoretische context die aansluit bij cognitieve modellen (Flower & Hayes, 1981) en bij effectstudies/meta-analyses (Graham et al., 2012).	Secundaire bron
https://www.tno.nl/	Theuerzeit, E.	Bachelor-thesis (studentenonderzoek). Academisch werk, maar doorgaans geen peer-review en methodische kwaliteit varieert; daarom	Kan hoogstens als aanvullende verkenning dienen naast sterke bronnen (NIDI; SER; peer-reviewed	Secundaire bron

		'laag-middel' als wetenschappelijke hoofdbron.	studies/rapporten) en moet worden gecontroleerd op methode en data.	
https://allesinbeweging.net/storag/5942/2022-Expertisecentrum-Nederlands--Wie-schrijft,-die-blijft.pdf	TNO.	TNO is een onafhankelijke not-for-profit onderzoeksorganisatie, opgericht bij wet (1932).	Monitorrapportage kan context bieden (bijv. werkdruk) en kan worden gecombineerd met onderwijsinhoudelijke evidence (NRO/SLO/Inspectie) voor verklaringen/implicaties.	Secundaire bron
https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Kennisrotonde-publicatie-Differentiatie.pdf	Van der Lee, A., Stoep, J., Expertisecentrum Nederlands, & Radboud Universiteit.	Kennisrotonde-publicatie van het NRO: de Kennisrotonde is een loket dat onderwijs- en jeugdvragen beantwoordt met kennis uit onderzoek en is een dienst van het NRO.	Biedt 'evidence translation' die aansluit op reviews/meta-analyses (Graham et al., 2012; Koster et al., 2015) en kan worden gebruikt om bevindingen te trianguleren met SLO- en Inspectiebronnen.	Secundaire bron
N.V.T.	Van Diepen, M., Mur, A., Baumfalk, W., & Hoogvorst, K.	Auctorale rede ('Leerkans gemist! Hoe dan?') – publieke lezing/position paper, geen peer-reviewed artikel. Betrouwbaarheid vooral als visie/onderbouwd e reflectie.	Kan als praktijk/beleidspectief worden gespiegeld aan onderzoeksdata en -adviezen (SER, NIDI, Inspectie) en evidence over effectieve interventies.	Secundaire bron
https://doi.org/10.5117/tvt2025.01.004.vis	Vis, M., Van Gelderen, A., De Glopper, K., & Van Kruiningen, J.	Peer-reviewed artikel in *Tijdschrift voor Taalbeheersing*	Sluit aan bij genre-en feedbackonderzoek	Secundaire bron

		(met DOI). Dit is een academisch tijdschrift binnen taalbeheersing/taal didactiek.	k (Hoogeveen & Van Gelderen, 2016; Rietdijk et al., 2017/2018) en bij syntheses van effectief schrijfonderwijs (Bouwer et al., 2022; Janssen & van Weijen, 2017).	
N.V.T.	Warps, J., De Visser, M., Lodewick, J., Termorshuizen, T., & ResearchNed Nijmegen.	Rapport van ResearchNed Nijmegen (onderzoeksbureau dat veel in onderwijs/beleids onderzoek werkt). Dit is grijze literatuur, maar doorgaans methodisch verantwoord; wel afhankelijk van transparantie in het rapport.	Kan worden gecombineerd met PISA-/peilingsdata (Gubbels et al., 2019; Inspectie) en met beleidssyntheses (SER; NRO) om 'wensen van vervolgonderwijs' te trianguleren.	Secundaire bron
https://www.nji.nl/kennis/kansengelijkheid-in-het-onderwijs/wat-is-kansenongelijkheid-in-het-onderwijs	Nederlands Jeugdinstituut	NJI is een nationaal kenniscentrum over opvoeden/opgroei en dat kennis verzamelt en duidt.	Biedt definities/duiding die als context kan dienen naast empirische studies en beleidsadviezen (SER; NIDI) over kansengelijkheid en onderwijs/jeugd.	Secundaire bron